

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОДА
ДЕПАРТАМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕРКАСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ДЕПАРТАМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОДА
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ
УПРАВЛІННЯ ПІВНІЧНОГО ОФІСУ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ
В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ТА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕРКАСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ
ЧЕРКАСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, М. ЗАПОРІЖЖЯ
ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, М. ХЕРСОН
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
УПРАВЛІННЯ, М. КИЇВ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, М. СУМИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ, М. ХАРКІВ
БАЛТІЙСЬКА МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ, М. РИГА, ЛАТВІЯ
ЧЕНСТОХОВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, М. ЧЕНСТОХОВА, ПОЛЬЩА
УНІВЕРСИТЕТ КИРИЛА І МЕФОДІЯ В М. СКОПЬЄ, ПІВНІЧНА МАКЕДОНІЯ
КАРЛОВ УНІВЕРСИТЕТ, М. ПРАГА, ЧЕХІЯ

«СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ»

Матеріали I міжнародної науково-практичної конференції

24 - 25 травня 2022 року

Черкаси, ЧДТУ, 2022

УДК 336 (477) (063)

А 43

Сучасні проблеми розвитку фінансових систем [Електронний ресурс]: матеріали І міжнародної науково-практичної конференції: Черкаський державний технологічний університет, 24 - 25 травня 2022 року. Черкаси, 2022. 100 с.

Основною метою конференції є обговорення актуальних проблем розвитку фінансових систем України та світу й пошук конструктивних шляхів їх розв'язання.

Подані матеріали містять методологічні та методичні підходи, що можуть заслуговувати на увагу широкого кола фахівців.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету: *Григор О.О.* – д.політ.н., професор, ректор Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Заступник голови: *Демиденко В.В.* – к.е.н., доцент, декан факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Члени оргкомітету:

Гончаренко І.Г. – д.н.держ упр., професор, завідувач кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Березіна О.Ю. – к.е.н., професор, професор кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Петкова Л.О. – д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та бізнесу Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Манн Р.В. – д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Покатаєва О.В. – д.е.н., професор, проректор Класичного приватного університету, м. Запоріжжя.

Булатова О. В. – д.е.н., професор, перший проректор Маріупольського державного університету, м. Київ .

Токарева В. І. – д.держ.упр., професор, директор Навчально-наукового інституту управління Маріупольського державного університету, м. Київ.

Сідельникова Л.П. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та оподаткування Херсонського національного технічного університету, м. Херсон.

Лебідь О.В. – к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, м.Харків.

Бережна Л.В. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Dorota Jelonek, – PhD, Czestochowa University of Technology, Department of Management (Czestochowa, Poland).

Wadim Strielkowski – Ph.D., associate professor at Charles University, Prague, Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences Charles University in Prague, Prague (Czech Republic), University of Cambridge, Cambridge Judge Business School.

Голова секретаріату: *Шевченко Анна Михайлівна* – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Організаційний комітет вважає за доцільне повідомити, що не всі положення і висновки окремих авторів є безперечними. Разом з тим, вважаємо можливим їх публікацію з метою обговорення.

**СЕКЦІЯ 1. Трансформація фінансового сектору внаслідок
збройної агресії росії проти України та під впливом світової пандемії
COVID-19**

УДК 336.2

**Chuban' V.S., – Cand. Sc. (Economics), Associate Professor,
Krichker O.Yu.– Cand. Sc. (History)**

*Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chornobyl Heroes
of National University of Civil Defense in Ukraine*

CERTAIN TAXES AND FEES LEVYING IN MARTIAL LAW PERIOD

On April 28, 2022, No. 7311-1 draft of the Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine and other laws of Ukraine regarding the collection of certain taxes and levies during the period of martial law, the state of emergency was registered [1].

The draft law is to clarify the features of regulation of predominantly tax relations during the period of martial law, the state of emergency via amending the Tax Code of Ukraine, the Customs Code of Ukraine, the laws of Ukraine "On state regulation of the production and circulation of ethyl, cognac and fruit alcohol, alcoholic beverages, tobacco products, liquids used in electronic cigarettes and fuel", "On some issues of importation to the customs territory of Ukraine and carrying out of the first state vehicle registration", "On the collection and accounting of Unified Social Tax", "On obligatory state pension insurance".

In particular, it is expected:

to restore the course of terms determined by the Tax Code of Ukraine and stopped for the period of the legal regime of martial law, the state of emergency;

✓ to establish the possibility of value added tax refund by domestic government loan bonds; to increase the size of the military tax from 1.5 to 3 percent;

✓ to clarify the specifics of excise duty administration in terms of ethyl alcohol;

✓ to abolish the tax deduction for the single tax payers of the third group, using the taxation established by paragraph 9 of subsection 8 of section XX of the Tax Code of Ukraine on exemption from tax accruals and value-added tax on importation into the customs territory of Ukraine;

✓ to cancel the individuals' exemption from value added tax, excise tax on the importation into the customs territory of Ukraine cars, their bodies, trailers and semi-trailers, motorcycles, vehicles intended for the carriage of 10 or more people, vehicles for the carriage of goods in importation customs regulations;

✓ to cancel exemption from import levy for goods imported (sent) by the enterprises to the customs territory of Ukraine for free circulation, except for ethyl alcohol and other alcoholic distillates, alcoholic beverages, beer (except kvass "live" fermentation), tobacco products, tobacco, industrial tobacco substitutes, liquids used in electronic cigarettes; cars, their bodies, trailers and semi-trailers, motorcycles,

vehicles intended for the carriage of 10 or more people, vehicles for the carriage of goods imported by the citizens into the customs territory of Ukraine for free circulation, etc.

The project is defined as an alternative to the project No. 7311 from 04/24/2022. It duplicates most of the provisions of the draft law No. 7311, however, unlike the latter, it proposed:

➤ to preserve for the period until the termination or cancellation of the state of emergency on the territory of Ukraine, the current rates of excise tax and value added tax for importation operations at the customs territory of Ukraine and the supply of motor gasoline, heavy distillates and liquefied gas to the customs territory of Ukraine;

➤ to establish that for the legal regime period of martial law, the state of emergency and until December 31 of the year following the year when such a state was terminated or canceled, customs clearance for the purpose of free circulation and the first state vehicle registration in Ukraine, according to commodity item codes 8701 20, 8702, 8704, 8705 according to Ukrainian Commodity Coding System, both produced in Ukraine and imported into the customs territory of Ukraine, are carried out subject to their compliance with environmental standards not less than the Euro 3 emission level, except for vehicles originating or imported from the Russian Federation, the Republic of Belarus and the temporarily occupied territories of Ukraine;

➤ to assign the authority to approve the standards of production losses and the output of ethyl alcohol to the Cabinet of Ministers of Ukraine.

Consequently, the main goal of the draft law No. 7311-1 is to create conditions during the period of martial law for the proper functioning of the economy, as well as the proper revenue pumping up through the receipt of tax and customs payments. To achieve this goal, the draft law proposes to improve certain legal regulations of the Tax and Customs Codes of Ukraine, as well as some other laws of Ukraine.

The implementation of the provisions of the bill No. 7311-1 will allow, in particular, to increase the receipts of customs payments to the State Budget of Ukraine by at least UAH 2 billion per month, based on the current import rates.

References:

1. Draft Law No. 7311-1 of the Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine and other laws of Ukraine regarding the collection of certain taxes and levies during the period of martial law, the state of emergency. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39523> (date of access: 03.05.2022)

УДК 331.5

Tulai Oksana – Dr. of Econ., Professor
West Ukrainian National University

Alekseyenko Lyudmyla – Dr. of Econ., Professor
*Ivano-Frankivsk Research and Development Institute of Management of West
Ukrainian National University*

FORCED MIGRATION AND ADAPTIVE MEASURES IN THE CONTEXT OF GEOLOCAL MILITARY CONFRONTATIONS

Modern migration policy should be aimed at supporting the economic potential of household workers to meet their material needs, maintaining moral and physical condition [1]. The financial potential of households depends on the flow of income, part of which is irreversibly consumed, and the other – is converted into real and financial assets. Households have a differentiated financial structure, which includes income, expenses, investments, funds, liabilities, reserves.

In the conditions of military aggression, the economic activity of economic entities is slowed down, security costs are imposed on the business, which affects its competitiveness. In fact, private investment is aimed at saving lives [2].

The development of grant funding for the Reconstruction Plan of Ukraine should take into account current labor market policy measures aimed at organizing "cleaner jobs" and facilitating the transition for workers to new working conditions [3]. John Bluedorn, Niels-Jakob Hansen (2022) recognize that this means the need to increase the interest of workers in finding "green" jobs through training programs and reduce incentives for occupations related to environmental pollution. However, it should be borne in mind that the development of the green economy implies the phasing out of pandemic or military measures to preserve jobs in the process of stabilizing recovery, as such policy measures may weaken the incentives for the green economy. Alfred Kammer acknowledges that the war is a reminder that Europe must step up its efforts to strengthen energy security, in particular by increasing the use of renewable energy sources and increasing efficiency [4].

By 2050, the following measures will be taken to achieve zero net emissions in the world economy: intensify investments in "green" infrastructure (2023-2028); a gradual increase in the carbon tax (from 2023 onwards and higher rates starting in 2029) is envisaged, which will lead to higher prices for goods associated with high emissions; a training program has been developed to assist less skilled workers in the transition to green industries (from 2023), which will help increase the productivity of less skilled workers in low-emission industries and encourage companies to increase their salaries; there is a tax credit for earned income to reduce taxes for employees with lower incomes (from 2029).

Since the beginning of the full-scale invasion, the Ukrainian economy continues to operate and adapt to new conditions due to the smooth operation of the banking system. Due to the war of the first quarter of 2022, banks radically changed the mood on the dynamics of lending: respondents noted a sharp decline in demand for loans from households and businesses, a record increase in lending standards and the lowest level of approval of applications. In addition, banks do not expect a recovery in demand for loans, except for the segment of small and medium enterprises, and also predict a further increase in all types of risks, most – credit and operational [5].

To achieve the goals of the household, funding is provided, ie funds are created that require the implementation of appropriate financial policies, adaptable to the dynamic changes of society and the chosen strategy of household development. The social function of financial policy is important, aimed at social assistance, insurance, transfers for the segment of household workers who receive temporary disability benefits, or have been officially registered and receive unemployment benefits.

Local governments that have acquired sufficient powers as a result of decentralization should facilitate the following tasks: maximize facilitation of the registration of internally displaced persons; creation of convenient opportunities for internally displaced persons to apply for social benefits; provision of food kits and drinking water; organization of assistance with things (bed linen, hygiene products); organization of psychological support; assistance in the provision of medical services; organization of educational services for children of preschool and school age, which are classified as internally displaced persons [6].

Summing up, we note that the issue of return to Ukraine of refugees, internally displaced persons and their inclusion in economic processes is becoming more relevant. Previously, the migration policy of most countries was previously focused on temporary labor migration and was restrictive, but in recent years, measures have been taken to long-term and permanent migration, as well as integration and adaptation of migrants [7]. In the conditions of military aggression it is the stability of the financial system and the development of information and network economy that influences society and determines the adaptability of business activity of households as full-fledged and independent market agents. At the same time, there is a need to create new jobs for professionals.

References

1. Tino Berger, Paul David Boll, James Morley, Benjamin Wong. Cyclical signals from the labor market. *Oxford Open Economics*. Vol. 1, 2022. <https://doi.org/10.1093/ooec/odab002>.
2. Alekseyenko Lyudmyla, Tulai Oksana, Petrushenko Yuriy, Kuznietsov Andriy, Derkash Julia. Affordable housing for internally displaced persons: the priorities for investment and development in Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*. 2021. 18(1). P. 101-113. doi:10.21511/imfi.18(1).2021.09.
3. J. Bluedorn, N.-J. Hansen (2022). The Right Labor Market Policies Can Ease the Green Jobs Transition. April 13. Retrieved from:

*І міжнародна науково-практична конференція
«Сучасні проблеми розвитку фінансових систем»*

<https://blogs.imf.org/2022/04/13/the-right-labor-market-policies-can-ease-the-green-jobs-transition/> (accessed: May 19, 2022).

4. Alfred Kammer. La guerre en Ukraine porte un coup sévère à la reprise économique en Europe. Retrieved from: <https://www.imf.org/fr/News/Articles/2022/04/22/blog042222-eureo-war-in-ukraine-is-serious-setback-to-europe-economic-recovery> (accessed: May 28, 2022).

5. Банки, попри війну, очікують зростання корпоративного кредитного портфеля. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-popri-viynu-ochikuyut-zrostannya-korporativnogo-kreditnogo-portfelya--opituvannya-pro-umovi-bankivskogo-kredituvannya> (дата звернення: 26.04.2022).

6. Внутрішніх переселенців – 6,5 мільйона. Що з ними буде? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/13/685663/> (дата звернення: 25.05.2022).

7. G. François, J. Naritomi (2021). Job Displacement Insurance and (the Lack of) Consumption-Smoothing. *American Economic Review*, 111 (3). pp. 899-942.

УДК 336.7

Бережна Д.А. – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Л.В. Бережна

Черкаський державний технологічний університет

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ ОБОРОНИ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Валютне регулювання є невід’ємною складовою державного регулювання економіки та грошово-кредитної політики центральних банків. Відповідно до законодавства суб’єктом, який уповноважений застосовувати весь арсенал як економічних, так і адміністративних методів валютного регулювання є НБУ. На сьогодні валютне регулювання Національним банком України здійснюється у відповідності до Законів України «Про Національний банк України» та «Про валюту та валютні операції», який був введений в дію 7 лютого 2019 року [1].

Не зважаючи на те, що Закон України «Про валюту і валютні операції» став новою ліберальною моделлю валютного регулювання, він передбачив здатність Національного банку попереджати і долати фінансові кризи незалежно від їх природи та створювати умови для економічного зростання. Імплементация такого механізму детально прописана в Постанові №4 від 02 січня 2019 року «Про затвердження Положення про перелік заходів захисту, порядок та критерії їх запровадження, подовження та дострокового припинення», яка фактично застосовується Національним банком України за наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, погіршення стану платіжного балансу України, виникнення обставин, що загрожують стабільності банківської та (або)

фінансової системи держави [2].

Заходи захисту можуть бути запроваджені Національним банком на строк не більше шести місяців та може бути подовжений строк дії попередніх заходів захисту на строк не більше шести місяців за погодженням Радою Національного банку.

На жаль, 24 лютого 2022 року такими обставинами, що загрожували стабільності банківської та фінансової системи держави стала збройна агресія росії щодо України. І Національний банк України згідно з діючим законодавством одразу почав оперативну ухвалювати рішення, відповідні умовам війни, зокрема для забезпечення населення коштами, проведення безготівкових розрахунків, функціонування валютного ринку, рефінансування банків тощо.

Так, 24.02.22 р. Національний банк запроваджуючи особливий порядок роботи валютного ринку в Україні, оперативно ухвалив постанову Правління № 18 від 24 лютого 2022 року «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану», якою серед інших заходів було передбачено:

- заборонити видачу готівкових коштів з рахунків клієнтів в іноземній валюті, крім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань), Уряду та окремих дозволів Національного банку України;
- призупинити роботу валютного ринку України, крім операцій продажу іноземної валюти клієнтами;
- зафіксувати офіційний курс на 24.02.2022 на рівні 29,2549 грн. за 1 USD;
- увести мораторій на здійснення транскордонних валютних платежів (крім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань) та Уряду, окремих дозволів НБУ);
- зупинити здійснення обслуговуючими банками видаткових операцій за рахунками резидентів держави, що здійснила збройну агресію проти України [3].

Упродовж терміну дії воєнного стану в Україні регулятор оперативно реагував та продовжує реагувати на поточну ситуацію на валютному ринку запроваджуючи нові та/або послаблюючи вже діючі обмеження. Зокрема, станом на 10 травня 2022 р. встановлені такі правила здійснення валютних операцій:

- 1) Зняти кошти з валютного рахунку в Україні можна:
 - ✓ у гривні у розмірі 100 тис. грн на день;
 - ✓ у валюті рахунку в еквіваленті 100 тис. грн на день без комісій.
- 2) Зняття коштів з рахунків за кордоном:
 - ✓ ліміт до 100 тис. грн в еквіваленті на день також поширюється на зняття валюти за кордоном із рахунків в іноземній валюті, що відкриті в українських банках;
 - ✓ крім того, встановлено ліміт на зняття валюти з гривневих рахунків обсягом до 100 тис. грн на місяць.

Ці обмеження покликані запобігти виведенню капіталу за кордон.

3) Обмеження на продаж іноземної валюти (готівкової та безготівкової) відсутні.

4) Конвертація долар/євро можлива лише у безготівковій формі.

5) Продати іноземну валюту можна у відчинених відділеннях банків, операторів поштового зв'язку та у обмінниках і через онлайн-банкінг.

6) Офіційний курс гривні до долара – 29,25 грн/\$ (зафіксований на 24 лютого 2022 року).

7) Дозволено придбання товарів критичного імпорту, які визначаються постановою Кабінету Міністрів України та призначені для забезпечення національної безпеки і оборони, всебічної підтримки Збройних Сил України;

8) Із 14 квітня банки можуть продавати готівкову іноземну валюту населенню.

За оцінками НБУ, відновлення продажу готівкової валюти банками сприятиме зменшенню можливостей для функціонування ринку нелегальних валютообмінних операцій та відповідно зниженню ризиків для громадян. Водночас для запобігання тиску на валютний ринок передбачено, що уповноважена установа може продавати готівкову валюту клієнтам у межах різниці між загальним обсягом купівлі нею готівкової іноземної валюти та обсягом її продажу. Також НБУ визначив особливості встановлення курсів готівкових валют для операцій уповноважених установ із клієнтами:

- курс продажу готівкової валюти уповноваженими установами може відхилитися не більше ніж на 10% від офіційного курсу НБУ на день здійснення операції;

- курс купівлі готівкової валюти уповноваженими установами не має бути нижчим за офіційний курс НБУ на день здійснення операції.

Продаж безготівкової валюти банками клієнтам - фізичним особам і надалі заборонений, крім винятків, визначених постановою №18 від 24 лютого 2022 року (зі змінами).

9) Із метою недопущення неконтрольованого виведення капіталу за кордон Національний банк заборонив банкам достроково погашати кредити, отримані ними від нерезидентів.

Варто відмітити, що НБУ не встановлював обмежень на випуск валютних карток. Замовити нову картку можна звернувшись у відділення банку, яке працює, чи засобами онлайн-банкінгу. У більшості банків можна отримати віртуальну картку, якою потім можна розраховуватися за допомогою платіжних застосунків Apple Pay або GooglePay.

Сьогодні більшість переказів у валюті з України за кордон заборонені. Серед винятків, зокрема, оплата витрат за кордоном, пов'язаних зі смертю громадян, лікуванням в медичних закладах, транспортуванням хворих та оплата навчання на рахунки навчальних закладів за кордоном, а з 10 травня 2022 року – з метою виплати аліментів.

Тимчасово заборонено розрахунки за кордоном з метою купівлі цінних паперів, акцій, облігацій та сплати брокерських послуг за цими операціями, що здійснюються з використанням карток, емітованих українськими банками.

Ці зміни, як запевняє регулятор, покликані обмежити непродуктивний відтік капіталу та захистити міжнародні резерви України.

У той же час іноземним інвесторам дозволено переказувати за кордон кошти, що будуть отримані у зв'язку з проведеною після 1 квітня 2023 року виплатою погашення або сплатою доходу за облігаціями внутрішньої державної позики України (згідно з умовами їх розміщення).

Це сприятиме підвищенню зацікавленості нерезидентів у купівлі ОВДП, у тому числі за кошти, отримані від планових погашень та виплат доходу [4].

Потрібно зазначити, що відповідні обмеження – це необхідний крок для підтримки економіки та фінансової системи в умовах збройної агресії російської федерації.

13 березня 2022 р. Національний банк України зафіксував відновлення операцій між банками на валютному ринку. Адже «попри війну, що триває на наших теренах, Національний банк зацікавлений у тому, аби банки якомога активніше працювали саме між собою. Курси, за якими Національний банк здійснює операції з купівлі та продажу валюти з банками, попри їх фіксацію, створюють певний простір в межах якого можуть працювати ринкові механізми», – зазначив заступник Голови НБУ Юрій Гелетій [5].

Обсяги цих операцій є незначними – близько 10 млн дол. США на день в еквіваленті, але це важливе підґрунтя для подальшого налагодження роботи ринкових механізмів.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що аналіз інструментів валютного регулювання засвідчує: Національний банк налаштований і діє рішуче для збереження фінансової стабільності України та максимальної підтримки діяльності Збройних Сил. Позитивною є оцінка експертів Міжнародного валютного фонду щодо всіх заходів, вжитих Національним банком для забезпечення неперервності функціонування фінансової системи під час воєнного стану.

Проте, Національний банк вже поступово послаблює обмеження на валютному ринку, якщо бачить простір та можливості для такого послаблення. І після відміни воєнного стану обмеження будуть ним скасовані до довоєнного рівня. Зокрема, це стосуватиметься відміни фіксованого валютного курсу. Проте регулятор здійснюватиме такі дії поступово, щоб уникнути потрясінь на валютному ринку. Після визволення територій України від російських загарбників Національний банк України скасує усі адміністративні обмеження та повернеться до звичного режиму інфляційного таргетування з плаваючим обмінним курсом та обліковою ставкою як головного монетарного інструменту.

Література:

1. Закон України «Про валюту та валютні операції» № 2473-VIII від 21.06.2018. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>

2. Постанова Правління НБУ №4 від 02 січня 2019 року «Про затвердження Положення про перелік заходів захисту, порядок та критерії їх запровадження, подовження та дострокового припинення». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004500-19#Text>

3. Постанова Правління № 18 від 24 лютого 2022 року «Про роботу

банківської системи в період запровадження воєнного стану».

Режим доступу: <https://cutt.ly/MPK7QFe>

4. Постанова Правління Національного банку України від 9 травня 2022 року № 96 "Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18". Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_09052022_96

5. Міжбанківський валютний ринок поступово відновлює свою роботу. Режим доступу: <https://cutt.ly/kAMWESr>

УДК 336.7

Бережна Л.В. – к.е.н., доц.

Черкаський державний технологічний університет

ОЦІНКА МІЖНАРОДНИХ РЕЗЕРВІВ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Збереження стабільності банківської та фінансової системи держави в наслідок збройної агресії росії щодо України є однією з головних цілей діяльності Національного банку. Особливо важливими в період воєнного стану є питання функціонування валютного ринку України та захисту золотовалютних резервів країни. Саме тому, 24 лютого 2022 р. Національний банк ухвалив постанову Правління № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану», якою було встановлено певні валютні обмеження. Основними такими заходами стали:

– заборона на видачу готівкових коштів з рахунків клієнтів в іноземній валюті, крім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань), Уряду та окремих дозволів Національного банку України;

– припинення роботи валютного ринку України, крім операцій продажу іноземної валюти клієнтами;

– фіксація офіційного курсу гривні до долара США на рівні 29,2549 грн. за 1 USD;

– уведення мораторію на здійснення транскордонних валютних платежів (крім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань) та Уряду, окремих дозволів НБУ);

– зупинка здійснення обслуговуючими банками видаткових операцій за рахунками резидентів держави, що здійснила збройну агресію проти України [1].

Наразі, регулятор, здійснює постійний моніторинг, коригує та оптимізує ці обмеження, щоб дати можливість громадянам задовольняти всі життєві потреби, а економіці – працювати, водночас не допустивши непродуктивного відпливу капіталу та критичного зменшення валютних резервів. Аналіз динаміки міжнародних резервів України, які забезпечують стабільність гривні показав, що фіксований офіційний курс гривні до долара США (рис. 1) потребує значних

зусиль з боку Національного банку та характеризується такими показниками (рис. 2):

Станом на 01.02.2022 р. резерви склали 29,087 млрд USD. Упродовж лютого їх рівень знизився на 5,3%, однак навіть після цього перевищував показник, з яким Україна увійшла до коронакризи на початку березня 2020 року (27 млрд дол. США). Причини зниження обсягу в лютому – це насамперед виплати за зовнішніми зобов'язаннями держави та інтервенції Національного банку (рис. 3), які необхідні для згладжування надмірних коливань на валютному ринку.

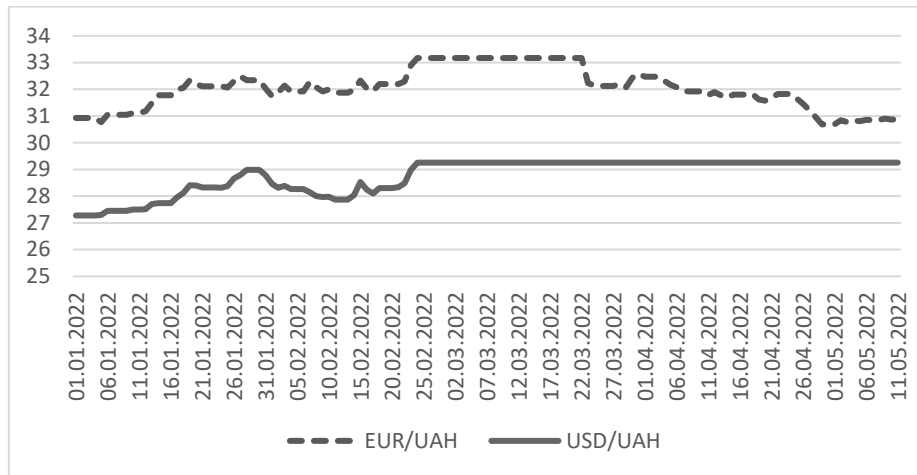

Рис. 1. Динаміка офіційного курсу гривні до долара США та євро у 2022 р.

Необхідно відмітити, що станом на 1 березня 2022 року міжнародні резерви України становили 27,553 млрд дол. США. За даними НБУ, такий обсяг забезпечував фінансування 3,8 місяців поточного імпорту, що було достатнім для виконання зобов'язань України та поточних операцій уряду й Національного банку.

Станом на 1 квітня золотовалютні резерви України зросли на 2% до понад 28 млрд доларів завдяки світовій підтримці України. Зокрема RFI (Rapid Financing Instrument – програма екстреного фінансування) від МВФ на суму 1,4 мільярдів доларів, транші від Євросоюзу, Світового банку та інших не менш важливих партнерів України.

Особливо потрібно зазначити підтримку Правління Національного банку Польщі, яке ще 24 лютого 2022 року вирішило надати Національному банку України 4 млрд злотих на умовах валютного свопу. Це дозволило збільшити міжнародні резерви України на 950 млн дол. США та підтримати макрофінансову стійкість України. Крім того 22 березня 2022 р. Національний банк України та Національний банк Польщі підписали договір про здійснення операції валютний своп гривня/долар США обсягом до 1 млрд дол. США в еквіваленті.

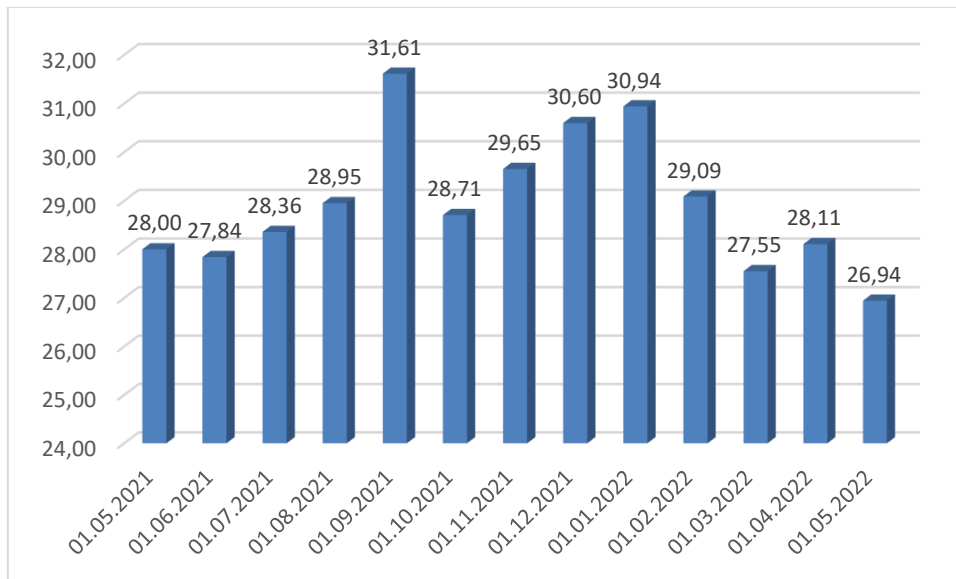

Рис. 2. Валові міжнародні резерви, млрд дол. США в еквіваленті

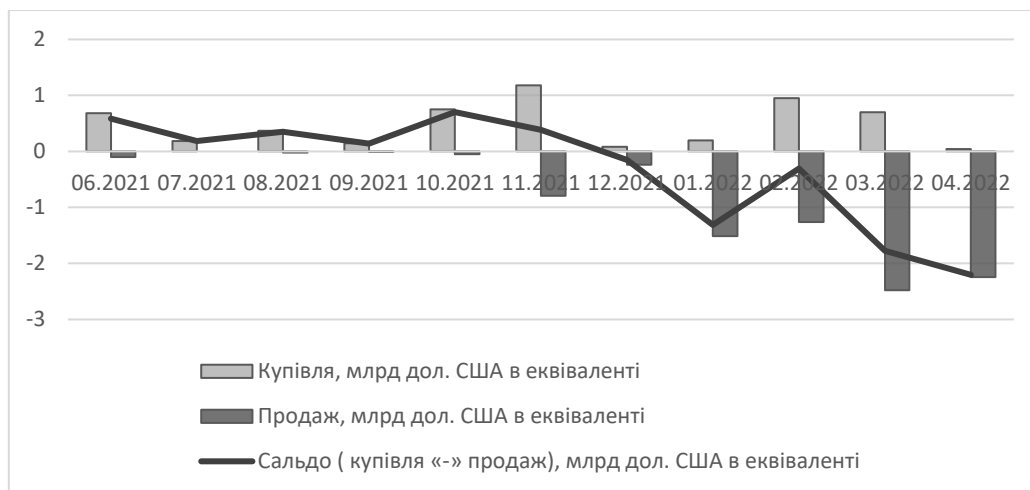

Рис. 3. Валютні інтервенції НБУ

Упродовж квітня 2022 року тиск на міжнародні резерви України зріс. До того ж, урахувавши складнощі з прогнозуванням макроекономічних показників через триваючу повномасштабну агресію росії на території України, Національний банк зазначив, що тимчасово утримуватиметься від публікації інформації щодо покриття резервами майбутнього імпорту [2]. Станом на 1 травня 2022 року валові золотовалютні резерви за попередніми даними становили 26,95 млрд. дол. США. Отже, за підсумками квітня вони скоротилися на 4% з огляду на продаж валюти Національним банком (рис. 3), що частково компенсовано валютними надходженнями на користь уряду. Зокрема, чистий продаж валюти Національним банком у квітні 2022 року склав 2,2 млрд дол. США. За даними регулятора потреба у проведенні інтервенцій із продажу валюти виникає через перевищення попиту на валюту над пропозицією. Це насамперед пояснюється значними оборонними потребами, імпортом

енергоресурсів та забезпеченням розрахунків із платіжними системами через активне використання карток за кордоном на тлі повільного відновлення експорту [2]. Натомість внутрішні та зовнішні валютні надходження на користь Уряду України становили 1 887 млн дол. США. Зокрема, упродовж квітня від Світового банку надійшли 629 млн євро та 93 млн дол. США, від уряду Франції – 300 млн євро, від уряду Канади – 236 млн дол. США та від Європейського союзу – 120 млн євро.

Зрозуміло, що Україна потребуватиме підтримки й надалі. Саме тому, 09.04.2022 р. НБУ привітав рішення Ради директорів МВФ про створення спеціального адміністративного рахунку для зарахування коштів на підтримку України. Гроші, що надходять на рахунок, будуть спрямовані насамперед на забезпечення потреб платіжного балансу та державного бюджету для стабілізації економіки України.

Поряд з цим, для запобігання непродуктивному впливу капіталу, зниження тиску на міжнародні резерви України та підтримання стабільності валютного ринку Національний банк продовжує ухвалювати низку змін та (або) послаблювати валютні обмеження. Серед останніх з них необхідно відмітити:

– із 4 травня 2022 року скорочуються ліміти відкритої довгої та короткої валютної позиції банків з 15% до 5% від їхнього регулятивного капіталу;

– із 30 квітня 2022 року банки призупиняють видачу нових ощадних сертифікатів, номінованих у валюті (обмеження не стосується залучення банками депозитів у іноземній валюті) та банкам тимчасово забороняється укладати низку деривативних контрактів грошового ринку (крім свопів).

Також із 30 квітня уточнено порядок визначення банками-емітентами курсу гривні до іноземних валют під час здійснення операцій із використанням електронних платіжних засобів [3].

Необхідно зазначити, що поточні обмеження на валютному ринку та фіксація курсу є тимчасовим рішенням, адже для Національного банку України є пріоритетними ринкові підходи і курс на валютну лібералізацію. Але запроваджені заходи – це той мінімум, який дає змогу утримувати фінансову стабільність, покликані обмежити непродуктивний відтік капіталу та захистити міжнародні резерви України. Це також важливо для відновлення економіки після визволення території України від російських загарбників.

Література:

1. Постанова Правління № 18 від 24 лютого 2022 року «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану». Режим доступу: <https://cutt.ly/MPK7QFe>

2. Міжнародні резерви становили 26,9 млрд дол. США за підсумками квітня. Режим доступу: <https://cutt.ly/QG1feEw>

3. Постанова Правління Національного банку України від 29 квітня 2022 року № 88 "Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18". Режим доступу: <https://cutt.ly/rGUkZ7d>

УДК 338.48

Бузько А.С. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доцент А.В.Гриліцька

Черкаський державний бізнес-коледж

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Існує стереотип, що науково-технічний прогрес автоматично призводить до покращення економічного становища та, відповідно, до збільшення робочих місць, зменшення частки злиденності та до росту якості життя. Насправді ж, ситуація не настільки оптимістична, як її хочеться бачити. Активне використання сучасної техніки та масштабна роботизація підприємств призводить до значного зменшення потреби в ручній та низько-кваліфікованій праці. Як наслідок це ліквідує старі робочі місця та призводить до потреби населення в пошуку нової роботи. Через неспроможність швидко перевчатись до нового виду діяльності, довгий період акліматизації на новому робочому місці і невідповідності запитам ринку чимало населення працездатного віку опиняється на лавах безробітних.

Для того, щоб політика зайнятості була ефективною її варто розглядати територіально. Адже кожен регіон України має свої певні особливості. Це можуть бути етнічні розбіжності, різна статево-вікова структура, різний ступінь індустріалізації та структури переважаючих підприємств тощо.

Таким чином, звузивши дослідження лише до меж Черкаського регіону можна досягнути найбільшої ефективності та практичної користі дослідження.

У Черкаській області найбільш збалансованими групами за професійним складом станом на 2021 рік (рис. 1) є кваліфіковані робітники з інструментом та робітники з обслуговування та експлуатації устаткування. В цій групі конкуренція складає лише 4 та 9 осіб на місце. Це свідчить про розвиток галузі промисловості та відносну малу підготовку кадрів за цими напрямками зі сторони закладів освіти. Найбільша ж конкуренція в групі кваліфікованих робітників сільського господарства. Навантаження на одну вакансію там становить 48 осіб, але це здебільшого не через високий ажіотаж з боку безробітних, а про дуже малу кількість вакансій з боку роботодавців. Групами високої конкуренції є технічні службовці та керівники. З навантаженням 48 та 33 особи відповідно, переважно через критично малу кількість вакансій. Очевидним є те, що потрібно залучати інвестиції з інших областей або країн для розвитку бізнесу та створення робочих місць.

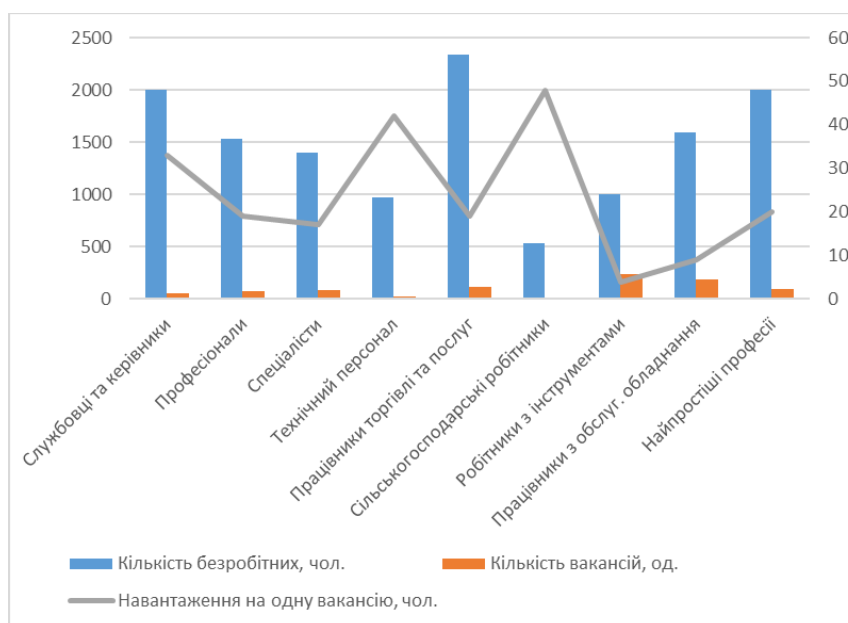

Рис. 1. Кількість зареєстрованих безробітних, кількість вакансій та кількість претендентів на 1 вакансію, станом на перше грудня 2021 р.

*Створено автором за даними Черкаського обласного центру зайнятості [1].

Наслідки впливу пандемії коронавірусу на ринок праці Черкащини були не однозначні. Так, за результатами 2020 р. спостерігалися значні обсяги звернень громадян Черкаської області до служби зайнятості з метою пошуку роботи та матеріальної підтримки. Але з поступовим зняттям карантинних обмежень до середини 2021р ринок праці регіону повертається на докризовий рівень. На Черкащині найбільш від пандемії постраждали підприємства та установи, які працювали у сфері торгівлі, ресторанного бізнесу, пасажирських перевезень, будівництва, косметологічних та перукарських послуг, видавництва газет, ремонту побутових виробів, виробництва верхнього одягу, взуття тощо [2]. Однак, служби доставки, поштові оператори, приватні медичні та освітні заклади активізували свою діяльність та шукали працівників. Також зріс попит на фахівців он-лайн-маркетингу та розробників сайтів.

Найближчими роками не втратять своєї актуальності такі професії: розробники Internet of Things, фахівці робототехніки, ІТ-технологій та комунікацій, професії електронної комерції та транспортної логістики.

Варто враховувати те, що з появою Інтернету з'явився феномен діджиталізації праці, який дозволяє працювати з будь-якої точки планети, незалежно від того, де фізично знаходиться роботодавець в конкретний момент часу. Пришвидшила процес масового переходу до дистанційного способу роботи світова пандемія. Тобто фізично людина може знаходитись в Черкаському регіоні, а працювати на інше місто або країну в режимі онлайн.

Розвиток промислової інфраструктури за рахунок залучення інвестицій безумовно сприятиме економічному росту регіону, але крім промисловості є інші методи створення робочих місць, як наприклад розвиток еко-туризму, створення

станцій альтернативного видобування електроенергії, ІТ сфера тощо.

Черкаська область значно відстає від провідних туристичних областей України, хоча володіє достатніми ресурсами, щоб стати туристичною візитівкою країни. Вдале географічне положення міста Черкаси на березі річки Дніпро з пологою та відносно-рівною береговою лінією, у поєднанні з достатньо лісною місцевістю, Буцьким каньйоном, парком «Софіївка». Рідкісною історичною цінністю (батьківщина Т. Г. Шевченка, місце поселення скіфів і тд) дає можливості для створення робочих місць в одній з найбільш екологічно-вигідних секторів економіки.

Вдалим можна вважати економічне положення області. Розміщення в центрі України на перетині найважливіших транспортних шляхів загально-держаного значення дає можливості для розвитку логістики.

В Черкасах не функціонують за призначенням річковий вокзал та аеропорт, хоча ці державні структури можуть створювати робочі місця та приносити прибуток до міського бюджету, розвантажити залізничні та автомобільні сполучення. Це можна вирішити або шляхом залучення зовнішніх інвестицій або перерозподілом міського бюджету.

Недооціненою є ІТ-індустрія. Місто Черкаси зокрема налічує понад 15 ЗВО, що пропонують спеціальності пов'язані з інженерією програмного забезпечення та комп'ютерною інженерією. Але після випуску молодь не має достатньо можливостей для реалізації свого потенціалу та престижного працевлаштування, що спричиняє трудову міграцію та «відтік мізків». На сайті пошуку роботи Work.ua [3] розміщено 218 резюме та 133 вакансії у розділі «ІТ, комп'ютери та інтернет», при цьому є резюме, для яких немає відповідного вакансії, зокрема це: front-end програміст, ІТ-спеціаліст, технічний директор, менеджер проєктів. Потрібно стимулювати бізнес до розширення переліку вакансій та працевлаштування студентів під час навчання. З боку держави, вважаємо, це може бути звільнення підприємств від податку на доходи здобувачів освіти.

Література:

1. Черкаський обласний центр зайнятості [Електронний ресурс]. URL: <https://chk.dcz.gov.ua/>
2. Державна служба статистики Черкаської області [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ck.ukrstat.gov.ua/>
3. Сайт пошуку роботи [Електронний ресурс]. URL: <https://www.work.ua/>.

УДК 336.5

Дудченко Н.В. – к.е.н., доц.

Черкаський державний технологічний університет

УРЯДОВА ПРОГРАМА ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ У ВОЄННИЙ ЧАС

В умовах, коли значна частина території України була і залишається тимчасово окупована або перетвореною на поле бою, а решта зазнала менш тяжких, але все ж таки потрясінь від військових руйнувань, країна багато втрачає в економічній точці зору. Гуманітарна катастрофа та бойові дії, що розгорнулися в кількох великих містах, призвели до масової внутрішньої та зовнішньої міграції. Люди, які раніше мали надійну роботу та житло, швидко поповнюють ряди соціально незахищених груп та потребують підтримки. Число загиблих продовжує зростати.

За таких умов, вкрай важливим постає питання підтримки бізнесу у країні. Тож, уряд працює над збереженням ділової активності та підтримкою організації нормальної роботи приватного сектору.

Ділова активність в перші тижні війни призупинилася, і далі відновлюється дуже повільно. Понад половина компаній-членів Європейської бізнес-асоціації в Україні припинили або призупинили свою діяльність у воєнний час (57%) [1]. Серед меншого бізнесу ситуація є схожою. За даними опитування КШЕ та Gradus, близько 39% компаній зупинили свою діяльність і ще 20% практично не працюють.

Обережне відновлення спостерігається з середини березня, коли компанії відновили роботу у відносно безпечних західних та центральних регіонах. Ця хвиля посилилася на початку квітня після звільнення від російських військ Київської, Чернігівської та Сумської областей.

17.03.2022 уряд оголосив програму переміщення бізнесу [2], зобов'язуючись надати безкоштовний переїзд, необхідні виробничі приміщення та допомогу з переміщенням працівників. П'ять західних регіонів також пропонують регіональні програми переїзду.

Станом на 28.03.2022 до Мінекономіки надійшло 1164 заяви про переміщення, 108 підприємств було переміщено, 50 – у процесі, знайдено 377 нових локацій для бізнесу. Деякі з переміщених підприємств були досить великими (для переміщення одного з них знадобилося 140 вагонів). Окрім офіційних зобов'язань, міністерство допомагало підприємствам у підключенні до інженерних мереж та навіть у пошуку клієнтів.

Уряд також затвердив низку програм, спрямованих на фінансову підтримку бізнесу через банківські кредити. Статистики поки немає, але є перевірені дані, що кредити вже видаються «значній кількості клієнтів» у сільському

господарстві, різноманітним МСП та більшому бізнесу (хоча програми охоплюють і приватні банки):

1. Розширена програма «5-7-9%» – усі раніше створені бізнеси, більшістю бенефіціарів яких є українці, можуть отримати до 60 млн грн під відсоткову ставку 0%, яка після війни буде збільшена до 5%. Інвестиційні позики та позики рефінансування видаються на термін до 5 років, а фінансування оборотних коштів доступне на термін до 3 років [3].

2. Часткові державні гарантії для українських банків за портфелями кредитів МСП (до 80% загальної вартості).

3. Компенсація процентних ставок за кредитами (тіло до 50 млн. грн.) для малого та середнього сільськогосподарського бізнесу (річний оборот до 20 млн. євро) на посівну кампанію [4].

4. Експортно-кредитне агентство уповноважено забезпечувати кредитування українських експортерів, що дозволяє знизити вартість фінансування.

Також міністерства створили або ініціювали декілька платформ: для допомоги роздрібним торговцям продуктів харчування у пошуку регіональних постачальників (<https://pererobka.org.ua>), для координації виробників та роздрібних торговців з військово-цивільними адміністраціями та міжнародними організаціями (<https://dpss.creatio.com>), термінова фінансова допомога на посівну та інші.

Література:

1. Підтримують команди та армію: як працює бізнес в умовах війни <https://eba.com.ua/pidtrymuyut-komandy-ta-armiyu-yak-pratsyuye-biznes-v-umovah-vijny/>

2. <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiki-shcho-potribno-znati-biznesu-pro-programu-relokaciyi-pidpriyemstv>

3. <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-nadaye-mozhlyvist-otrimati-kredit-do-60-mln-grn-bud-yakomu-ukrayinskomu-pidpriyemstvu-pid-0-na-chas-voyennogo-stanu-za-programoyu-5-7-9>

4. <https://minagro.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-zmini-do-nadannya-finansovoyi-derzhavnoyi-pidtrimki-agrariyam-pid-chas-posivnoyi-roman-leshchenko>

УДК 338.2

Кривенко Ю.Ю. – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Дудченко Н.В.

Черкаський державний технологічний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Після оголошення на території України воєнного стану та початку активної фази бойових дій більша частина бізнесу була фактично паралізована через різноманітні обставини.

Починаючи від морального та психологічного шоку до економічного спаду ділової активності та неможливості здійснення діяльності підприємствами, які знаходяться на території проведення бойових дій.

Поряд із реальним воєнним фронтом, кіберфронтом очевидним та життєво необхідним є запуск потужного економічного фронту.

У сьогоднішні непрості часи він надзвичайно важливий для суспільства. Без економічної активності неможливе повноцінне функціонування держави в умовах воєнного стану.

Саме з цією метою держава почала активно запроваджувати комплексні зміни до законодавства та державних програм, спрямованих на підтримку української економіки.

Цілком зрозуміло, що в таких умовах єдиним можливим способом підтримки бізнесу є тотальна дерегуляція, лібералізація та посилення державної підтримки.

Скасування вимог щодо отримання ліцензій та дозволів на більшість видів діяльності Постановою №314 від 18 березня 2022 року [1] Кабмін запровадив декларативний принцип набуття права на провадження господарської діяльності без необхідності отримання документів дозвільного характеру, ліцензій тощо.

Тобто у період воєнного стану перед початком діяльності підприємцю необхідно подати декларацію встановленої форми до Міністерства економіки, а у випадках здійснення охоронної діяльності – до Міністерства внутрішніх справ.

Водночас є низка виключень, серед яких – діяльність, пов'язана з радіоактивними та іншими небезпечними речовинами, видобутком корисних копалин, виробництвом лікарських засобів, зовнішньоекономічною діяльністю, організацією та проведенням азартних ігор, оцінкою відповідності щодо технічних регламентів тощо.

Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. Для цих видів діяльності порядок отримання дозвільних документів залишається незмінним.

Подати декларацію можна онлайн через портал електронних довірчих послуг або на порталі Дія чи в найближчому ЦНАПі.

Ця функція повинна бути доступна протягом тижня з моменту опублікування Постанови, тобто з 25 березня 2022 року.

Після закінчення воєнного стану суб'єкти господарювання повинні не пізніше одного місяця, звернутися до органу ліцензування та отримати дозвіл на загальних умовах, передбачених законодавством.

Документ містить уточнення щодо дії ліцензій на виробництво, зберігання, обіг та продаж підакцизних товарів, щодо яких не сплачено черговий платіж або закінчився їх термін дії.

Зокрема, спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пального.

На період воєнного стану ліцензії вважаються чинними, а платежі та продовження ліцензії мають бути здійснені протягом 30 днів після припинення воєнного стану.

Постанова передбачає суттєву дерегуляцію господарської діяльності, зокрема, замість близько 600 різних видів ліцензій та дозволів, чинними залишаються лише близько 50.

Це безумовно дасть значний поштовх у розвитку економіки та підприємницької діяльності в умовах воєнного стану.

Лібералізація трудових відносин

Внесені до Трудового кодексу зміни націлені на лібералізацію трудових відносин під час дії воєнного стану.

Без відпочинку та страйків. Трудові відносини в умовах воєнного стану

Серед основних новацій: можливість збільшення робочого часу з 40 до 60 годин на тиждень та зменшення обов'язкового вихідного дня до одного, можливість призупинення дії трудового договору.

Спрощена система звільнення та скорочення працівників у зоні проведення активних бойових дій та звільнення від відповідальності за порушення строків виплати заробітної плати за умови, якщо роботодавець доведе, що така затримка пов'язана з веденням активних бойових дій або викликана іншими вагомими причинами.

У цьому контексті варто згадати Постанову Кабінету Міністрів №212-р від 11 березня 2022 року, яка надає право юридичним особам здійснювати видаткові платежі з рахунків, на кошти яких було накладено арешт органами виконавчої служби або приватними виконавцями, виключно на такі цілі:

- виплата заробітної плати в розмірі не більше 5 мінімальних заробітних плат ($6500 \cdot 5 = 32\,500$ грн) в місяць на одного працівника;
- сплата податків, зборів та єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування.

Податкові новації

Закон про зміни до Податкового кодексу передбачає введення нового тимчасового механізму оподаткування суб'єктів господарювання, що добровільно можуть перейти на неї.

Зокрема, компанії з обсягом доходу до 10 мільярдів гривень мають право стати платниками єдиного податку 3-ї групи, дана система передбачає:

- ставку податку 2% від доходу (замість 18% податку на прибуток);
- ПДВ (20%) з операцій на території України не застосовується;
- відсутнє обмеження кількості працівників.

Крім того, зміни передбачають також зупинення перебігу строків визначених Податковим Кодексом на час воєнного стану.

Скасування перевірок та відсутність санкцій за несвоєчасне подання звітності. Закон передбачає також скасування податкових перевірок на час дії воєнного стану за винятком фактичних перевірок, зокрема щодо можливості сплати картками.

Така позиція цілком корелюється з позицією Національного Банку про необхідність проведення безготівкових операцій у нинішніх умовах для підтримки економіки України.

Пеня за порушення податкового законодавства внаслідок введення воєнного чи надзвичайного стану не нараховується, а нарахована пеня підлягає анулюванню.

Важливо додати, що відповідно до Постанови Кабінету Міністрів №303 від 13 березня 2022 року [2] на час дії воєнного стану припиняється проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) та державного ринкового контролю.

В той же час, виключенням є здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) щодо запобігання неконтрольованого зростання цін на товари, що мають істотну соціальну значущість.

Також суттєві послаблення відбулися у сфері податкової звітності та сплати податків.

Платники податків мають право подати податкову та іншу звітність протягом 90 календарних днів після скасування правового режиму воєнного стану, а отже відповідальність за несвоєчасне подання звітності під час воєнного стану та 90 днів після його припинення також не застосовується.

Також на час дії правового режиму воєнного стану не будуть застосовуватися фінансові санкції за порушення пов'язані з використанням реєстраторів розрахункових операцій (РРО).

Спрощені вимоги до маркування харчової продукції

Постановою Кабінету Міністрів України №234 від 9 березня 2022 року [3], операторам ринку харчових продуктів та кормів, які не в змозі виконати вимоги щодо інформації про імпортовані харчові продукти можуть здійснювати реалізацію продукції з інформацією викладеною іноземною мовою.

При цьому, партії зазначених харчових продуктів та кормів повинні супроводжуватись інформацією про харчові продукти викладених державною мовою.

Дозволяється імпорт та реалізація тютюнових виробів за визначеними кодами з маркуванням, відповідно до вимог країни члена ЄС – виробника такої

продукції без додержання вимог до маркування за українським законодавством. Їх обіг можливий протягом трьох місяців після припинення воєнного стану.

Підтримка аграріїв та проведення планової посівної кампанії

Висока вартість пального одна з причин, яка суттєво впливає в тому числі на можливість аграріїв ефективно провести посівну кампанію.

Розуміючи нагальність даної проблеми, були внесені відповідні зміни до законодавства, направлені на зменшення ціни пального та попередження його потенційного дефіциту, зокрема:

дозволено реалізовувати та використовувати бензин та дизпаливо, що відповідає екологічному стандарту Євро 2 та Євро 3;

для бензину, інших нафтопродуктів, важких дистилатів, скрапленого газу, пропану, ізобутану, встановлюється нульова ставка акцизного податку;

зменшення ставки ПДВ для реалізації пального з 20% до 7%.

Крім того, Міністерством аграрної політики та продовольства України на час воєнного стану було скасовано додаткові процедури із сертифікації насіння, зокрема, шляхом визнання іноземних сертифікатів, а також необхідність реєстрації сільськогосподарської техніки.

Термін дії ліцензії на зберігання, транспортування та застосування пестицидів продовжено на 90 днів після її припинення або скасування [4].

Форс-мажорні обставини

Також варто пам'ятати про настання форс-мажорних обставин, що дає змогу бізнесу відтермінувати виконання договірних зобов'язань.

Торгово-промислова палата України видала офіційний лист-підтвердження настання форс-мажорних обставин у зв'язку з початком війни з РФ.

Однак, для ефективної реалізації цього механізму та мінімізації можливих ризиків, пов'язаних з невиконанням певних умов договору варто провести аналіз умов, визначених в договорах з відповідними контрагентами, а також підготувати доказовий пакет документів, який буде підтверджувати причинно-наслідковий зв'язок між обставинами та неможливістю виконання умов договору.

Тотальна дерегуляція бізнесу та запровадження податкових пільг – єдиний шлях для ефективного функціонування економіки в умовах воєнного стану, прийняті зміни вже демонструють свою ефективність, однак це лише початок боротьби на економічному фронті на шляху до неминучої перемоги!

Література:

1. <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zabezpechennya-provadhennya-gospodarskoyi-diyalnosti-v-umovah-voyennogo-stanu-314>
2. <https://document.vobu.ua/doc/10695>
3. <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/ministriv-kabineta-postanovi/postanova-vid-bereznya-2022-234-pro-zahodi-2022-96230.html>
4. <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/28/684801/>

УДК 336.7

Куц К.Г. – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Наук.керівник – Гончаренко І.Г., д.н.держ.упр, проф.

Черкаський державний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Важливою складовою розвитку та виявлення нових можливостей для банківського кредитування у воєнний час є розуміння ресурсної бази.

Під час війни державні і комерційні банки мають активізувати кредитну діяльність аби тисячі підприємців змогли відновити й модернізувати виробництво, адаптувавши його до нових умов. Так, виконавча влада й Національний банк докладають максимум зусиль, щоб стимулювати банківську систему до кредитування реального сектору в цих складних умовах. Зокрема, розширено дію пільгових державних програм, спрощено доступ бізнесу до дешевих кредитів, банки вчасно отримують рефінансування, необхідне для збільшення кредитних портфелів.

Доки триває російська агресія, українська влада ухвалила десятки рішень для послаблення фіскального тиску на економіку, покращення фінансування реального сектору та полегшення доступу українського бізнесу до кредитних ресурсів. Адже у надзвичайно складних умовах війни куди глибше розуміється суть грошей, як життєдайної сили для економіки.

10 найбільших банків повідомили про виділені ліміти на 40 мільярдів гривень. Державні банки, починаючи з 24 лютого, наростили кредитні портфелі на 12,5 мільярдів гривень, що відповідає 15% приросту за 2021 рік.

При цьому в Раді НБУ стверджують: незважаючи на війну, державні та комерційні банки мають ресурс для розширення програм кредитування. Ліквідність банківської системи (у формі залишків на коррахунках та у депозитних сертифікатах НБУ) сягає 200 мільярдів гривень, що майже вчетверо перевищує норматив обов'язкового резервування. Основою зростання ліквідності є витрати уряду, що надходять до банківської системи. Також третій тиждень поспіль скорочується обсяг готівки поза банками.

Національний банк продовжує підтримувати ліквідність банків шляхом проведення тендерів з рефінансування: минулого тижня надано 3,3 мільярда гривень рефінансування строком на 1 рік за ставкою 11%. Надлишок ліквідності утримує ставки за операціями банків на міжбанківському ринку на рівні нижньої межі ставок за операціями постійного доступу НБУ (9%) [1].

Уряд тим часом намагається стимулювати банки до активнішого використання вільних коштів для розширення програм кредитування. Держава

при цьому бере на себе дедалі більше зобов'язань щодо компенсації кредитних ставок для бізнесу. Знакове рішення - розширення та зміна на час війни умов програми “Доступні кредити 5-7-9%”. Згідно з ухвалою Кабінету міністрів, будь-який бізнес протягом дії воєнного стану та упродовж місяця після його завершення зможе отримати кредит під 0%. Після цього діятиме кредитна ставка у 5%. Максимальну суму кредиту збільшили до 60 мільйонів гривень.

Строк кредитування за програмою “5-7-9” залежатиме від цільового призначення коштів. На реалізацію інвестиційного проєкту та на рефінансування заборгованості кредит надається щонайбільше на 5 років. Для фінансування оборотного капіталу – на 3 роки.

Уряд також розширив перелік інструментів, які дозволять банкам надавати кредити в межах програми при нестачі забезпечення (застави). Експортно-кредитне агентство страхуватиме кредити підприємців-експортерів, що спростить їм доступ до дешевого фінансування.

Стосовно результатів, то з початку війни позики від державних банків на загальну суму 1,1 мільярда гривень вже отримали 826 бізнесів. З усіх виданих кредитних коштів за програмою “5-7-9%” 42% припадає на аграрний сектор. Програмою скористалися 12 тисяч фермерських господарств. Що й не дивно: вчасна й успішна посівна - запорука не лише нашої продовольчої безпеки, а й потенційний порятунок від голоду десятків мільйонів людей по всьому світу.

Окремо для забезпечення сталого проходження посівної кампанії-2022 Постановою Кабміну від 12 березня № 274 для малих і середніх підприємств - сільськогосподарських товаровиробників - збільшено граничний обсяг державних гарантій на портфельній основі до 80% загальної суми зобов'язань за основним боргом за портфелем позик банку-кредитора та 80% за кожним окремим кредитом [2].

Держава зробила все, щоб максимально, наскільки це можливо в період війни, нівелювати ризики зриву посівної. Кредитування аграріїв – один з головних пріоритетів банків. Умови для надання кредитів спрощено максимально. Причому банки кредитують наших аграріїв навіть у регіонах, де точаться бої, бо необхідно сіяти. І навіть під такою небезпекою люди виходять на поля.

Також віднедавна уряд запровадив пільгове кредитування торгових мереж, соціальна відповідальність яких за забезпечення українців продовольством та іншими товарами першої необхідності за нинішніх умов, безперечно, зросла. Розширюючи програму пільгового кредитування бізнесу, Кабінет міністрів збільшив обсяг доступних для роздрібних торговельних мереж позик до 1 мільярда гривень. Ставка для тих, хто братиме кредит обсягом до 60 мільйонів гривень, теж буде нульовою. Також визначено розмір компенсації річної ставки до 5% для кредитів розміром від 60 мільйонів до 1 мільярда гривень, що надаватимуться суб'єктам мережевої роздрібної торгівлі.

Щодо перспективи розширення можливостей для кредитування реального сектору економіки, то після перших двох тижнів шокового стану населення й

бізнесу на початку війни економіка України почала оговтуватися, адаптуючись до нової реальності. І нині життя у західних областях майже нічим не відрізняється від мирного часу. Чого, на жаль, не скажеш про регіони, де бойові дії тривають. Але запас міцності, накопичений перед початком російської агресії вітчизняною банківською системою, сприяє пришвидшенню адаптаційних процесів практично по всій країні. Варто зауважити, що посівна кампанія триває вже у 21 області, поміж яких і ті, що продовжують потерпати від дій агресора – зокрема, Сумщина та Харківщина.

Від початку війни регулятор зробив низку кроків для спрощення умов діяльності банків. Для того, щоб підтримати їхній фінансовий стан і спроможність кредитувати, банкам зокрема дозволили запроваджувати для клієнтів кредитні канікули, можна не враховувати прострочення платежів за позиками при оцінюванні кредитних ризиків. Також дозволили банкам реструктуризувати кредити у зв'язку з фінансовими труднощами підприємств без визнання дефолту за такими позиками, якщо потреба в реструктуризації пов'язана із впливом російської агресії. Це створює гнучкі умови для роботи банків із позичальниками та для пошуку оптимальних умов обслуговування кредитів.

Зазначимо, що навіть за складних умов воєнного часу українська банківська система готова кредитувати бізнес. Є ресурс, є бажання держави підтримувати й розвивати цей напрямок. Тобто, модифікувати кредитні програм і запровадити державні гарантії на кредити. Питання лише в тому, що банки – це теж бізнес. Їм теж треба заробляти. Так, за останні три роки вони накопичили фінансову “подушку безпеки”, але ж там і надалі мають розуміти, де їхні майбутні прибутки. Тому обсяги кредитування, мені здається, напряду залежатимуть від ініціативи з боку держави. В тих галузях, які вона підтримуватиме – компенсуватиме банківські відсотки, надаватиме часткові або повні гарантії, – кредитування, може, й не відновиться до докризових рівнів, але буде достатнім для підтримки економіки [3].

Натомість передумов для швидкого відновлення інвестиційного кредитування в інших сферах поки що не видно. При цьому, у найближчі пів року проблем з ліквідністю у вітчизняній банківській системі не буде – вона має достатній ресурс для того, щоб здійснювати усі необхідні поточні платежі. Ситуація на рівні окремих банків теж непогана – навіть краща, ніж більшість експертів очікували в перші дні війни. Проте стабільність деяких банків під великим ризиком. Йдеться про банки, що мали роздрібну модель кредитування, орієнтуючись винятково на споживчі кредити, ситуація з якими нині найгірша – майже всі вони не обслуговуються. Або зосереджували діяльність, переважно, на територіях, що найбільше вражені війною.

Спостерігається досить непогана ситуацію з відтоком коштів із банківської системи. З ресурсом підприємств трохи складніше – в умовах обмеження або й повного припинення діяльності бізнесу довелось витратити значні суми на виплату зарплат і сплату податків. Також українці вивели частину коштів з валютних рахунків. А ось із гривневими вкладами стало навіть краще – з початку

війни обсяги депозитів фізичних та юридичних осіб збільшилися на 31 мільярд гривень.

Тож, банки та бізнес разом мають знаходити оптимальні шляхи для того, щоб виходити з цієї ситуації. Якщо оцінити кредитний портфель банків, то він майже не змінився порівняно з початком війни. Багато в чому це пов'язано з кредитуванням державними банками сфер енергетики, інфраструктури, АПК в межах пільгових держпрограми. Але навіть в умовах війни інший бізнес так само може розраховувати на кредитну підтримку, якщо банки бачитимуть перспективи розвитку таких підприємств.

Варто зазначити, що банки упродовж найближчого часу оцінюватимуть, передовсім, платоспроможність позичальників, без урахування нерухомого майна в їхніх активах.

Поміж відносних позитивів – повідомлення НБУ про те, що частка непрацюючих кредитів (NPL) в банківському секторі станом на 1 березня скоротилася до 26,6% порівняно з 29,5% на 1 лютого. Суттєве поліпшення показника NPL зумовлене виведенням з ринку банків з російським капіталом. Адже одразу після початку вторгнення путіна в Україну регулятор відкликав банківські ліцензії фінустанов, що перебувають під контролем російської федерації. Йдеться про АТ "Міжнародний резервний банк", який на 100% належить "Сбербанку росії", і ПАТ "Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк" ("Промінвестбанк"), що на 99,77% підконтрольний державній корпорації розвитку "ВЕБ.рф" [4].

Література:

1. <https://www.epravda.com.ua/news/2022/02/27/682889/>
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/274-2022-%D0%BF#Text>
3. <https://news.dtki.ua/finance/bank-system/75122>
4. <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/31/684979/>

СЕКЦІЯ 2. Питання розвитку фінансової системи

УДК 658

Гриліцька А.В. – к.е.н., доц.

Черкаський державний бізнес-коледж

ФІНАНСИ ДЕРЖАВИ – ГОЛОВНА ЛАНКА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

У структурі моделі фінансової системи, роль головної ланки мають відігравати фінанси держави, у складі якої на рівні підсистеми відображено інституційні одиниці економіки. Ці одиниці представлені центральними, регіональними та місцевими органами влади державного управління. Вони визначають стратегію і тактику фінансової політики, розробляють правила економічної поведінки та інше. Ця підсистема відображає фінансову діяльність держави. Вона є необхідною на етапах історичного розвитку. Держава регулює, стимулює і контролює різні процеси щодо розвитку країни.

До таких потреб відносять структурні зміни в економіці, боротьбу з монополізмом, захист навколишнього середовища. А до обов'язків держави відносять фінансове забезпечення фундаментальної науки, освіти, медицини, страхування населення тощо.

Стан фінансової системи на рівні держави характеризують як міжсекторні, так і внутрішньосекторні відносини. Вони пов'язані з формуванням доходів та витрат бюджетів, і інших централізованих і децентралізованих фондів. Формування доходів та витрат бюджету це основа держави.

У сучасній фінансовій теорії розрізняють сім основних методів формування доходів бюджету держави: продуктивна діяльність (підприємницька, державні послуги); від майна і майнових прав; від державних угідь; податковий; трансфертний; позиковий; емісійний [1, с. 278].

Успішне формування доходів бюджету залежить від наявності достатніх джерел. До фінансової науки і практики належать внутрішні та зовнішні джерела формування доходів бюджету. До внутрішніх джерел відносять: національне багатство; ВВП; емісію грошей (за винятком покриття дефіциту бюджету). Зовнішні джерела наповнення доходів бюджету використовують у процесі мобілізації: податків від зовнішньоекономічної діяльності; зовнішніх позик; офіційних трансфертів від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій [1, с. 280].

Основними джерелами формування доходів бюджету є: виручка (дохід) від реалізації продукції та наданих послуг (для податків на споживання, що містяться у ціні товару: податок на додану вартість, акцизний податок, мито); прибуток або капітал (для податку на прибуток або податку на капітал); валові витрати та собівартість продукції і послуг (для ресурсних платежів тощо);

доходи фізичних осіб (для податку на доходи фізичних осіб тощо)
[2, с. 70].

Фінансові ресурси держави у вартісному вираженні представляють собою економічні ресурси, які знаходяться у розпорядженні центральних і місцевих органів влади. Це стосується і централізованих і децентралізованих фондів грошових засобів. В процесі суспільного використання ці грошові засоби підлягають розподілу. у тому числі централізовані та децентралізовані фонди грошових засобів, що у процесі їх суспільного використання підлягають розподілу.

Виникає проблема дефіциту місцевих бюджетів. Як правило це пояснюється низьким рівнем власних доходів органів місцевої влади.

Адміністративно-територіальна реформа, яка триває в Україні, передбачає реструктуризацію доходів місцевих бюджетів у напрямі їх подальшої децентралізації. Використовуються заходи по децентралізації бюджетних ресурсів, які пом'якшують гостроту проблеми, але, нажаль, її не вирішують, тому що подолати проблему нестачі коштів в бюджетній системі України занадто важко.

Фінансову автономію місцевих органів влади визначають за звітними даними про доходи та витрати місцевих бюджетів. Якщо використовувати певні розрахунки, то потрібно враховувати деякі підходи, а саме розраховувати за обсягами фінансових ресурсів. Вони є у державному та місцевих бюджетах. Можна здійснювати розрахунки за переліком джерел надходжень до окремих видів бюджетів [3 с. 270].

До фінансової системи в частині фінансів держави, окрім фінансових відносин між різними рівнями бюджетної системи та фінансових ресурсів, які такі відносини матеріалізують на практиці, необхідно віднести джерела, що охоплюють усі економічні ресурси, які знаходяться у розпорядженні центральних і місцевих органів влади, та нормативи зарахування доходів до загального і спеціального фондів бюджетів [2, с. 83–84].

Отже, дослідження потребує більш проаналізувати на основі років фінансову систему, як головну ланку фінансів держави. Для цього все більше зупинитися на дослідженні удосконалення фінансових відносин в цілому, а отже потребує низки наступних етапів розгляду тематики.

Література:

1. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 496 с.
2. Коваленко В. Реструктуризація доходів місцевих бюджетів як невід'ємна умова розвитку фінансової системи України/Формування ринкової економіки в Україні. 2019. Вип. 42. С. 72 - 85.
3. Коваленко В. М. Фінансова система України: теорія, методологія, практика. Монографія / В. М. Коваленко. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 360 с.

УДК 342

Пилипенко І.С. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доцент А.В.Гриліцька

Черкаський державний бізнес-коледж

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЦИФРОВОЇ ВАЛЮТИ УКРАЇНИ

30 червня у другому читанні Верховна Рада ухвалила Закон «Про платіжні послуги», який визначає загальні принципи емісії цифрових валют Національним банком України.

Цифрова валюта центрального банку – це нова і розвинена форма грошей центрального банку. Сьогодні більшість центральних банків світу в тій чи іншій формі працюють з національними цифровими валютами [1].

У 2016 році Національний банк почав працювати над ідеєю створення електронної гривні. Регулятор розглянув дві моделі запровадження е-гривні на ринку платежів: централізовану, тобто емісію здійснює регулятор, або децентралізовану, коли учасники платіжного ринку здійснюють емісію під контролем НБУ [2].

Переваги централізованої системи НБУ: прозорість схеми, нижчі витрати при використанні технології блокчейн, порівняно з картковими платіжними системами, зменшення грошового потоку. Існують і недоліки: збільшення навантаження на НБУ щодо виконання нового регуляторного акту, розробку електронної гривневої платформи, роботу з кінцевими користувачами та переведення ліквідності з банківської системи до контролюючих органів. Як відомо перевагу надали централізованому варіанті [2].

Протягом 2018 року Національний банк здійснив практичний пілотний проект, в рамках якого було випущено обмежену кількість електронних гривень вартість 5443 грн, діяльність яких випробували робітники НБУ та компанії-добровольці протягом 4-х місяців. Під час тестування учасники проекту випробували такі операції, як створення е-гаманців у блокчейн-платформі, поповнення е-гаманців е-гривнею та погашення е-гривні (зворотній обмін на звичайні гривні), P2P перекази між користувачами та перекази на рахунок благодійної допомоги воїнам Операції об'єднаних сил, а також торговельні операції: е-гривнею можна було поповнити баланс мобільного телефону [3].

Загалом, НБУ вважає пілот успішним. Розглядалось два можливі наслідки введення цифрової гривні: заміну до 20% карткових платежів цифровою валютою та заміну 15% готівки. В абсолютному вираженні ці цифри можуть бути дуже великими – 25 млрд грн і 52 млрд грн відповідно, що негативно вплине на ліквідність банків і значно скоротить обсяг готівки [2].

В основі функціонування цифрової валюти використовується технологія

блокчейн, але потрібно розуміти що це не криптовалюта.

Якщо говорити про відмінності, то перша полягає в тому, що цифрові валюти пов'язані з центральними банками чи іншими установами (у випадку децентралізованої моделі), тоді як криптовалюти керуються виключно крипто-спільнотою [4].

Друга відмінність полягає в тому що вартість цифрової валюти прив'язана до певної так званої фіатної валюти (національної валюти), по суті, цифрового аналога цієї фіатної валюти. Вартість криптовалют визначається співвідношенням попиту та пропозиції.

Головний криптостратег TomiEx Анджей Ковальчук визначає різницю між електронною гривнею та криптовалютами в тому, що першу можна контролювати, а другу – ні [4].

До кінця 2022 року в Міністерстві цифрової трансформації планують запуснути пілот електронної гривні [5]. Відомо, що проект буде проведений разом із партнерами – ТАСКОМБАНКОМ, фінтех-компанією Bitt та Stellar Development Foundation.

Отже, питання залишається відкритим, а отже потребує все більшого і надалі дослідження.

Література:

1. Для чого Україні цифрова гривня? Які перспективи для економіки України та суспільства відкриває впровадження електронної гривні? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/07/6/675679/> (дата звернення 28.04.2022р.)

2. Чи чекати українцям запуску державної цифрової валюти? URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/chi-chekati-ukrayincyam-zapusku-derzhavnoyi-cifrovoyi-valyuti.html> (дата звернення 28.04.2022р.)

3. Як і навіщо НБУ впроваджував пілотний проект «е-гривня» URL: <https://ain.ua/ru/2019/06/26/e-gryvna-nbu/> (дата звернення 28.04.2022р.)

4. Гривня йде в «цифру»: навіщо Україні власна електронна валюта URL: https://lb.ua/economics/2021/05/06/483976_grivnya_yde_tsifru_navishcho_ukraini.html (дата звернення 28.04.2022р.)

5. Мінцифри запустить пілот е-гривні до кінця року URL: <https://finclub.net/ua/news/mintsyfyry-zapustyt-pilot-ehryvni-do-kintsia-roku.html> (дата звернення 28.04.2022р.)

УДК 330.3; 336

Фролов С.М. – д.е.н., професор,
Національний аграрний університет, м. Суми

Орлов В.В. – к.е.н.,
Університет митної справи та фінансів м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Фондовий ринок України є відносно не суттєвий, якщо брати до уваги масштаби його розвитку та співвідношення із загальним обсягом фінансових активів. Водночас, фондовий ринок, навіть не зважаючи на його несуттєві розміри має бути внутрішньо збалансованим. Останнє означає, що має бути забезпечене збалансування між різними його елементами. З одного боку, це збалансування за об'єктами – фінансовими інструментами (акціями, корпоративними та державними облігаціями, похідними фінансовими інструментами, тощо); за емітентами – суб'єктами господарювання з різними організаційно-правовими формами та різними формами власності; за інвесторами – банками, небанківськими фінансовими установами тощо.

На первинному та вторинному ринку цінних паперів України відбувається процес концентрації біржових операцій. Саме структура фондового ринку за його об'єктами має важливе значення, оскільки визначає роль фондового ринку у русі фінансових ресурсів між економічними агентами та характеризує рівень інвестиційної привабливості цінних паперів суб'єктів господарювання та їх можливості щодо залучення значних обсягів як власного так і позикового (альтернативи банківському кредитуванню) капіталу. В значній мірі фінансова безпека суб'єктів господарювання буде залежати від коливань кон'юнктури світових фондових ринків та може супроводжуватись різким виходом капіталу, що може привести до внутрішньо - економічної кризи. В умовах, коли ризик країни суттєво зростає, особливо на фоні непередбачуваних обставин, таких як введення військового стану, руйнування виробничих потужностей внаслідок бойових дій та інше, можливим буде суттєве зростання ризиковості таких фінансових інструментів і, як наслідок, суттєвий відтік капіталу.

Особливості розвитку українського фондового ринку активно досліджуються українськими науковцями. Значну увагу стану розвитку українського фондового ринку в своїх дослідженнях приділяє Пластун О., Козьменко С., Пластун В., Філатова Г. [1]., досліджено рівень стійкості різних фондових ринків – розвинених та тих, що розвиваються, ринків FOREX, а також товарних та криптовалютних ринків. В іншій роботі Пластуна О., Макаренко І. та Балацького Є. [2] перевірено гіпотезу щодо того, що на конкурентоздатність фондового ринку України мала суттєвий вплив локальна економічна криза, що

розгорнулась в Україні в 2013-2015 роках та причинами якої були в першу чергу політичні чинники. При дослідженні стану фінансової безпеки України та Польщі Школьник І., Козьменко С., Полач Я., Воланін Є. [3] провели аналіз стану фінансових ринків як основних елементів, що впливають на рівень фінансової безпеки цих країн.

Якщо аналізувати стан фондового ринку України з позиції формування структурних дисбалансів, то саме цей сегмент фінансової системи України має яскраво виражені приклади таких дисбалансів. Вочевидь це можна спостерігати за різними напрямками досліджень. Якщо проаналізувати структуру фондового ринку за ознакою розміщення цінних паперів, а саме його первинний та вторинний сегмент, то можна відзначити, що структура українського фондового ринку в цьому контексті є незбалансованою з суттєвим переважанням вторинного сегменту (рис. 1).

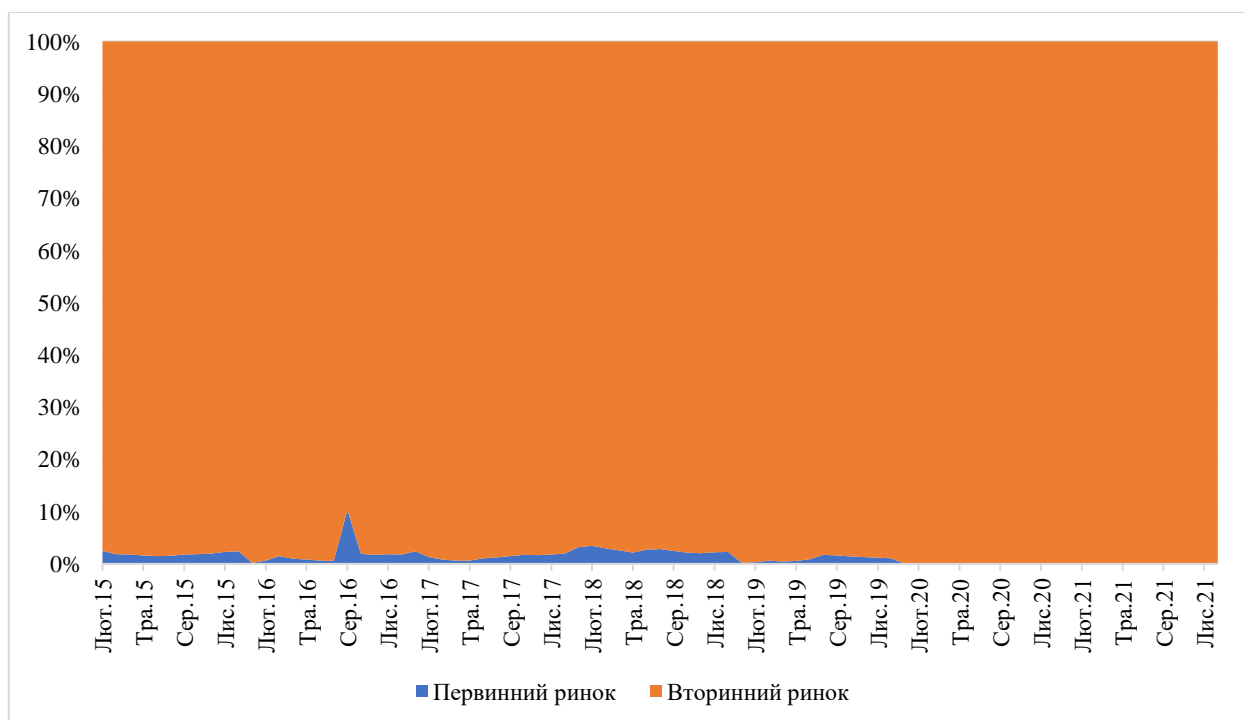

Рисунок 1. Структура фондового ринку України за 2015-2021 рр., %
Джерело: складено авторами на основі даних НКЦПФР

З рисунку 1 зрозуміло, що первинний фондовий ринок України фактично витіснений вторинним ринком. За аналізований період максимальне значення частки первинного ринку становило в 2016 році – 10,3 % (табл.1.) лише в серпні місяці, коли загальна сума активів склала 16766,77 млн грн. Крім того складається досить загрозлива тенденція, щодо скорочення максимальної частки первинного ринку в 2020 та 2021 роках. В ці періоди максимальне значення цього сегменту становить 0,1 та 0,2 % відповідно. Це означає, що фондовий ринок не забезпечує виконання своєї ключової функції – інвестиційної, тобто він є непривабливим для емітентів з точки зору здійснення первинного публічного розміщення корпоративних цінних паперів. Це пов'язано з рядом причин, в тому числі з низьким рівнем інвестиційної привабливості цінних паперів вітчизняних

емітентів для потенційних інвесторів, а також, що більш вагомо із відсутністю достатнього обсягу інвестиційного капіталу для вдалого проведення процедури первинного публічного розміщення та в короткий термін залучення максимальної суми емісії.

Розраховані економіко-статистичні показники стану первинного фондового ринку України на основі структурних даних подані в табл. 1.

Таблиця 1.

Економіко-статистичні показники стану первинного фондового ринку України за період 2015 – 2021 рр.

Показники*	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	За період
MAX	0,025	0,103	0,024	0,035	0,017	0,001	0,002	0,103
MIN	0,015	0,002	0,006	0,020	0,002	0,000	0,001	0,000
R	0,010	0,101	0,018	0,015	0,015	0,001	0,001	0,103
AVEDEN	0,003	0,014	0,005	0,004	0,004	0,000	0,000	0,009
VAR.P	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
VAR.S	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
σ	0,003	0,026	0,005	0,004	0,005	0,000	0,000	0,014
SD	0,003	0,027	0,006	0,005	0,005	0,000	0,000	0,014
CV	0,168	1,350	0,382	0,170	0,525	0,469	0,184	1,076
VR	0,530	5,260	1,290	0,563	1,636	1,721	0,690	8,105

Джерело: авторські розрахунки

*MAX – максимальне значення за період; MIN – мінімальне значення за період; R – розмах варіації; AVEDEN – середнє лінійне відхилення; VAR.P – дисперсія генеральної сукупності; VAR.S – дисперсія вибірки; σ - середньоквадратичне відхилення генеральної сукупності; SD - середньоквадратичне відхилення вибірки; CV – коефіцієнт варіації, VR- коефіцієнт осциляції.

Отримані результати засвідчують, що в окремі періоди операції з первинного публічного розміщення цінних паперів на фондовому ринку не проводились, а отже фондовий ринок був представлений лише операціями купівлі продажу цінних паперів, які вже знаходились в обігу. Незначний розмір максимальних та мінімальних показників, і відповідно, розрахований на їх основі показник розмаху варіації засвідчує мінімальні розриви. Враховуючи таку ситуацію, отримані показники дисперсії по генеральній сукупності та дисперсія вибірки мали значення наближені до нуля, тобто відхилення від середнього значення або ж міра розсіювання є мінімальною, та такою що наближається до нуля. Крім того, отриманий коефіцієнт варіації розрахований по роках засвідчує, що структура первинного ринку по роках є вкрай неоднорідною. Як правило, коли коефіцієнт варіації становить менше 33 %, то сукупність є однорідною. Значення даного показника менше ніж 33 % спостерігається лише в 2015 (16,8 %), 2018 (17 %) та 2021 (18,4 %) роках.

Підтвердженням нерозвиненості первинного ринку є і динаміка емісії корпоративних цінних паперів – акцій та облігацій, які мають бути основою розвитку всього фондового ринку. Динаміка показників емісії цих видів цінних паперів є також підтвердженням суттєвих дисбалансів в розвитку первинного ринку. Значно більш розвиненим є вторинний ринок цінних паперів України.

Сумарно розмір операцій становить більше 90 % від обсягу біржових контрактів протягом всього аналізованого періоду. З точки зору здійснення операцій на фондових біржах, то як демонструє рисунок 3.4 він поділений між двома – ПФТС та «Перспектива».

Тобто можна зробити висновок, що на фондовому ринку України відбувається процес концентрації біржових операцій. Станом на кінець 2021 року фактично із десяти фондових бірж, які функціонували в Україні фактично залишилось дві основні фондові біржі – «Перспектива» та ПФТС. Водночас в період становлення фондового ринку та його поступової концентрації його можна охарактеризувати як структурно розбалансований.

Аналіз структури біржових контрактів в розрізі фінансових інструментів приводить до висновку, що український фондовий ринок повністю монополізований облігаціями, що емітовані державою. Саме державні облігації, в тому числі внутрішньої та зовнішньої державної позики становлять більше 90 % всіх біржових контрактів протягом всього періоду.

Така ситуація свідчить про те, що структура фондового ринку в розрізі фінансових інструментів (акції, облігації підприємств, державні облігації, деривативи) не просто розбалансована, такий фондовий ринок по суті обслуговує лише потреби публічного сектору економіки, і ніяким чином не сприяє розвитку не лише реального, а і фінансового сектору економіки. Це створює суттєві ризики залежності функціонування фондового ринку України від стану публічних фінансів, від спроможності держави виконувати зобов'язання перед власниками державних облігацій.

Література:

1. Plastun, A., Kozmenko, S., Plastun, V., & Filatova, H. (2019). Market anomalies and data persistence: The case of the day-of-the-week effect. *Journal of International Studies*, 12(3), 122-130. doi:10.14254/2071-8330.2019/12-3/10
2. Plastun, A., Makarenko, I. & Balatskyi, I. (2018). Competitiveness in the Ukrainian stock market and local crisis of 2013–2015. *Investment Management and Financial Innovations*, 15(2), 29-39. doi:10.21511/imfi.15(2).2018.03
3. Shkolnyk, I., Kozmenko, S., Polach, J., & Wolanin, E. (2020). State financial security: Comprehensive analysis of its impact factors. *Journal of International Studies*, 13(2), 291- 309. doi:10.14254/2071-8330.2020/13-2/20

СЕКЦІЯ 3. Проблеми податкової, бюджетної, інвестиційної, страхової політики в Україні та напрями її вдосконалення

УДК 657

**Бразілій Н.М. – к.е.н.,доц.
Доценко Т.П. – здобувач вищої освіти**

Черкаський державний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ОБЛІКУ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ

Під час існування підприємства часто при виконанні своїх обов'язків за договором інша сторона може уклонятися або не оплачувати в термін вартість придбаних товарів чи наданих послуг або робіт, внаслідок чого може виникнути ймовірність, що дебіторська заборгованість може бути не погашена. У такому випадку може виникнути сумнівна заборгованість, згодом і безнадійна.

Вагомою причиною виникнення проблеми є те, що підприємства, в першу чергу звертають, увагу на вирішення питань пов'язаних із забезпеченням власної фінансової діяльності, а потім вже згадують про свої фінансові зобов'язання перед контрагентами. Недоліком виступає те, що саме ці договірні зобов'язання між ними - не забезпечуються, майновою відповідальністю, і тому вони мають всі можливості ухилитися від цих домовленостей. Практичний досвід діяльності вітчизняних підприємств свідчить про те, що більшість керівників, а найчастіше малих підприємств, не звертають увагу на створення спеціальних служб внутрішнього контролю адже вони не вважають, що це є заходом саме для підтримання фінансової стійкості підприємства.[2]

Відповідно до п. 4 П(С)БО 10 безнадійна дебіторська заборгованість – це поточна дебіторська заборгованість, відносно якої є впевненість її непогашення боржником чи за якою минув термін позовної давності [1].

Експерт з економічних питань Р. Грачова у своїй статті дає власне визначення резерву сумнівних боргів: «це рахунок бухгалтерського обліку резервів, створюваних на покриття поточної заборгованості покупців і замовників, яка, ймовірно, не буде погашена в майбутньому». Дослідження дали можливість визначити якісні характеристики сумнівної та безнадійної заборгованості, які наведені на рис. 1.

Таким чином, сумнівна заборгованість - це поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником [1]. Сумнівна заборгованість потребує особливої уваги, як керівництва підприємства, так і бухгалтера при веденні бухгалтерського обліку.

Сьогодні в обліку термін « резерв» можна зрозуміти, як частина власного капіталу, яка призначається для погашення окремих (цільових) витрат або ж для здійснення розрахунків.

У статті І. Єгорової резерв сумнівних боргів – це сума витрат, що відповідає сумі дебіторської заборгованості, погашення якої підприємство вважає сумнівним.[6].

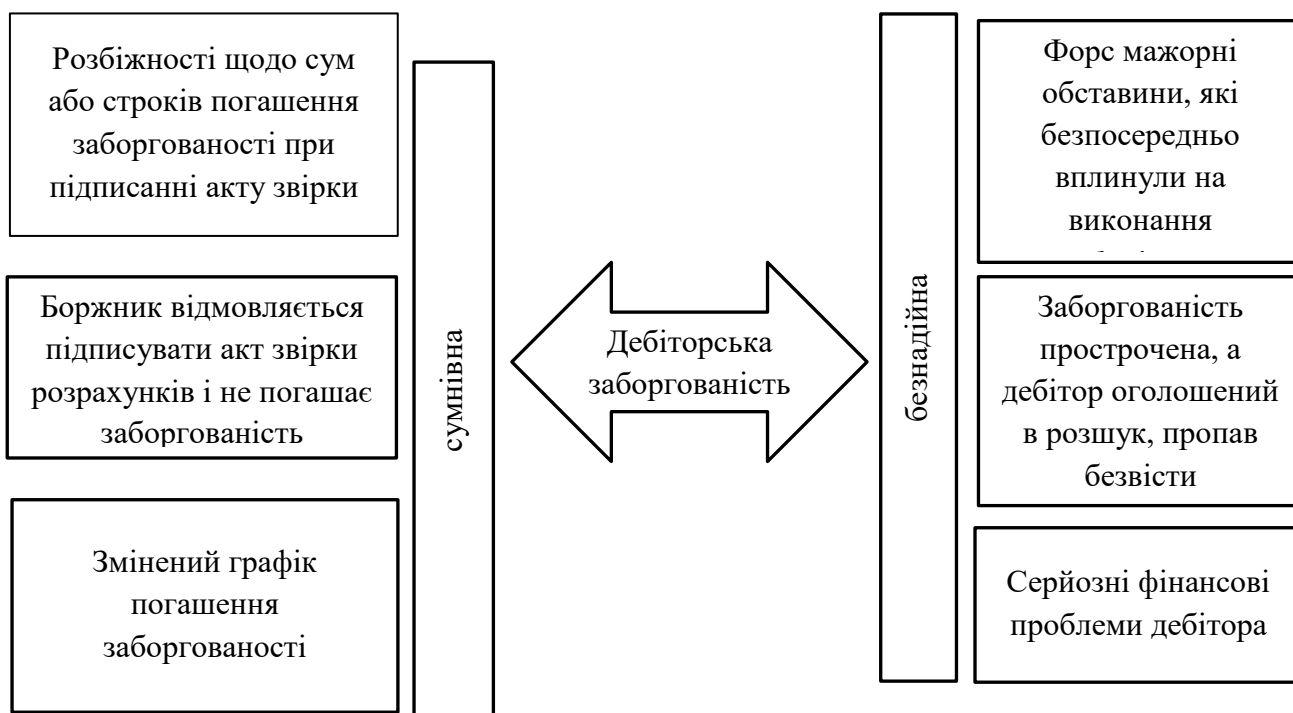

Рис.1.Якісні характеристики сумнівної та безнадійної заборгованості

Планом рахунків для обліку резерву сумнівних боргів передбачено балансовий рахунок 38 «Резерви сумнівних боргів». Рахунок пасивний, тобто залишок на ньому може бути лише кредитовим. Також потрібно враховувати, що залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не може бути більшим, ніж сума дебіторської заборгованості на ту саму дату. За кредитом рахунку відображається створення (тобто нарахування) резерву, за дебетом - списання сумнівної заборгованості за рахунок резерву.Нарахування резерву відображається у складі інших операційних витрат підприємства.

Господарські операції, пов'язані з обліком резерву сумнівних боргів, можна відобразити такою типовою кореспонденцією, що представлена у таблиці 1.

На сьогодні багато підприємств не беруть до уваги та ігнорують створення резерву сумнівних боргів та будь-яке коригування дебіторської заборгованості. Тобто, такий актив відображають в Балансі (Звіті про фінансовий стан) за вартістю придбання, що викривляє її оцінку.

Хоча формування резерву сумнівних боргів це не тільки право, але й обов'язок підприємства. Адже п. 7 П(С)БО 10 зобов'язує підприємства відображати в балансі поточну дебіторську заборгованість за чистою вартістю реалізації, яка дорівнює фактичній сумі такої заборгованості за мінусом резерву сумнівних боргів. Мінфін дійшов такого самого висновку в листі від 07.07.04 р. № 31-04200-01-29/12137.[3]

Таблиця 1

Кореспонденція рахунків з обліку резерву сумнівних боргів

Зміст господарської операції	Дт	Кт
Нарахування резерву сумнівних боргів на дату балансу	944	38
Списання безнадійної дебіторської заборгованості за рахунок резерву	38	361
Списання безнадійної дебіторської заборгованості за рахунок інших операційних витрат(у випадку недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів)	944	361
Списання безнадійної дебіторської заборгованості з балансу на позабалансовий рахунок	071	-
Погашена списана раніше дебіторська заборгованість	311	361
Відшкодування суми безнадійної дебіторської заборгованості	311	716
Остаточне списання безнадійної дебіторської заборгованості у зв'язку із надходженням суми в порядку відшкодування або у зв'язку із закінченням терміну обліку такої заборгованості	-	071

Відповідно до П(С)БО 10, створення резерву сумнівних боргів є необхідним за таких двох умов [1]:

1. Якщо товари (продукція, роботи, послуги) реалізуються на умовах подальшої оплати або на умовах товарного (комерційного) кредиту.

2. Якщо дебіторська заборгованість є комерційною.

Разом з тим існують такі ситуації, коли резерв сумнівних боргів можна не створювати :

1. Підприємство має іншу (не комерційну) дебіторську заборгованість, яка списується з балансу з відображенням збитків у складі інших операційних витрат. Отже, ця заборгованість при настанні терміну безнадійності має бути списана в дебет субрахунку 944, оминаючи рахунок 38 "Резерв сумнівних боргів".

2. Підприємство має заборгованість від тих покупців, яким продає товари (роботи, послуги) виключно на умовах передоплати.

3. На підприємствах роздрібної торгівлі і підприємствах, що надають послуги, виконують роботи за готівковий розрахунок без відображення дебіторської заборгованості в обліку.

Для визначення величини резерву сумнівних боргів передбачено використання одного з методів – застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості чи застосування коефіцієнта сумнівності .

Варто погодитись з В. Онищенком який рекомендує віддавати перевагу методу абсолютної суми заборгованості як найбільш простому, однозначному та безпечному[4].

Підприємство самостійно вибирає один із методів та фіксує його в наказі про облікову політику. Первинним документом, що відображає створення резерву сумнівних боргів є бухгалтерська довідка.

Отже, підприємство може зіштовхнутися з виникненням сумнівної та безнадійної заборгованості, коли кошти за роботу або продукцію не сплачені в домовлений у договорі час. З виникненням цих заборгованостей на підприємстві

створюється резерв сумнівних боргів. Таким чином, його створення є необхідним для кожного підприємства, адже він допомагає відображати справжній стан дебіторської заборгованості та рівномірно відображати витрати, що пов'язані з списанням безнадійної дебіторської заборгованості.

Література:

1. Дебіторська заборгованість: Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 10, затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99 № 237 із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
2. Дроздова О. Г. Проблеми обліку дебіторської заборгованості в Україні та шляхи їх вирішення / О. Г. Дроздова, І. В. Пащенко. // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2018. – №5. – С. 94–98.
3. Лист Мінфіну від 07.07.2004 р. № 31-04200-01-29/12137
4. Онищенко В. Резерв сумнівних боргів 2020. URL:<https://www.golovbukh.ua/article/7246-rezerv-sumnvnih-borgv>
5. Податковий кодекс України URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>
6. Резерв сумнівних боргів: у яких випадках підприємству вигідно його створювати Ірина Єгорова 18.07.2019, URL :<https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-nalogi-i-otchetnost-10-rezerv-somnitelnyx-dolgov-v-kakix-sluchayaх-predpriyatiyu-vygodno-sozdavat>

УДК 657

**Бразілій Н.М. – к.е.н.,доц.
Дьомінов І.І. – здобувач вищої освіти**

Черкаський державний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розрахунки із заробітною платою працівників є важливою частиною зобов'язань кожного працедавця. Україна, як країна, що розвивається, кожного року зазнає змін через реформи тої чи іншої сфери, в тому числі і Податковий кодекс. Людині відповідальній за виплати заробітної плати, необхідно завжди мати при собі джерела з актуальної інформацією щодо правил оподаткування доходів працівників.

Дослідження, що пов'язані з оподаткуванням виплат працівникам, здійснювалися багатьма науковцями. Онищенко В.П. досліджували поняття, структуру та особливості обліку виплат працівникам. Т. В. Мокієнко, Т. Б. Прийдак, Р. В. Ліпський, О. В. Сіренко, дослідили як змінювались податки, що утримувались з доходів працівників в період з 1991-2020 р.р.

Згідно чинного законодавства існує два види оподаткування заробітної плати. Першим є нарахування на заробітну плату у Пенсійний фонд і фонди соціального страхування, другим - утримання із заробітної плати. Згідно Закону України від 24 грудня 2015 року № 909-УІІ нарахування на заробітну плату здійснюється і сплачується за рахунок працедавця (підприємства, організації тощо).

Утримання із заробітної плати нараховується і сплачується роботодавцем, але проводиться за рахунок робітника. Отже, заробітна плата, яку отримає працівник, буде дорівнювати нарахованій заробітній платі зменшеній на суму утримань.

З заробітної плати стягуються наступні утримання: податок на доходи фізичних осіб (ПДФО); військовий збір (ВЗ); інші неподаткові утримання (аліменти, добровільні відрахування до недержавних пенсійних фондів тощо). Об'єктом оподаткування є загальний місячний оподатковуваний дохід.

Базою оподаткування є дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований (виплачений, наданий) на користь платника податку протягом звітного податкового періоду, такий як зарплата та прирівняні до неї виплати.

Податковий кодекс України виділяє ставки 18, 9, 5 та 0 відсотків від суми оподаткованого доходу. Не включаються до розрахунку загального місячного оподаткованого доходу, державна та соціальна допомога та компенсації. Отримання особою будь-яких виплат які не потрапляють під поняття зарплати, розглядається як додаткове благо, яке слід оподаткувати. Такими благами є безкоштовне харчування, розвезення працівників. Сума перевищення добових по відрядженнях обкладається ПДФО [1,2].

Платник податку має право на податкову знижку. Це сума на яку можна зменшити оподатковуваний дохід. Витратами, що дозволяється включати до податкової знижки є: користування іпотечним житловим кредитом; пожертвування неприбутковим організаціям; благодійні внески вітчизняним закладам освіти для компенсації вартості здобуття відповідної освіти; пожертвування закладам охорони здоров'я для компенсації вартості платних послуг з лікування.

Платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу, отриманого від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги [3]. Податкова соціальна пільга прив'язана до прожиткового мінімуму для працездатної особи. Розміри прожиткового мінімуму згідно Закону України від 02.12.2021 № 1928-ІХ «Про Державний бюджет України на 2022 рік» наведено в таблиці 1.

Розмір податкової соціальної пільги на дітей та граничний розмір заробітної плати на отримання такої пільги у квітні 2022 року наведено в таблиці 2.

Закон України № 1621-VІІ, постановив про створення тимчасового збору на потреби Збройних сил України. Об'єктом оподаткування збором є доходи у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими

договорами; виграшу в державну та недержавну грошову лотерею, виграш гравця (учасника), отриманий від організатора азартної гри.

Таблиця 1

Розмір прожиткового мінімуму

Періоди	Січень-червень
Працездатні особи	2481
Діти до 6 років	2100
Діти віком 6-18 років	2618
Особи, що втратили працездатність	1934

Таблиця 2

Податкова соціальна пільга

Граничний розмір зарплати, на пільгу на дітей	Кількість дітей	Розмір соціальної пільги	Підвищена соціальна пільга
3470	1	1240,50	1860,75
6360 (3180*2)	2	2481	3721,5
9540 (3180*3)	3	3721,50	5582,25

Ставка збору становить 1,5 відсотка від об'єкта оподаткування.. При обчисленні військового збору жодних обмежень у розрахунку немає. Нарахування військового збору не передбачає використання податкової соціальної пільги [1].

Згідно з Інструкцією № 291 для узагальнення інформації про розрахунки за усіма видами платежів до бюджету, включаючи податки з працівників підприємства, та за фінансовими санкціями, які є доходом бюджету, призначено рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами» [4].

За кредитом рахунка 64 показують нараховані платежі до бюджету, за дебетом – належні до відшкодування з бюджету податки, їх сплату, списання тощо. Для відображення в обліку утриманих із заробітної плати працівників сум ПДФО і військового збору використовують субрахунки 641 та 642 [4].

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі - єдиний внесок) - консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Платниками єдиного внеску є підприємства, установи та організації, інші юридичні особи, які використовують найманих працівників.

Єдиний внесок нараховується для платників, на суму нарахованої кожній застрахованій особі заробітної плати за видами виплат, які включають основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі та суму винагороди фізичним особам за виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими договорами;

Основний розмір внеску становить 22% від суми доходу працівника. Для

працівників-інвалідів ставка ставить 8,41%. Ставки для підприємств та організацій всеукраїнських громадських організацій інвалідів - 5,3% та 5,5%.

Граничний розмір нарахування ЄСВ дорівнює 15 розмірам мінімальної зарплати (табл. 3).

Таблиця 3

Граничний розмір нарахування ЄСВ

Термін дії граничного розміру	Мін. база ЄСВ	Макс. база ЄСВ	Нарахування ЄСВ	
			Мін.	Макс.
01.01.2022 –30.09.2022	6500	97500	1430	21450

Відображення нарахованого зобов'язання за страхуванням, його сплата а також одержання від органів страхування грошових коштів та їх витрачання відбувається на рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням». Для Єдиного соціального внеску використовують субрахунок 651 [4].

ЄСВ нараховується щомісяця, але платити можна раз на квартал, включно до 19-го числа місяця, що йде за кварталом, за який сплачують внесок. Строк подання звітності, протягом 2 календарних днів, що настають за останнім днем звітного періоду. Строки сплати ЄСВ, за місяць, не пізніше 20 числа наступного місяця. Останній день сплати ЄСВ переноситься, якщо припадає на вихідний: внесок треба встигнути сплатити на наступний за ним робочий день.

Згідно Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-ІХ від 15.03.2022 р., з 1 березня 2022 року фізичні особи-підприємці звільнюються від сплати єдиного соціального внеску за себе на період воєнного стану, і протягом 12 місяців після його скасування чи припинення [2, 3].

З отриманих результатів дослідження, маємо те, що з доходів працівників ультимативно утримуються два податки, Податок з доходів фізичних осіб та Військовий збір. Згідно нормативних документів, при дотриманні необхідних умов працівники мають право на зменшення розміру ПДФО, за допомогою податкової знижки та податкової пільги. Військовий збір не має таких поступок. На отриманий дохід працівника, працедавець зобов'язаний нарахувати Єдиний соціальний внесок. Його ставка залежить від того наскільки Міністерство охорони здоров'я вважає працівника нездоровим. Вказано на яких рахунках синтетичного обліку відображається рук коштів по утриманням із заробітної плати працівників.

Література:

1. Податковий Кодекс України від 02.04.2010. *Відомості Верховної Ради України*. 2011, № 13-14, №15-16, №17, ст.112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 08.04.2022).

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році: Закон України від 24.12.2015 № 909-VIII. / Верховна

Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-19> (дата звернення 08.04.2022).

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України: Закон України від 31.07.2014 № 1621-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-18> (дата звернення 08.04.2022).

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань, і господарських операцій підприємств і організацій: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 №291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення 08.04.2022).

5. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17> (дата звернення 08.04.2022).

6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20> (дата звернення 08.04.2022).

7. Воськало Н.М., Воськало В.І. Теоретичні та методологічні основи розрахунків за виплатами працівникам. Східна Європа. *Економіка Бізнес та Управління*. 2018. №3 (13). URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/13_2018/44.pdf

8. Т. В. Мокієнко, Т. Б. Прийдак, Р. В. Ліпський, О. В. Сіренко. Утримання із заробітної плати від дев'яностих до сьогодні. *Економічна наука*. 2021. №8. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2021/10.pdf

УДК 336.1

Кулина Г. М. – к.е.н., доц.

Західноукраїнський національний університет

ДЕРЖАВНІ ЦІЛЬОВІ ПРОГРАМИ ТА ПРОБЛЕМАТИКА ЇХ ВИКОНАННЯ В УКРАЇНІ

В умовах нових соціальних викликів і загроз, посилення економічної невизначеності та соціальної напруженості особливої уваги заслуговують питання вирішення пріоритетних завдань, покладених на державу й органи місцевого самоврядування, в частині забезпечення добробуту суспільства у цілому і кожного громадянина, зокрема. Означене актуалізує необхідність переосмислення концептуальних основ формування і реалізації державної політики, пошуку більш ефективних підходів до державного управління. Все більшою є потреба упровадження управлінських інновацій, які дозволяють оперативно адаптувати соціум до змін і сучасних реалій функціонування.

Одним із способів реалізації державних рішень і дієвим інструментом стимулювання розвитку економіки, в основу котрого покладено програмно-цільовий метод планування і який, по-перше, «...сприяє реалізації державної політики на пріоритетних напрямках розвитку держави, окремих галузей економіки чи адміністративно-територіальних одиниць», а по-друге, – «...забезпечує концентрацію фінансових, матеріально-технічних, інших ресурсів, виробничого та науково-технічного потенціалу, а також координацію діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій для розв’язання найважливіших проблем» є державні цільові програми (ДЦП) [1].

Визначальною рисою державних цільових програм є те, що їх фінансування відбувається за рахунок бюджетних коштів, а реалізація передбачає узгодженість за термінами виконання, складом виконавців і ресурсним забезпеченням. Відтак, створення та реалізація державних цільових програм дає можливість сконцентрувати ресурси для розв’язання певної нагальної проблеми й об’єднати зусилля усіх зацікавлених в її вирішенні, а також визначити довготермінові цілі та розробити стратегію на довготривалий період. У цілому, Т. Мощицька до основних засад програмно-цільового планування як основи розробки й виконання державних цільових програм відносить:

- 1) «застосування методу тільки у випадках, коли процеси ринкового саморегулювання не дозволяють вирішити конкретні проблеми і необхідний прямий державний фінансовий вплив на процеси соціально-економічного, особливо інноваційного, територіального, розвитку країни;
- 2) ув’язку цілей та заходів, що плануються і фінансуються програмно-цільовим методом, із стратегічними державними пріоритетами, національними програмами та національними проєктами, що дозволить забезпечити додатковий, синергійний ефект для національної економіки;
- 3) розробку технології програмно-цільового планування, процедури якої «вмонтовані» в бюджетний процес і мають чітку організаційно-правову основу;
- 4) оцінку безпосередніх, кінцевих соціально-економічних та фінансових результатів використання програмно-цільового методу для вирішення конкретної проблеми, що вимагає формування системи моніторингу та використання його результатів у процесі управління видатками бюджету” [2, с. 29].

Досліджуючи стан реалізації державних цільових програм в Україні, варто наголосити, що незважаючи на ефективність застосування такого інструменту державного управління, на сьогодні простежується тенденція до невиконання їх планових показників (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники виконання державних цільових програм за видами в Україні у 2020 році*

№ з/п	Види	Кількість ДЦП		Обсяг фінансування, млрд. грн.		Частка від загального фінансування, %	Виконання планових обсягів фінансування, %
		план	факт	план	факт		
1.	Соціальні	4	4	12,91	9,97	8,9	77,2
2.	Економічні	3	3	117,77	98,4	87,9	83,5
3.	Екологічні	5	2	7,51	3,42	3,1	45,5
4.	Оборонні	1	0	2,7	0	0	0
5.	Науково-технічні	1	1	0,144	0,143	0,13	99,3
6.	Інші	1	0	0,839	0	0	0

* Складено автором на основі [3].

Як видно з даних табл. 1, в Україні у 2020 р. було заплановано виконання 15 державних цільових програм, з яких фактично реалізовано лише 10. Це обумовлено тим, що по одній програмі не подано звітності щодо її реалізації, а чотири – не фінансувались. При чому така ситуація простежувалася не лише у 2020 р., а й у 2019 р. Так, у 2019 р. з 16 запланованих, виконувались лише 12 ДЦП (по одній програмі не подано звітності щодо її реалізації, а за трьома не здійснювалось фінансування).

З-поміж аналізованих державних цільових програм найбільшу частку від загального фінансування займали економічні (87,9%), соціальні (8,9%) та екологічні (3,1%) програми. Більше того, жодна із запланованих державних цільових програм не профінансована у повній мірі, що позначилося на досягненні запланованих цілей і завдань. Найбільшу питому вагу у фінансуванні державних цільових програм у 2020 році – займали кошти Державного бюджету України (68,7%), тоді як 5,2% надійшло від місцевих бюджетів і 26,1% – залучено з інших джерел, не заборонених законодавством.

Таким чином, можна стверджувати, що брак фінансування чи відмова від реалізації окремих державних цільових програм, відсутність можливості у громадськості здійснювати контроль в означеній сфері, а також декларативний і формальний підхід до виконання вимог законодавства у сфері розроблення та виконання державних цільових програм свідчать про те, що нині такі програми не стали одним із найбільш дієвих й ефективних способів реалізації державної політики сталого розвитку.

З метою нівелювання окреслених прогалин подальше удосконалення

механізму реалізації державної політики щодо розробки і виконання державних соціальних програм має передбачати:

1) долучення до процесу розробки та реалізації означених програм усіх зацікавлених сторін, особливо в частині моніторингу ефективності та дієвості їх реалізації, а також публікування звіту про виконання в обов'язковому порядку;

2) врахування фінансової спроможності бюджетів різних рівнів забезпечити виконання затверджених програм у повній мірі, що обумовлює відповідне скорочення кількості програм;

3) розробку й ухвалення концепції програмно-цільового бюджетування та процедури бюджетної звітності, в основі якої лежатиме принцип прозорості щодо використання сум потенційно необхідних коштів для реалізації державних цільових програм (дані подаються в розрізі міністерств і відомств з подальшою їх конкретизацією за програмами, підпрограмами і видами діяльності), а також системи заходів з питань підвищення відповідальності за неефективне витрачання бюджетних коштів.

Підсумовуючи вищевикладене, відмітимо, що в умовах інтенсифікації економічних і соціальних потрясінь, найбільш раціональне використання бюджетних ресурсів задля забезпечення збалансованого розвитку держави актуалізує необхідність переосмислення основ бюджетного планування в частині використання програмно-цільового методу планування і державних цільових програм як найбільш відпрацьованого способу реалізації державної політики, що має за мету досягнення і підтримку сталого розвитку країни у довготерміновій перспективі. Однак дієвість таких програм вимагає певної виваженості у процесі їх затвердження в частині відбору найбільш пріоритетних за поточних умов розвитку держави та відповідальності за цільове використання бюджетних ресурсів з необхідністю посиленої роботи щодо залучення позабюджетних коштів.

Література:

1. Про державні цільові програми: Закон України № 1621-IV від 18 березня 2004 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text> (дата звернення 19 травня 2022 р.).

2. Мощицька Т. О. Державні цільові програми як дієвий інструмент стимулювання розвитку економіки. *Проблеми економіки*. 2010. № 3. С. 28-33.

3. Стан виконання державних цільових програм у 2020 р. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=596b21d3-ca3d-411e-aaf5-65773ba21e56&title=StanVikonanniaDerzhavnikhTsilovikhProgramU2020-Rotsi> (дата звернення 19 травня 2022 р.).

УДК 336.2

Слободніченко Н. Р. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – доц. Шевченко А.М.

Черкаський державний технологічний університет

ЗНАЧЕННЯ ПОДАТКІВ ТА ПОДАТКОВОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ ДЕРЖАВИ ТА НАСЕЛЕННЯ

Податок – обов'язковий терміновий державний платіж, який сплачується примусово фізичними та юридичними особами на задоволення державних потреб; це встановлений вищим органом законодавчої влади обов'язковий індивідуальний безоплатний платіж, що стягується з юридичних та фізичних осіб до бюджетів різних рівнів і у термінах, передбачених законодавством; це обов'язковий платіж, що стягується органами державної влади з метою фінансового забезпечення діяльності держави. [1]

Тема податків актуальна не лише для тих осіб, які працюють у податковій службі чи у будь-якій іншій установі, де постійно ведеться моніторинг Законів чи інших джерел, які з цим пов'язані. Про податки повинен знати кожен громадянин. Функціонування податків можливе у першу чергу від фізичних осіб. Кожна фізична особа сплачує податки, незалежно від того, чим вона займається. Ходячи на роботу, купуючи товар у магазині, відвідування кафе, користування водопостачанням... таких прикладів може бути тисячі – це те, чим кожен з нас може робити щодня і це саме ті приклади, з чого сплачуються податки.

Держава може встановлювати податки з різних причин: від перерозподілу доходів населення до усунення зовнішніх економічних ефектів. Вплив податків можна розглядати як на мікро-, так і на макроекономічному рівнях.

Чим менше податків потрібно платити, тим більше очікуваного доходу в домогосподарств для споживання. Таким чином, росте сукупне споживання, а отже, і сукупний попит. Тому, уряди знижують податки, коли проводять стимулюючу економічну політику, тобто коли метою держави є вивести країну із дна економічного циклу. Відповідно, стримуюча економічна політика має на увазі підвищення податків, з метою усунення «перегріву економіки». [2]

Фірми сприймають підвищення податків як додаткові витрати, що приводить до того, що вони скорочують пропозицію свого товару. Загалом, скорочення пропозицій фірм веде до скорочення сукупної пропозиції. Таким чином, розмір податку обернено пропорційний величині сукупної пропозиції. Залежність між впровадженням податків і станом сукупної пропозиції докладно описав у своїх роботах економічний радник Президента США Рональда Рейгана Артур Лаффер, що став засновником теорії «економіки пропозиції» («supply-side

economic»)). Його іменем названо модель, яка показує залежність між рівнем оподаткування та надходженнями до бюджету - крива

Лаффера. [2]

Одним із ефективних засобів збільшення податкових надходжень до державного бюджету є механізм впровадження комплексу дій щодо формування інституційного середовища для розвитку національної податкової системи. Оскільки успішність справляння податків базується на ментальності населення, то роль податкової культури в інституціонально-еволюційному аспекті розвитку податкової системи України є достатньо вагомою. Податкова культура є частиною загальнонаціональної культури держави, яка пов'язана з діяльністю всіх учасників податкових відносин щодо повної та своєчасної сплати податків і зборів до бюджетів; є показником ефективності податкової системи. У зв'язку з цим все частіше підіймається питання про необхідність побудови державної стратегії формування податкової культури учасників податкового процесу, адже рівень податкової культури досі залишається низьким. [3]

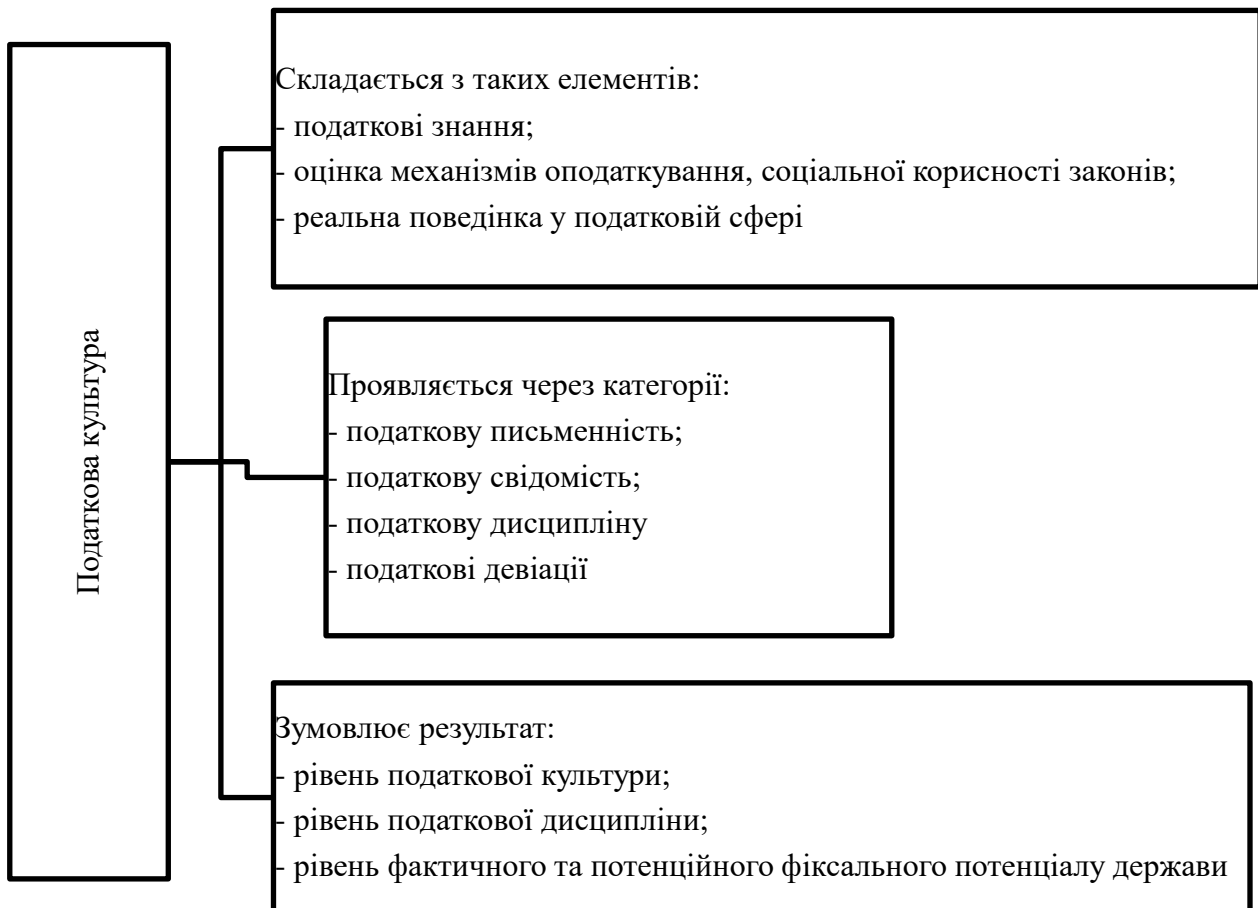

Рис. 1. Декомпозиція сутності податкової культури

Громадяни часто ігнорують державу, вважають, що вони не зобов'язані платити податки. В свою чергу держава теж не дає їм чітко зрозуміти, що податкові надходження витрачаються на покращення добробуту суспільства в

цілому. У результаті ухилення від обов'язків платника податків для громадян – це норма. [3]

Кожен з нас може зробити висновок, що дійсно, податки – це дійсно ті важливі платежі у державу, завдяки яким вона отримує забезпечення. Податки сплачують не лише підприємці чи організації, а й прості люди. Зрозуміли, що таке податкова культура, з яких елементів складається, через які категорії проявляється та який вона зумовлює результат. Ми маємо розуміти, що не можна ухилитися від сплати податків, тому що якщо громадяни не будуть сплачувати податки, то держава не зможе функціонувати, тим самим самі ж громадяни будуть страждати.

Література:

1. П(С)БО-15-1, 2016 р.
2. Матвеева Т. Ю. {{{Заголовок}}}. – 3000 прим.
3. Sinkuniene, K. (2005), “Taxation Principles in Tax Culture: Theoretical and Practical Aspects”, Organizaciju Pro-Quest Health Management, vol. 35. pp 177.

УДК 347.73

Філіпенко А.С. – к.ю.н., доцент

Маріупольський державний університет

РОЛЬ ТА МІСЦЕ БЮДЖЕТУ УЧАСТІ В ДІЯЛЬНІСТЬ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

На сучасному етапі в Україні система фінансового забезпечення виконання функцій, покладених на місцеве самоврядування, не в повній мірі відповідає потребам громад, не створює фінансової основи для надання всім членам територіальних громад якісних і доступних послуг на основі забезпечення сталого розвитку території. Фактором розвитку й ефективності функціонування об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ) є розробка та впровадження дієвих стратегій модернізації системи адміністративно-правового регулювання фінансами.

Ефективним інструментом для вирішення місцевих проблем й співпраці влади з громадою та участі громадськості є бюджет участі (або учасницьке бюджетування). Бюджет участі (громадський бюджет) – це певний механізм, який надає можливість жителям громади шляхом створення певних проєктів розвитку своєї громади у розподілі коштів з місцевого бюджету. Такий інструмент дає змогу виявити проблеми, що мають найбільше значення для громади, а також дозволяє оцінити ефективність роботи органів місцевого самоврядування у реалізації проєктних ініціатив.

Методологія складання бюджету участі або партиципаторного бюджетування (від. англ. participatory budgeting) визначається як відкрита

дискусія та процес прийняття рішень, в рамках якого кожен житель населеного пункту має можливість подати свою пропозицію та голосуванням вирішити, яким чином витратити частину місцевого бюджету [1, с.23].

Зарубіжна практика міст (а сьогодні їх у світі понад 2000), які використовують цю форму прямої демократії, доказує, що така організація є найефективніша щодо використання місцевих ресурсів, також є більш прозорою щодо прийняття управлінських рішень. Тому є задоволення населення від отримання послуг, а також вища якість життя й як результат більша активність громадськості у вирішенні місцевих проблем.

Участь громадськості у прийнятті рішень – один із найкращих способів забезпечити довгостроковий успіх співпраці між місцевою владою та громадою. Постійний вплив громадськості на наявні проблеми та надання їм можливості їх вирішення забезпечує її активне функціонування.

Бюджети участі набувають різних форм у всьому світі, вони можуть стосуватися різних рівнів адміністративно-територіальних одиниць. Наприклад, це може стосуватися не лише району, але й рівня міста (або району) або, наприклад, району з виборною радою та деякими повноваженнями місцевих органів влади, як у випадку з європейськими містами, оскільки цей проєкт підтримали окремі муніципалітети у Франції, Італії, Німеччині (особливо частини Берліна (Кройцберг), Іспанії (наприклад, Мадрид, Севілья та ін.), Великобританії та Лондона (Ледивелл). Починаючи з 2011 року, бюджет участі виконується у місті Сопоті (Польща), а потім розширюється по інших польських містах [2].

Україна інтегрувала вищенаведену практику в 2015 році в обласних центрах, а саме Полтаві, Черкасах й Чернігові. Пілотні проєкти затвердили міські голови й створили для цього робочі групи.

На даний час в нашій державі не має закону, який зобов'язує запроваджувати бюджети участі, тому ці питання врегульовуються на основі нормативних актів місцевих органів влади (розпоряджень міських голів/або рішень місцевих рад). В наслідок цього, робота по впровадженню бюджету участі набуває форми суспільного договору.

Ця модель громадського бюджету дозволяє мешканцям самостійно вирішувати, яку частину міського бюджету слід витратити в результаті голосування за обраними проєктами.

Зрозумівши переваги такого механізму, й інші міста в Україні, розпочали його використовувати, зокрема, Вінниця, Суми, Кременчук, Світловодськ, Тростянець, Пирятин, Лозова, Львів, Ужгород, Ромни та інші. У кожному місті ці підходи особливі, як і самі міста та громади.

Серед позитивних змін, що відбуваються в українських громадах, які мають бюджет участі, слід зазначити наступне:

1. До органу місцевого самоврядування підвищується довіра, створюється позитивний імідж.

2. Збільшення зацікавленості мешканців своїм середовищем проживання, роботи, відпочинку.

3. Формування лідерів місцевих громад: не тільки лідерів поселень, керівників районів, але й просто не байдужих.

4. Усвідомлення вартості проєктів, а також збільшення розуміння громадянами бюджетних питань.

5. Бюджет участі дозволяє досягти компромісу у визначенні пріоритетів розвитку.

Водночас слід чітко розуміти, що проєкт не буде реалізований самими мешканцями. Вони представляють та посилаються на ідею. Кошти на проєкт будуть передані відповідному департаменту або керівництву, тобто розпоряднику бюджету, який відповідає за його реалізацію

Інформація про намір розпочати процес учасницького бюджетування у тій чи іншій громаді повинна широко розкриватися громадськості. Місцева влада повинна приймати рішення на основі правових підстав, на яких базуватиметься громадський бюджет (чи буде це затверджена місцева програма чи окреме положення про громадський бюджет, які також затверджуються місцевою радою).

Детальні правила процесу учасницького бюджетування мають бути розроблені з урахуванням місцевих умов, зокрема розміру ОТГ, традиційного поділу її частин тощо.

Весь процес та кожен його окремий етап повинні супроводжуватися освітньою інформаційною кампанією та оцінкою. Найактивніші освітні та рекламні заходи повинні проводитися на ранній стадії процесу, натомість більшість заходів та дій, пов'язаних з оцінкою, слід планувати після закінчення процедури у відповідному році.

Мешканцям ОТГ слід надати необхідну інформацію та знання про сутність, основні принципи нового механізму та процесу підготовки проєктів, а також їх вибору (голосування). Можна використовувати:

- різноманітні канали комунікації та форми інформаційних матеріалів (плакати, листівки, телевізійні ролики, радіоповідомлення);

- доступ до більш детальної інформації про весь процес в Інтернеті, наприклад, шляхом створення спеціальної закладки на веб-сайті органу місцевого самоврядування, детальної інформації про кожен крок та загальні положення й принципи процедури, зразків переданих документів (наприклад, форми заявки), інформації про можливість отримання додаткової консультації від місцевого самоврядування (дати, контактні особи, телефони та адреси електронної пошти);

- формаційні повідомлення, адресовані різним групам населення та адаптовані до них за формою та каналом зв'язку (інформація в Інтернеті - для молоді, інформація в традиційних ЗМІ - для середніх та старих людей);

- «немедійні» канали передачі інформації, такі як, неформальні об'єднання, активні жителі, державні служби тощо.

На етапі підготовки та подання проєкту слід зазначити, що право подавати проєкт повинні мати всі мешканці ОТГ (фізичні особи), що мають певний вік, зареєстровані або проживають на території ОТГ.

Мешканці ОТГ повинні мати гарантований доступ до інформації, необхідної для підготовки проєктів, включаючи інформацію про завдання та заходи громади - тематичні напрямки, які можуть бути пов'язані з проєктами (за наявності обмежень щодо цього), карти власності на землю (на карті, які в ідеалі можна завантажити з веб-сайту місцевого самоврядування, мають вказувати райони та території, що належать громаді), орієнтовні витрати на виконання певних завдань громади.

Цей етап процесу повинен супроводжуватися особливо активними акціями та заходами інформаційно-просвітницького характеру, основною метою яких буде інформування населення про можливості та умови подання проєктів.

Було б гарною практикою на цьому етапі створити можливості для зустрічей, спільних дискусій та роботи мешканців над проєктами, наприклад, у формі дискусій або семінарів на рівні мікрорайону/житлового масиву. Це може бути особливою можливістю для громадських організацій чи інших структурних підрозділів активізувати активність жителів на місцевому рівні.

Важливим є поточний облік на сайті ОТГ проєктів, які подаються, він дає можливість мешканцям перевірити, які проєкти вже подано і чи їх проєкт не дублює за своєю ідеєю вже поданий. Поточний облік може бути здійснений у формі звичайної пошукової системи або карти, що відображає проєкти, про які повідомляється в певному мікрорайоні чи житловому масиві. Бажано надати можливість залишати коментарі, зауваження або зв'язуватися з автором проєкту.

Обов'язковим додатком до проєктної заявки може бути список осіб, які підтримують даний проєкт (наприклад, мінімум 15 мешканців даної громади).

Перевірка проєктів, поданих під час учасницького бюджетування, та їх прийнятність повинні обмежуватися законністю та здійсненністю проєктів місцевого самоврядування, відібраних мешканцями (включення їх до переліку завдань місцевого самоврядування, реалізація на території, що належить ОТГ, відповідність стратегії та планам тощо). Більш детальну оцінку пропозиції – її пріоритетності, її придатності для громади тощо – населення повинно проводити відповідно до основної ідеї процесу формування бюджету участі.

Перевірка проєкту повинна мати офіційний, технічний та юридичний характер, тобто необхідно перевірити, чи не входить проєкт в сферу дії ОТГ, якщо це суперечить чинному законодавству (особливо актам місцевого самоврядування) та якщо вартість проєкту не перевищує суми, виділеної для проєктів у межах бюджету участі у цій ОТГ. Якщо приймається рішення про відхилення проєкту, працівники органу самоврядування, який його розглянув, повинні пояснити своє рішення та представити його громадськості (а також авторам проєкту).

Процес учасницького бюджетування повинен залучати мешканців не лише на стадії подання пропозицій проєктів, а й на весь період його реалізації, це сприятиме розвитку в мешканців почуття відповідальності за процес, в якому

вони можуть вплинути на діяльність ОТГ. Мешканці повинні залучатися починаючи зі стадії обговорення потреб і до закінчення фактичної реалізації визначених пропозицій.

Перебіг процедури громадського бюджетування повинен підлягати моніторингу, це надасть мешканцям впевненості, що процес має чітко визначені правила і положення, та розуміння причин прийняття тих чи інших конкретних рішень на різних етапах процесу.

Моніторинг процедури учасницького бюджетування повинен здійснюватись на двох рівнях:

- на рівні процедури учасницького бюджетування (в робочому порядку, в процесі реалізації етапів процедури),
- на рівні реалізації обраних проєктів.

Процес реалізації бюджету участі повинен бути бездоганим і якомога ефективнішим. Важливо мати інформацію про те, як найкраще реагувати на місцеві проблеми та дати можливість людям найефективніше впливати на життя місцевої громади. Оцінка повинна проводитися як з точки зору організаційної ефективності, так і з точки зору досягнення заздалегідь визначених цілей.

Оцінка повинна проводитися протягом усього процесу. У діях з оцінки повинні брати участь як організатори, так і причетні люди (робоча група, посадові особи), безпосередні учасники процесу (мешканці), оскільки такий підхід дозволить оцінювати процес з різних сторін. Результатом оцінки повинні бути рекомендації щодо змін та виправлень до процедури. Крім того, на веб-сайті ради ОТГ слід публікувати щоквартальні звіти про виконання бюджетних проєктів участі.

Отже, ключовою складовою успішного виконання бюджету участі є взаємна довіра між громадянами та установами, що базується на чіткості та прозорості процедур та положень, відкритості процесу та залученні населення як до фази організації процесу, так і до обговорення його форм. Головною метою бюджетних заходів є побудова контактів між жителями на місцевому рівні, об'єднання їх навколо спільних ідей та ініціатив, представлених у бюджеті участі, та покращення життя громади.

Література:

1. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні: навчально-методичний посібник. ДП «Укртехінформ». Київ, 2013. 250 с.
2. Źródło, na podstawie: W. Kębłowski, Budżet Partycypacyjny w Polsce – ewaluacja, Warszawa 2014, s. 40-52.

СЕКЦІЯ 5. Макро- та мікропруденційне регулювання банківського сектору

УДК 336.7

Пересунько С.А. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – доц., Шевченко А.М.

Черкаський державний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ

Актуальність використання криптовалют пов'язана з зростанням попиту на неї, стрімким розвитком фінансових потоків, розвитком ринку криптовалют.

Криптовалюта – це цифрова валюта, що функціонує завдяки механізму асиметричного шифрування (блокчейн) [4]. Вона є децентралізованою, тобто немає єдиного джерела, яке б її випускало. Статус криптовалют в Україні досі не визначений, але ми знаємо, що дохід потрібно оподатковувати, тому НБУ наразі визначається зі статусом крипто валюти: чи то активи, чи платіжні засоби тощо. В Україні ще не можна офіційно використовувати цю валюту, але існують торгові точки, які приймають до сплати, наприклад, біткоїни (вид криптовалют). Майнінг – це видобуток крипто валюти за допомогою спеціального обладнання [4]. Суть полягає в обчисленні блоків, які включаються в транзакції того ж біткоїна, а також отримують комісійні відсотки за транзакції, які вони зараховують до блоку. Транзакції є анонімними, їх не можна відстежити. В Україні є криптомати – термінали для продажу крипто валюти; крипто біржі – свого роду «банк» крипто валюти, де ви можете вказати номер банківської картки і отримувати на неї гроші через продажі крипто валют. Ціна при різкому підвищенні попиту зростає, а коли попит спадає і її стає багато на ринку – вона падає в ціні. Це найвигідніший момент для її покупки, щоб в майбутньому продати дорожче (один із видів заробітку на криптовалюті). У країнах третього світу крипто валюту забороняють, «майнерів» переслідують (наприклад, Венесуела, Росія тощо). Найпрогресивніша тут Японія, яка визнала біткоїн легальним платіжним засобом. В інших країнах він визнаний фінансовим або віртуальним активом, який часто не оподатковується, наприклад: у США – є засобом для інвестування, у Швейцарії – крипто валюта на другому місці за визнанням. Станом на сьогодні, інвестори та спонсори заявили (напр., Binance), що будуть допомагати біженцям із України, які пройшли перевірку місцевими некомерційними організаціями та подали заявку на отримання крипто-карток, отримувати 75 BUSD (еквівалентних \$75) на місяць протягом трьох місяців [3].

Перспектива розвитку криптовалют у 21 столітті стрімко зростає, про це свідчать численні визнання її легальною, широке коло її використання у світі, створення криптобірж, криптоматів, здійснення транзакцій та привілеїї її над

Література:

1. Ольга Комарова, стаття «Що таке крипто валюта»/ Радіо Свобода 2017 р. [<https://www.radiosvoboda.org/a/details/28742278.html>].
2. Цифрова освіта, освітній курс «Все про блокчейн, біткоїн та крипто валюти»/ Портал Дія, 2021 р. [<https://osvita.diia.gov.ua/courses/blockchain-bitcoin-cryptocurrency>].
3. Стаття «Вінапсе запусає криптокартки для біженців з України для отримання ними допомоги»/ Mind.ua, 2022 р. [<https://mind.ua/news/20240418>].
4. Енциклопедія «Вікіпедія» [<https://ru.wikipedia.org/wiki/Заглавная>].

УДК 336.71(477)

**Пріхно І.М. – д.е.н., доц., проф. кафедри фінансів
Хандюк М.В. – ст. викладач кафедри проектування харчових виробництв
та верстатів нового покоління**

Черкаський державний технологічний університет

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Банківській системі будь-якої країни належить вагома роль у розвитку фінансової системи країни, від ефективності функціонування якої залежить рівень і якість розвитку всіх сфер життєдіяльності суспільства. З іншого боку стан банківської системи залежить від рівня і якості розвитку всіх процесів, що відбуваються у суспільстві, оскільки банківська система є чутливою до навіть незначних змін, які відбуваються у економічній, політичній, соціальній сферах.

Воєнний стан в сучасній Україні спричинив відтік значної кількості фінансових ресурсів з усіх сфер життєдіяльності суспільства, що уповільнило розвиток промисловості, у результаті чого скоротилися надходження до бюджету, збільшився рівень інфляції, зросли ціни, зменшилися реальні доходи громадян. Значного впливу зазнала і банківська система України, про що свідчить динаміка основних показників діяльності банків України (табл. 1).

У першому кварталі 2022 р. були ліквідовані два дочірніх банки російських фінансових корпорацій – АТ «Міжнародний резервний банк» і ПАТ «Промінвестбанк». Нині в Україні діючими є 69 комерційних банків, з яких 31 банк з іноземним капіталом, що становить 44,9 % загальної кількості банків. 22 банки діючих в Україні мають 100 % іноземний капітал, що становить 31,9 % загальної кількості банків [1; 2].

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків України

Показники	01.01.2022	01.02.2022	01.03.2022	01.04.2022	Відхилення	
					абсолютне	відносне
Кількість діючих банків	71	71	69	69	-2	-2,81
Активи, млн грн	2 053 819	2 032 019	1 993 071	1 970 150	-83 669	-4,07
Готівкові кошти, млн грн	75 373	75 710	65 005	82 719	7 346	9,75
Кошти в НБУ, млн грн	34 973	65 306	120 999	48 861	13 888	39,71
Кор. рахунки, що відкриті в інших банках, млн грн	172 865	171 661	187 564	176 178	3 313	1,92
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам, млн грн	60 187	65 607	42 804	22 797	-37 390	-62,12
Кредити надані клієнтам, млн грн	1 065 347	1 092 983	1 074 062	1 070 449	5 102	0,48
Кредити, що надані суб'єктам госп-я, млн грн	795 512	815 043	791 160	793 002	-2 510	-0,32
кредити, що надані фізичним особам, млн грн	242 633	250 405	255 579	250 416	7 783	3,21
Резерви за активними операціями банків, млн грн	308 351	314 752	271 644	287 121	-21 230	-6,89
Пасиви, млн грн	2 053 819	2 032 019	1 993 077	1 970 150	-83 669	-4,07
Зобов'язання банків, млн грн	1 798 270	1 772 726	1 746 642	1 762 042	-36 228	-2,01
Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків, млн грн	24 948	25 670	12 449	9 615	-15 333	-61,46
Кошти суб'єктів госп-я, млн грн	758 736	747 762	695 653	677 117	-81 619	-10,76
Кошти фіз. осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами), млн грн	726 898	713 542	705 295	767 878	40 980	5,64

Джерело: Розраховано на основі [2; 3]

Активи банківського сектору скоротилися на 83 669 млн грн (на 4,07 %) і станом на 01.04.2022 р. становили 1 970 150 млн грн, що насамперед пов'язано зі скороченням активів іноземних та приватних банків. Натомість частка державних банків у чистих активах збільшилася на 1,1 в.п. і на кінець I кварталу 2022 р. становила 55,9 %. Активи в іноземній валюті становлять близько 28 % загальних активів банків (28,4 % станом на 01.01.2022 р. і 28,1 % станом на 01.04.2022 р.) і зменшилися з 583 690 млн грн до 554 369 млн грн, тобто на 29 321 млн грн (на 5,02 %). Протягом I кварталу 2022 р. чисті активи платоспроможних комерційних банків зменшилися на 2,2 %. Зауважимо, що найбільшого скорочення зазнали депозитні сертифікати НБУ та ОВДП [1; 2].

Кредити надані клієнтам зазнали значних коливань і були нерівномірними протягом січня-березня 2022 р. У цілому загальний обсяг кредитів наданих клієнтам збільшився з 1 065 347 млн грн станом на 01.01.2022 р. до 1 070 449 млн грн станом на 01.04.2022 р., тобто на 5 102 млн грн (на 0,48 %). Варто відзначити, що значне зростання обсягу кредитування спостерігалось протягом січня (обсяг кредитування збільшився на 2,59 %), а в подальшому відбулося скорочення обсягу кредитування: у лютому на 1,73 % і у березні на 0,34 % [1; 2].

Аналіз кредитів у розрізі видів кредитування за ознакою суб'єктів кредитування свідчить про значну частку кредитів, що надані суб'єктам господарювання, яка протягом I кварталу 2022 р. скоротилася з 74,7 % станом на 01.01.2022 р. до 74,1 % станом на 01.04.2022 р., тобто на 0,6 в.п. При цьому загальний обсяг кредитування суб'єктів господарювання зменшився на 0,32 % (на 2 510 млн грн) і станом на кінець березня 2022 р. становив 793 002 млн грн. Для досліджуваного періоду характерним є суттєве зростання обсягу кредитування суб'єктів господарювання протягом січня – на 2,46 % і суттєве зменшення обсягу кредитування суб'єктів господарювання протягом лютого – на 2,93 %. Кредитування фізичних осіб по відношенню до загального обсягу кредитування становило 22,8 % станом на 01.01.2022 р. і 23,4 % станом на 01.04.2022 р. Протягом I кварталу 2022 р. загальний обсяг кредитування фізичних осіб збільшився на 3,21 % (на 7 783 млн грн): з 242 633 млн грн до 250 416 млн грн. Зауважимо, що під час воєнного стану кредити надавалися лише на поточні потреби клієнтів, а іпотечне кредитування та авто кредитування практично не здійснювалося. Також, варто відзначити, що протягом трьох місяців воєнного стану за багатьма позиками тривали кредитні канікули [1; 2].

Зобов'язання платоспроможних банків протягом I кварталу 2022 р. зменшилися на 2,01 % (на 36 228 млн грн): з 1 798 270 млн грн станом на 01.01.2022 р. до 1 762 042 млн грн станом на 01.04.2022 р. Депозити суб'єктів господарювання та фізичних осіб є основним джерелом фондування банків. Так, питома вага коштів суб'єктів господарювання та фізичних осіб у зобов'язаннях банків становить трохи більше 82 %. Протягом I кварталу 2022 р. спостерігається незначне зменшення цього показника: з 82,6 % на початку кварталу до 82,0 % наприкінці кварталу. Зменшення зобов'язань платоспроможних банків пов'язане передусім з відтоком коштів суб'єктів господарювання: кошти суб'єктів господарювання зменшилися з 758 736 млн грн станом на 01.01.2022 р. до 677

117 млн грн станом на 01.04.2022 р., тобто на 81 619 млн грн (на 10,76 %). У той же час кошти фізичних осіб значно збільшилися: з 726 898 млн грн до 767878 млн грн, тобто на 40 980 млн грн (на 5,64 %). Відзначимо, що половину номінального приросту гривневих коштів забезпечив ПриватБанк. Зростання депозитних вкладів фізичних осіб забезпечили в основному кошти на вимогу (на 25 % за квартал), тоді як строкові кошти зменшилися на 7,5 %. Крім того, доцільно зауважити, що строкові вклади інших банків та кредити, що отримані від інших банків, помітно скоротилися – на 61,46 % (на 15 333 млн грн) і станом на 01.04.2022 р. становили 9 615 млн грн [1; 2].

За підсумками I кварталу 2022 р. комерційні банки України отримали чистий збиток на суму 159 млн грн, що пов'язано з отриманим банками від'ємним фінансовим результатом у березні на суму 10 072 млн грн. Зауважимо, що за попередні два місяці (січень-лютий 2022 р.) банки отримали чистий прибуток на суму 9 913 млн грн. Негативний фінансовий результат банків України пов'язаний в першу чергу із необхідністю запровадження кредитних канікул та зниженням комісії за користування банківськими послугами, що відповідно мало негативний вплив на процентні та комісійні доходи банківських установ. Крім того, банки були змушені збільшити обсяги резервів під очікувані збитки, що також сприяло отриманню від'ємного фінансового результату. Зниженню прибутковості банків також сприяло загальне зниження бізнес-активності та падіння попиту на кредити і банківські послуги, що матиме негативні наслідки для банківської діяльності і надалі [1; 3; 4].

Підсумовуючи результати аналізу стану банківської системи України доцільно відзначити, що протягом I кварталу 2022 р. банківський сектор мав помірні втрати, в першу чергу завдяки своєчасному реагуванню НБУ та комерційних банків задля забезпечення безперебійного роботи фінансових установ.

Література:

1. Огляд банківського сектору. Травень 2022 року / Національний банк України. 23.05.2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-05.pdf?v=4.
2. Основні показники діяльності банків України / Національний банк України. 23.05.2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>.
3. Доходи та витрати банків України / Національний банк України. 23.05.2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>.
4. У I кварталі збиток банківського сектору становив 160 млн грн через формування резервів під очікувані збитки від наслідків війни. / Національний банк України. Новини. Медіа-простір. 23.05.2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-i-kvartali-zbitok-bankivskogo-sektoru-standoviv-160-mln-grn-cherez-formuvannya-rezerviv-pid-ochikuvani-zbitki-vid-naslidkiv-viyni>.

СЕКЦІЯ 6. Застосування економіко-математичного моделювання та сучасних інформаційних технологій для вирішення актуальних фінансових завдань

УДК 336.7

Мельник І.С. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Дудченко Н.В.

Черкаський державний технологічний університет

ДЕРЖАВНА ЦИФРОВА ВАЛЮТА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Міжнародний валютний фонд вважає цифрову валюту центробанку (далі – ЦВЦБ) цифровою формою наявних фіатних грошей, яка випущена центральним банком і може виконувати функцію законного платіжного засобу[1].

Влітку 2021 року було підписано закон [2], який унормовує загальні засади випуску та використання в Україні цифрових грошей. Тож, цифровою гривнею вважається електронна форма грошової одиниці України, емітентом якої є виключно Національний банк України та яку може використовувати будь-хто, але у передбачених законом випадках. Тобто е-гривня – це цифровий аналог гривні, яка обмінюватиметься на готівку або безготівкові кошти у співвідношенні 1:1. Окрім бланкетної норми, жодних інших правил закон не встановлює, тож будемо чекати на результати нормотворчої діяльності регулятора.

Основна відмінність ЦВЦБ від інших видів електронних грошей полягає в тому, що емітентом останніх може бути банк та інші установи електронних грошей (компанія, яка отримала від регулятора право на випуск та виконання платіжних операцій з електронними грошима), які беруть на себе зобов'язання з їх погашення (звісно, під пильним наглядом НБУ).

Відмінність від криптовалюти полягає в наявності жорсткої регуляції з боку НБУ, на противагу відносній свободі емісії токенів. Е-гривню випускатиме виключно НБУ (закон її так і називає – «цифрові гроші Національного банку України»), а не крипторинок. Вартість цифрової гривні буде прямо прив'язана до готівкової валюти та не буде змінюватися залежно від настрою ринку. Державну цифрову валюту можна порівняти хіба що з так званими стейблкоїнами (англійською – fiat collateralized stablecoin, віртуальний актив, що забезпечений валютними цінностями), курс яких прив'язаний до конкретної фіатної валюти та є порівняно стабільним. До того ж у разі використання технології розподілених реєстрів е-гривня може випускатися за допомогою технології блокчейн, що ще більше розмиває кордони. Проте пам'ятаємо, що в Україні криптовалюта, на відміну від цифрової гривні, не є і після очікуваного прийняття відповідного

закону не буде засобом платежу.

Над створенням е-гривні Національний банк почав працювати ще у 2016 р.[3] Регулятор розглядав дві моделі впровадження е-гривні на платіжному ринку: централізовану, коли емісію здійснює регулятор, або децентралізовану – випуск учасниками платіжного ринку під наглядом НБУ. До переваг централізованої системи НБУ відніс прозорість схеми, зниження витрат при використанні блокчейн-технологій у порівнянні з картковими платіжними системами та зменшення обігу готівки. Також регулятор передбачив недоліки: збільшення навантаження власне на Національний банк щодо впровадження нових регуляторних актів, розробка платформи «Електронна гривня», робота з кінцевими користувачами (що не властиво для нього) та зміщення ліквідності з банківської системи до регулятора. Як ми вже знаємо, обрали централізований варіант.

У 2018 р. Національний банк у межах пілотного проєкту[4] емітував е-гривню еквівалентом 5 443 грн та протягом 4-х місяців у закритому режимі тестував операції з її використання. Учасники проєкту відкривали електронні гаманці, поповнювали їх через віртуальний термінал, переказували кошти між гаманцями та обмінювали е-гривню на безготівкові кошти. Загалом, НБУ визнав пілот успішним. Тоді регулятор розглядав два можливих наслідки запровадження цифрової гривні: заміщення цифровою валютою карткових платежів до 20% та заміщення 15% готівки. В абсолютних числах це можуть бути значні показники – 25 млрд та 52 млрд грн відповідно, що негативно вплине на ліквідність банків та суттєво зменшить обсяг готівкових банкнот.

Для чого потрібна цифрова валюта

Від ЦВЦБ очікують миттєвості розрахунків і нижчих тарифів у порівнянні з наявними засобами платежів (наприклад, зниження вартості безготівкових операцій через відмову від еквайрингової комісії).

Використання цифрових валют сприятиме більшій фінансовій залученості. Наприклад, близько 120 млн громадян у Китаї не мають доступу до банківських рахунків. Уряд хоче це виправити шляхом впровадження цифрової валюти. До того ж Народний банк Китаю побоюється концентрації платежів у руках невеликої кількості гравців, тому цифровий юань має побороти домінантне становище на китайському ринку гігантів Alipay і Tenpay.

ЦВЦБ може забезпечити краще управління та більшу прозорість фінансів, а також допомогти приборкати відмивання грошей та їх підробку. Цифрові гроші полегшать інкасацію готівки у логістично-складних умовах (в острівних державах, гірській місцевості).

Окремо стоїть питання анонімності та кібербезпеки. З одного боку, національні банки прагнуть контролювати цифрові транзакції (зокрема, через централізовану модель) задля повної безпеки, прозорості та гарантування платежів. З іншого боку, ніхто не хоче прокинутися в антиутопічному завтра з тотальним цифровим відстеженням та збереженою історією кожної витраченої копійки. Готівка майже гарантує анонімність, але водночас – складність підтвердження операції (наприклад, купівлі-продажу) у разі виникнення спірної

ситуації. Знайти баланс між ризик-орієнтованим підходом та абсолютним контролем є завданням для регуляторів. Ймовірно, анонімні гаманці для невеликих платежів (скажімо, до 5000 грн) все ж таки залишать.

У 2021 р. Національний банк опитав 100 експертів з різних галузей про можливість запровадження е-гривні та отримав достатньо цікаві результати.[5] Використання е-гривні найбільше очікується у роздрібних безготівкових платежах (P2P та онлайн-магазини), а також для транскордонних платежів (P2P-перекази та P2B купівля). Окрім того, е-гривні можна використовувати для здійснення цільових соціальних виплат. Такі гроші можна було б витратити лише за спеціальними «вшитими» соціальними програмами (наприклад, придбати смартфон для #Ебабусі чи книжки на «вакцинаційну тисячу»).

Респонденти високо оцінили потенціал е-гривні для операцій у сфері віртуальних активів. НБУ з цим погодився. 73% опитаних вказали, що цифрову гривню бажано реалізувати з використанням блокчейн-технології. Зважаючи на величезний обсяг та кількість крипто-операцій (Україна у топ-4 світу[6]) та очікуване врегулювання крипторинку в Україні, е-гривня точно стане в пригоді.

Згідно з опитуванням швейцарського Банку міжнародних розрахунків (Bank of International Settlements) у січні 2021 р.[7], 86% з 65 центральних банків у тій чи іншій формі розробляють цифрові валюти. Майже 60% зазначили, що «ймовірно» або «можливо» емітують ЦВЦБ для роздрібного використання протягом наступних 6-ти років, що майже втричі перевищило результати опитування у 2020 р.

Китай вивчає цифрові валюти з 2014 р. Протягом 3-х років Центральний банк Китаю працював з комерційними установами для тестування валюти, а наприкінці 2019 р. запустив електронний платіж у цифровій валюті (DCEP, неофіційно е-CNY) у кількох локаціях по всьому Китаю. В пілотах уряд виділив 34,5 млрд китайських юанів (5,34 млрд доларів), яким через додаток (тобто гаманець) на своїх телефонах користувались 20,8 млн осіб і понад 3,5 млн компаній. Китай прив'язав масштабний запуск е-CNY до Олімпійських Ігор у 2022 р.: відвідувачі завантажують програму цифрового гаманця або зберігають цифрові гроші на фізичній картці. Використання е-CNY на Олімпіаді дешевше ніж оплата, наприклад, за допомогою Visa, яка стягує комісію за обробку міжнародного платежу. У Китаї не стягується плата за використання е-CNY. Повідомляється, що платежі е-CNY перевищили платежі Visa на головному пекінському стадіоні Bird's Nest під час церемонії відкриття Ігор[8].

Однак Китай не є піонером запуску цифрових валют. Багамські острови запустили Пісочний долар [Sand Dollar] ще у жовтні 2020 р. Цифрову версію Багамського долара випускає Центральний банк Багамських островів, так само як готівку та монети. Жителі можуть отримати доступ до неї через мобільний додаток або за допомогою фізичної платіжної картки.

Камбоджійський проект Bakong – система міжбанківських транзакцій, яку запустили з використанням блокчейн-технології, з'явився у жовтні 2020 р. У проєкті взяли участь 11 комерційних банків та понад 200 тис. користувачів.

У жовтні 2021 р. Нігерія стала першою африканською країною, яка запустила цифрову валюту – eNaira. Нігерійська ЦВЦБ побудована на блокчейн-технології. Завдяки централізованій моделі транзакції з цифровою найрою повністю простежуються.

Європейський центральний банк запустив проєкт цифрового євро в липні 2021 р. Наразі проєкт віртуальної валюти перебуває у дворічній фазі дослідження для вивчення дизайну, доцільності та впливу цифрового євро на ринок.

Індія у листопаді 2021 р. оголосила, що планує заборонити криптовалюти та незабаром запустить свою ЦВЦБ на основі блокчейн-технології.

Отже, Національний банк України не поспішає з ухваленням рішення щодо впровадження е-гривні, адже ще розмірковує над моделлю та економічною доцільністю. Віце-прем'єр-міністр Федоров повідомив, що Міністерство цифрової трансформації спільно з НБУ розробили дорожню карту та цього року планують запустити пілот[9].

Ймовірно, в Україні є ще кілька років перед повноцінним запуском цифрової валюти. У Стратегії розвитку фінансового сектору України від НБУ зазначається, що е-гривня вже почне функціонувати у 2024 р.[10]. Тож, приводу для сумнівів немає – гривня буде цифровою!

Література:

1. Casting Light on Central Bank Digital Currency, IMF Staff Discussion Note, Tommaso Mancini Griffoli, Maria Soledad Martinez Peria, Itai Agur, Anil Ari, John Kiff, Adina Popescu, Celine Rochon, November 12, 2018, <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2018/11/13/Casting-Light-on-Central-Bank-DigitalCurrencies-46233>;
2. Закон України "Про платіжні послуги" № 1591-IX
3. Рішення Правління Національного банку України "Про впровадження платформи "електронна гривня" та електронних грошей Національного банку України" від 30 грудня 2016 року № 564-рш
4. Рішення Правління Національного банку від 06.09.2018 № 602-рш "Про проведення пілотного проєкту з упровадження Платформи "Електронна гривня" та електронних грошей Національного банку України"
5. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/E-hryvnya_2021.pdf?v=4
6. <https://blog.chainalysis.com/reports/2020-global-cryptocurrency-adoption-index-2020/>
7. <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap114.pdf>
8. <https://www.wsj.com/articles/beijings-digital-currency-push-at-winter-olympics-puts-visa-in-a-bind-11644402602#:~:text=The%20Beijing%20Winter%20Olympics%20is,the%20world's%20largest%20sporting%20event.>
9. <https://www.rbc.ua/ukr/news/budushchee-diya-e-grivna-svadby-onlayn-intervyu-1644547146.html>
10. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf?v=4

УДК 330.3

**Пасенко В.М. – к.е.н., доц.,
Сахно Т.А. – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня**

Черкаський державний технологічний університет

ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ УКРАЇНИ ТА РЕГІОНІВ

Конкурентоспроможність є важливим економічним показником для кожної країни. Джерелами конкурентних переваг є прогресивна організаційно-технологічна і соціально-економічна база країни, вміння аналізувати та своєчасно здійснювати заходи щодо зміцнення конкурентних переваг. Стан сучасної національної економіки вимагає комплексної та ґрунтовної оцінки, здатності країни до конкурентоспроможності на глобальних ринках. Міжнародні організації, розглядаючи Україну, як потенційного реципієнта інвестицій та контрагента господарських відносин, хочуть мати достовірні дані про державу-партнера, з метою уникнення всіх ризиків та налагодити перспективну співпрацю.

Сприятливе для інновацій середовище та вплив на зайнятість є найвищими вимірами інновацій. Україна має високі показники серед широкосмугового зв'язку, зайнятість у наукомістких видах діяльності, інноваційні витрати та експорт наукомістких послуг. Фінанси та підтримка є привабливими дослідницькими системами та інтелектуальними активи, що є найслабшими інноваційними вимірами.

В даному контексті цікавим є індекс інновацій Bloomberg, пропонує новаторський огляд традиційного світового індексування, надаючи незалежні та об'єктивні індекси, які широко доступні. Накопичений досвід у галузі ринкових капіталів, технологій, даних, ціноутворення, аналітики, розподілу та дослідження, Bloomberg Indices пропонує глобальному інвестиційному співтовариству комплексні рішення для задоволення їх потреб у порівняльному аналізі. Щорічний Індекс інновацій Bloomberg вже восьмий рік поспіль аналізує десятки критеріїв, використовуючи сім основних показників, серед яких витрати на дослідження і розробки, виробничі потужності та концентрацію високотехнологічних публічних компаній.

На жаль, за оцінками Bloomberg, рейтинг України за показниками розвитку інновацій демонстрував негативну тенденцію впродовж 2018-2021 рр. При чому, в категорії країн з нижчим середнім рівнем доходу, падіння спостерігається за основними складовими – патентною діяльністю, частці інноваційних компаній у загальному ВВП, витрати на НДДКР (рис. 1).

Незважаючи на те, що Україна має розвинений технологічний сектор, в якому працює понад 182 тис. кваліфікованих спеціалістів і щорічно приносить 5

мільярдів доларів США експорту, країні бракує належної судової системи та законодавства, також в країні низька купівельна спроможність, а це означає, що місцеві технологічні фірми повинні продавати свою продукцію та послуги за кордоном, тобто туди, де є попит.

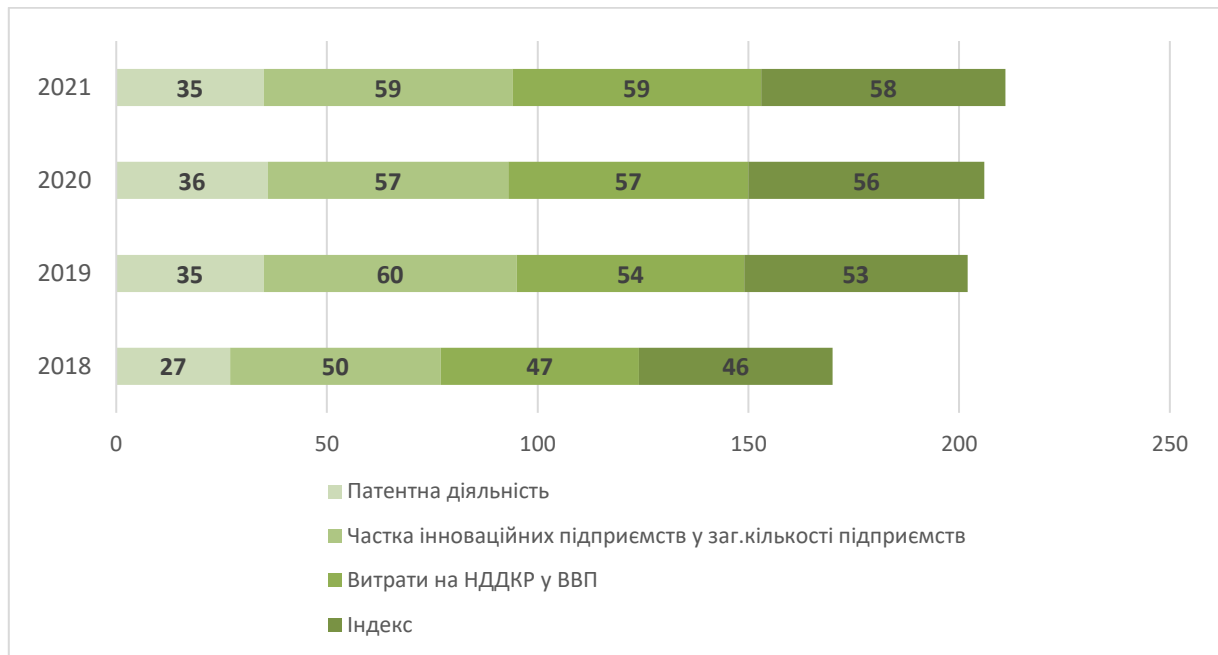

Рис. 1. Позиції України у рейтингу інноваційної активності Bloomberg Innovation Index, 2018-2021 рр. [1]

Навіть стартапи, засновані в Україні – інноваційні технологічні компанії, які залучили минулого року інвестицій у розмірі 570 мільйонів доларів США – реєструють свої юридичні особи в Європі чи США, щоб полегшити залучення інвестиційних грошей та продаж своїх товарів та послуг там.

В той же час, можна спостерігати певні відмінності у розвитку інноваційної діяльності в регіонах України. Зокрема, за даними 2018–2020 рр. показники кількості підприємств, що активно здійснюють інноваційну діяльність відрізняються між областями (табл. 1).

Для того, щоб покращити свої показники Україні потрібно вирішити певні перешкоди. Перш за все, створити сприятливий інвестиційний клімат, для чого потрібні інноваційно обладнані підприємства та повна модернізація економічної системи. Українські підприємства, повинні показати високі показники виробництва та продуктивності праці, налагодити зв'язки з іноземними підприємствами, створити всі умови для ефективної співпраці. Досягнення істотних зрушень в конкурентоспроможності неможливе без чіткої стратегії економічного зростання, без тактики підвищення можливостей національної економіки з урахуванням міжнародних зв'язків.

Таблиця 1

Регіони України за кількістю інноваційно-активних підприємств [2]

Область	2018	2019	2020	+/- 2020 до 2019	+/- 2019 до 2018
Вінницька	25	28	31	3	3
Волинська	14	11	12	1	-3
Дніпропетровська	71	64	75	11	-7
Донецька	23	27	24	-3	4
Житомирська	19	24	15	-9	5
Закарпатська	12	9	10	1	-3
Запорізька	36	47	41	-6	11
Івано- Франківська	28	22	28	6	-6
Київська	54	41	56	15	-13
Кіровоградська	26	20	20	0	-6
Луганська	5	11	10	-1	6
Львівська	44	44	60	16	0
Миколаївська	14	22	14	-8	8
Одеська	25	33	30	-3	8
Полтавська	30	32	35	3	2
Рівненська	8	20	19	-1	12
Сумська	25	23	23	0	-2
Тернопільська	20	29	35	6	9
Харківська	119	116	96	-20	-3
Херсонська	14	13	14	1	-1
Хмельницька	11	10	15	5	-1
Черкаська	29	30	31	1	1
Чернівецька	9	7	13	6	-2
Чернігівська	15	11	22	11	-4
м. Київ	101	88	79	-9	-13

Література:

1. European Commission. Bloomberg Innovation Index-2021. URL: <https://ec.europa.eu/newsroom/rtd/items/713430/en>

2. Viktor Koval, Oksana Borodina, Iryna Lomachynska, Piotr Olczak. Model Analysis of Eco-Innovation for National Decarbonisation Transition in Integrated European Energy System. May 2022Energies 15(9):3306. DOI:10.3390/en15093306. URL:

https://www.researchgate.net/publication/360297848_Model_Analysis_of_Eco-Innovation_for_National_Decarbonisation_Transition_in_Integrated_European_Energy_System

УДК 336.045

**Чиж В.І. – д.е.н., проф.
Гавриленко В.О. – д.е.н., доц.**

Черкаський державний технологічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ У ФІНАНСОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасні світові (пандемія) і українські (військові дії) реалії привели до швидкого переходу від фізичного до цифрового формату організації різних організаційних процесів. Для цифрової економіки притаманна характерна особливість у максимальному задоволенню потреб усіх її учасників за рахунок використання інформації. Розвиток інформаційно-комунікаційних, фінансових технологій та доступність інфраструктури забезпечують можливість повної взаємодії суб'єктів і об'єктів процесу створення, розподілу, обміну і споживання товарів і послуг. Завдяки сучасним цифровим технологіям спрощуються зв'язки між банками, підприємствами, державою і населенням, зменшується кількість посередників, прискорюється виконання різних платіжних і розрахункових операцій.

Використання інструментарію цифрової економіки у фінансовій діяльності забезпечує розвиток конкуренції на фінансовому ринку, підвищує доступність, якість і асортимент фінансових послуг, знижує витрати і ризики фінансової діяльності, створює умови безпеки та сталості фінансових технологій.

До фінансових технологій, які дозволяють трансформувати традиційний банкінг у цифровий можна віднести фінансові послуги, депозити і кредитування, залучення капіталу, управління активами, платежі та розрахунки, страхування. У цих фінансових технологіях поширене використання роботи консультування, мобільних платежів, однорангового кредитування.

Новітніми інноваційними технологіями, які дозволяють покращити конкурентоздатність фінансових установ, є блокчейн та штучний інтелект.

Блокчейн є цифровим реєстром, що зберігається у вигляді системи блоків, де кожний наступний блок містить в собі зашифровану інформацію про здійсненні транзакції. Це технологія розподілених реєстрів.

Поняття і принципи роботи технології розподілених реєстрів наведені у табл. 1.

Копії цієї бази даних зберігаються в усіх користувачів і записи до неї вносяться одночасно і не підлягають виправленням. Навіть якщо один з комп'ютерів дасть збій, інформація буде збережена [1, с. 91]. Ця технологія є досить затребуваною в сфері роботи з цифровою валютою. Проте є фактори, що стримують її використання у інших фінансових сферах. Це недостатня розробленість, продуктивність, проблеми з конфіденційністю, невідповідність

Складові технології розподілених реєстрів

Назва	Сутність
Актив	Будь-які цінності, що існують у реальному і цифровому світі.
Транзакція	Передача активу або права власності на нього однією особою іншій.
Облік транзакцій	Фіксація всіх переходів активу (права власності на нього) від одного учасника до іншого. Технологія блокчейн виключає ризики втрати даних за рахунок розподілених реєстрів.
Розподілені реєстри	Реєстр володарів активів не зберігається на сервері одного підприємства. Його копії постійно оновлюються і зберігаються одночасно у всій мережі комп'ютерів, поєднаних у мережу.
Консенсус	Досягнення згоди для відновлення вірної інформації.
Блок	Запис у розподіленому реєстрі декількох транзакцій. У блоці відображають хто, кому, коли і скільки перевів активів.
Ланцюг	Усі блоки поєднані у послідовний безперервний ланцюг, у якому кожний блок має посилання на попередній, що унеможливорює видалення і виправлення інформації блоку. Можливе лише додавання нових блоків.
Майнери	Зберігають копії блокчейну, захищають інформацію від втрати та підробки, підтверджують транзакції, перевіряють транзакції інших майнерів, кількість яких є необмеженою.
Винагорода	Комісія від усіх учасників транзакцій, записаних у блоці та винагорода від мережі (стосується тільки обігу криптовалюти).
Завдання	Їх генерує мережа і винагороду отримує майнер, що перший реєструє блок в вирішенні (стосується тільки обігу криптовалюти).
Гаманець	Спеціальний ідентифікатор, у якому зберігаються записи про стан рахунку, на підставі яких можна дізнатися про всю історію транзакцій конкретного учасника.
Шифрування	Спеціальні, унікальні цифрові коди.

Штучний інтелект використовують у різних напрямках фінансової діяльності Систематизацію цих напрямів і переваги використання штучного інтелекту надано у табл.2 [2].

Таблиця 2

Використання штучного інтелекту у фінансовій сфері

Сфера застосування	Сутність використання
Кредитні рішення	Забезпечує швидке і точне оцінювання потенційного позичальника при малих витратах. Враховує широке коло факторів. Кредитний скоринг заснований на складних алгоритмах дає змогу кредитору визначити заявників з великим ризиком неповернення коштів або без кредитної історії. Об'єктивність оцінювання.
Трейдинг	Інтелектуальні торговельні системи відслідковують як структуровані так і неструктуровані дані за короткий проміжок часу, що сприяє швидкому здійсненню транзакцій.
Обслуговування клієнтів	Чат-боти та діалогові інтерфейси дають змогу дати відповідь клієнтам на їх запитання.
Автоматизація процесів	Зменшення експлуатаційних витрат та підвищення продуктивності. Система інтелектуального розпізнавання символів дозволяє автоматизувати множину повсякденних, трудомістких операцій. Використання автоматизації процесів на засадах штучного інтелекту усуває людські помилки.
Запобігання шахрайству	Розумні алгоритми запобігають шахрайству з кредитними картками за рахунок оцінювання поведінки клієнта, його місцезнаходження, купівельних звичок. Якщо машині здається що є якісь протиріччя, вона запускає механізм безпеки. Банки використовують штучний інтелект для запобігання відмивання коштів. За рахунок складних алгоритмів можна аналізувати взаємодіє при різних умовах і великої кількості змінних і створювати множинні унікальні шаблони, які оновлюються у режимі реального часу.

Для досягнення успіху у фінансовій діяльності доцільне використання інноваційних технологічних продуктів.

Література.

1. Чиж В., Гавриленко В. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством в умовах цифрової економіки // Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету 2022, №1. С. 88-93.

2. Приклади використання штучного інтелекту у фінансовій сфері [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cfo.com.ua/novosti/100-5-primerov-ispol-zovaniya-iskusstvennogo-intellekta-v-finansovoj-sfere.html>

СЕКЦІЯ 7. Причини кризових процесів фінансової системи України та можливості їх нівелювання

УДК 330.338

Березіна О.Ю. – к.е.н., проф.

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ВТРАТИ ВІД КОРУПЦІЙНИХ ДІЙ

В Україні спостерігається відчутний прогрес на шляху підвищення рівня прозорості та зменшення можливостей для неналежного використання адміністративного ресурсу та притягнення до відповідальності посадовців, які зловживали і зловживають службовим становищем. Так, динаміка зростання за статтею привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем щороку зростає, так, 2020 р. зареєстровано 11160 правопорушень, у той час, як 2019 р. – 9074. Позитивним є скорочення правопорушень щодо одержання неправомірної вигоди службовою особою, 2020 р. даний показник скоротився більше ніж на 470 порушень порівняно з 2017 р.

Проте, не всі відкриті впровадження доходять до суду, а ті які направлені до суду підлягають розгляду. Так, 2017 р. до суду надійшло 5 тисяч справ, пов'язаних з корупційними злочинами, з яких було оброблено 3,9 тисячі. У 2018 р. кількість справ становила 9,8 тисячі (розглянули 8 тисяч), 2020 – 8 тисяч (опрацювали 7,1) (табл. 1). При цьому в 2017 р. було закрито кримінальні провадження щодо 1,8 тисячі осіб, 2020 – щодо 2,6 тисячі людей.

Таблиця 1

Кількість справ, що потрапили до судових органів¹⁾

	2017	2018	2019	2020
Надійшло справ про вчинення корупційних правопорушень	5000	9800	11000	8000
Розглянуто справ із винесенням постанови	3900	8000	10000	7100
Закрито впровадження	1800	3900	5000	2600

Джерело: складено за даними статистичної звітності [1]

Зловживання посадовців, які порушують законодавство заради особистої вигоди, завдають величезних збитків державному бюджету України. Розмір втрат держави, встановлених Державним бюро розслідувань за три роки перевищує 524 млн грн. Загалом, завдяки роботі ДБР, зафіксовано отримання хабарів на суму понад 41 млн грн, арештовано майна загальною вартістю 186 млн грн, до суду направлено понад 1,1 тис. обвинувальних актів щодо 1412 осіб [1]. Найбільш гучні справи, що завдали збитки державному бюджету України це: махінації із заповідними землями в Івано-Франківській області – 100 млн

гривень; незаконна передача земельних ділянок у центрі Києва – 150 млн гривень тощо [2].

Проте, надзвичайно складно виміряти ступінь шкоди, яку завдає корупція. Однією з причин є так званий «феномен айсберга» адже, видно лише невелику частину корумпованих транзакцій, більшість корупційних обмінів відбувається таємно [3].

Інша причина пов'язана з масштабами непрямой шкоди, заподіяної нефункціонуючими інститутами державного сектора та спотвореними державними послугами. Як показують результати досліджень, громадяни України стали менш толерантними до корупції: у 2015 р. 19,1% опитаних вважали, що корупцію можна виправдати в більшості випадків, у 2018 р. – 14,3%. 2021 р. лише 13% респондентів виправдовували корупційні дії чиновників, разом з тим, більшість українців вважають, що корупцію ніколи не можна виправдати.

Корупційні правопорушення, в усіх їхніх проявах, зазвичай мають певні форми впливу на економічний та суспільний розвиток країни. Так, отримані посадовцями хабарі, як правило, перетворюються у нерухомість та заощадження, які зберігаються за кордоном, а відтак постає питання посилення контролю та відповідальності держслужбовців у декларування своїх статків.

У галузі підприємництва, корупційні дії проявляються в обранні некваліфікованих підрядників, підтримці неефективних та дороговартісних проектів, а також створенні надмірної кількості інструктивних матеріалів, які у подальшому «допомагають» виконати за окрему плату. Відповідно доцільним є підвищення ефективності Prozorro, щодо оголошення та проведення тендерів, а також уникнення бюрократичних перепон ведення бізнесу, а саме спрощення процедур оформлення дозвільних документів.

Корупційні дії у податковій сфері призводять до ухиляння від сплати податків заможними верствами населення, тим самим змушуючи інших сплачувати їхні зобов'язання. Відтак постає питання, не лише підвищення контролю у податкових органах, а й підвищення рівня відповідальності, як працівників даної служби, так і осіб, що вчинили такі дії.

Отже, не зважаючи на значні здобутки влади у реалізації антикорупційних заходів, в Україні, й до тепер присутнє це явище, що вимагає від уряду розробки нових, більш дієвих механізмів по боротьбі з корупцією.

Так, фахівці Transparency International Ukraine [4] наголошують на необхідності:

- запровадження прозорого та підзвітнього управління публічними активами та гарантування подальшого розвитку сфери закупівель;
- забезпечення незалежності та спроможності антикорупційної інфраструктури;
- формування професійної та незалежної судової влади тощо.

Література:

1. Корупція у цифрах: як змінюється кількість покараних, оцінка українців і місце у рейтингах. URL: Режим доступу:

<https://www.slovoidilo.ua/2021/07/23/infografika/suspilstvo/korupczija-cyfrax-yak-zminyuyetsya-kilkist-pokaranyx-oczinka-ukrayincziv-misce-rejtynhax> (дата звернення 20.01.2022)

2. ДБР звітує: Держбюджету України завдано 524 мільйони гривень збитків через корупційні злочини URL: Режим доступу: <https://dbr.gov.ua/news/dbr-zvitue-derzhbyudzhetu-ukraini-cherez-korupcijni-zlochini-zavdano-524-miljoni-griven-zbitkiv#:~:text=> (дата звернення 28.01.2022)

3. Basic guide to anti-corruption URL: Режим доступу: <https://www.u4.no/topics/anti-corruption-basics/basics> (дата звернення 10.01.2022)

4. Індекс сприйняття корупції-2021 URL: Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-korupsiyi-2021/> (дата звернення 28.01.2022)

УДК 330.338

Гончаренко І.Г. – д. н. держ. упр., проф.

Черкаський державний технологічний університет

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ВЕКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Корупція тривалий час вважалася головною проблемою України та предметом численних дискусій, як на національному, так і міжнародному рівні. Починаючи з 2014 р., Україна запровадила чимало важливих реформ для боротьби з корупцією на державному рівні. Утім, успіху вдалося досягти радше в обмеженні можливостей для корупції, аніж у притягненні корумпованих посадовців до відповідальності, що відповідно негативно відображається на світовій репутації України щодо реалізації антикорупційних процедур.

2017 р. в Україні розпочато реалізацію антикорупційної програми ЄС «Антикорупційна ініціатива ЄС (EUACI)», що фінансується ЄС та Данією та виконується Міністерством закордонних справ Данії. Програма сприяє зменшенню корупції в Україні на національному та місцевому рівнях через розширення прав і можливостей громадян, громадянського суспільства, бізнесу та державних інституцій. Наразі реалізується 4-річний етап програми з бюджетом 22,9 мільйона євро, метою якого є забезпечення сталого інституційного розвитку антикорупційних інституцій в Україні [1].

Щорічно міжнародний портал неурядової міжнародної організації боротьби з корупцією Transparency International розраховує світовий індекс сприйняття корупції, за результатами розрахунків визначається рівень сприйняття корупції в державному секторі тієї чи іншої країни. Ключовим показником Індексу є кількість балів, а не місце в рейтингу. Мінімальна оцінка (0 балів) означає, що корупція фактично підміняє собою державу, максимальна (100 балів) свідчить

про те, що корупція майже відсутня в житті суспільства. Індекс оцінює корупцію лише в державному секторі та розраховується з 1995 р. на основі 13 досліджень авторитетних міжнародних установ і дослідницьких центрів. А саме: оцінка національної політики та інституцій Африканського банку розвитку; показники стійкого врядування Фонду Бертельсманна; індекс трансформації Фонду Бертельсманна; рейтинг ризиків країн аналітичного відділу журналу «Економіст»; Звіт Freedom House про країни перехідного періоду; рейтинг ризиків країн організації Global Insight; опитування думки менеджерів у Щорічному рейтингу глобальної конкурентоздатності Центру глобальної конкурентоздатності Інституту розвитку управління; консультування з політичних й економічних ризиків; Азійської дослідницької організації; міжнародний огляд ризиків по країнах групи PRS; оцінка національної політики та інституцій Світового банку; опитування думки менеджерів від Світового економічного форуму; індекс верховенства права відповідно до опитування експертів; варіації демократії [2].

За даними агентства, 2021 р. середній світовий показник залишається незмінним уже десятий рік поспіль і становить лише 43 бали зі 100 можливих. Незважаючи на численні зобов'язання, 131 країна не досягла значного прогресу у боротьбі з корупцією за останнє десятиліття. Дві третини країн набрали менше 50 балів, що вказує на наявність у них серйозних проблем із корупцією, а 27 країн мають найнижчий бал за всю історію [3].

Згідно з Індексом сприйняття корупції за 2018 р. Україна посідала 120 місце зі 180 країн (індекс було розраховано за 9 основними показниками). І хоча рейтинг України з кожним роком покращується, такий стан речей все ще далекий від прийняттого. Так, 2020 р. Україна перемістилась на 117 місце у рейтингу покращивши показник на 9 п. (табл. 1) [4]. За 2021 рік Україна отримала 32 бали зі 100 можливих, показник знизився на один бал, і тепер Україна посідає 122 місце зі 180 країн у CPI [4].

Таблиця 1

Індекс сприйняття корупції-2021 в Україні

Рік	Місце у рейтингу	Індекс сприйняття корупції	Рейтинги ризику країни Global Insight	Проект «Варіації демократії»
2017	130	30	22	30
2018	120	32	35	22
2019	126	30	22	23
2020	117	33	35	26
2021	122	32	35	30

Джерело: складено та розраховано за даними статистичної звітності [4]

На початку 2020 р. Transparency International Ukraine надала 5 рекомендацій, які б могли покращити показники України в CPI. Станом на кінець року, жодна з них не була виконана повністю, дві були виконані частково (підвищення ефективності системи запобігання політичної корупції та запровадження відкритого та підзвітного процесу приватизації державного майна), а три були не

виконані взагалі (формування незалежної та професійної судової влади; забезпечення незалежності та спроможності органів антикорупційної сфери та позбавлення Служби безпеки України повноважень у сфері протидії економічним корупційним злочинам).

Проте, експерти Transparency International Ukraine вважають, що на зменшення балів у 2021 р. вплинули такі події:

рішення Конституційного Суду від 27 жовтня 2020 р., яким він звільнив від відповідальності за недостовірне декларування посадовців, чиновників і суддів; внесені зміни до антимонопольного законодавства, з питань публічних закупівель;

втручання у роботу Вищого антикорупційного суду (щодо конституційності ВАКС як спеціалізованого суду);

відтермінування прийняття Антикорупційної стратегії тощо [4].

Отже, ураховуючи високий рівень корупції в органах державної влади, доцільним та нагально необхідним є налагодження взаємодії правоохоронних органів та відповідних профільних інституцій. Подальша реалізація реформи має бути спрямована на запобігання корупційній діяльності та ґрунтуватись на: підвищенні правової свідомості та культури громадян, а саме негативного ставлення до корупції в органах влади; своєчасному виявленні та попередженні корупційних правопорушень, усуненні їхніх наслідків; притягненні до відповідальності винних осіб; усуненні адміністративних та бюрократичних перешкод; оптимізації контрольних-наглядових функцій органів державної влади тощо.

Література:

1. The EU Anti-Corruption Initiative (EUACI). URL: Режим доступу: <https://euaci.eu/who-we-are/about-programme> (дата звернення 28.01.2022)

2. Corruption Perceptions Index. URL: Режим доступу: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/> (дата звернення 10.01.2022)

3. CPI 2021: highlights and insights. URL: Режим доступу: <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2021-highlights-insights> (дата звернення 28.01.2022)

4. Індекс сприйняття корупції-2021 URL: Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2021/> (дата звернення 28.01.2022)

СЕКЦІЯ 8. Міжнародна практика розвитку фінансових систем

УДК 336

Огреба Є.Р. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доцент А.В.Гриліцька

Черкаський державний бізнес-коледж

ПЕРСПЕКТИВИ ДОЛАРА ЯК МІЖНАРОДНОЇ РЕЗЕРВНОЇ ВАЛЮТИ

Поняття «резервна валюта» містить в собі кілька рівнів. Перш за все, це міжнародна валюта, тобто валюта, три класичні функції якої – накопичення вартості, засіб обміну і розрахункова одиниця – широко використовуються за межами країни походження. Важливим критерієм лідируючої «резервної валюти» є те, що вона становить значну частину резервів інвалюти, що накопичуються багатьма державами та фінансовими інститутами. Іншими критеріями є наступні: витіснення в багатьох країнах з обігу національних валют і заміна останніх на резервну валюту (наприклад, витіснення доларом місцевих валют на ринках країн Латинської Америки); використання цієї валюти в якості своєрідного якоря для обмінних курсів валют багатьох, особливо невеликих країн. [1]

Статус країни, яка має лідируючу резервну валюту, дає США певні переваги в порівнянні з іншими країнами, які можна звести до наступних.

- Зручність для резидентів країни - американські експортери, імпортери, позичальники і кредитори спочатку знаходяться в виграшному положенні при здійсненні операцій зі своїми контрагентами, оскільки користуються вітчизняною валютою.

- Американські банки та інші фінансові інститути мають можливість розширювати масштаби свого бізнесу.

- Можливість стягувати свого роду мито з країн, що накопичують резерви інвалюти. Цю перевагу інколи називають «надмірним привілеєм» - США отримують більший дохід від своїх зарубіжних активів (власності і прямих іноземних інвестицій), ніж платять за свої пасиви (банківські депозити та облігації). Даний факт пояснює, чому баланс інвестиційних доходів США був позитивним до 2006 р, хоча чиста інвестиційна позиція залишалася негативною з середини 1990-х років. «Надмірний привілей» відображає унікальну роль США як країни резервної валюти і «банкера світу», який пропонує ліквідність, низько ризикові і низько дохідні активи, а купує високоприбуткові активи у всіх інших країн світу. Парадокс полягає в тому, що саме роль світового банкіра (приймає короткострокові ліквідні депозити і вкладає довгострокові кошти у високоприбуткові активи), як виявилось, несла в собі небезпеку втрати для США

лідуючих позицій долара.

- Політична влада і престиж.

У той же час існують і не вигідні сторони володіння резервною валютою.

- Сильніші (ніж в інших країнах) коливання попиту на вітчизняну валюту.

Сам по собі статус резервної валюти не тягне за собою нестабільність попиту. Більшою мірою останній феномен пов'язаний з регулюючою діяльністю ФРС, стурбованою тим, що інтернаціоналізація валюти ускладнює контроль за грошовою масою.

- Тягар відповідальності. Грошові влади країни з панівною валютою повинні брати до уваги наслідки своїх дій не тільки для вітчизняних ринків, а й для міжнародних. Так, ФРС США у відповідь на проблеми з суверенними боргами в Латинській Америці та інших країнах була змушена знизити облікові ставки в 1982, а потім в 1998 р більш круто, ніж це було потрібно тільки для національних цілей. [2]

Існуючий в даний час колосальний обсяг покупок американських держоблігацій нерезидентами – найважливіша умова стабільності фінансової системи країни. За допомогою цього механізму здійснюється стерилізація доларової емісії. Іншими словами, емітовані гроші досі не чинили істотного впливу на інфляцію. На цьому ґрунтується американська фінансова система.

У дослідженнях щодо перспектив положення долара в світовій фінансовій системі більшість аналітиків прогнозують збереження за долларом лідуючих позицій в доступному для огляду майбутньому. Ця теза обґрунтовується наступними положеннями.

- Американська економіка все ще істотно перевищує економіки всіх інших країн світу (включаючи об'єднану економіку країн зони євро) за своїми масштабами, ефективності та іншим характеристикам. Американський ринок корпоративних облігацій приблизно в 3 рази перевищує відповідний ринок в зоні євро та в 3,5 рази – ринок Японії; більш того, він більший, ніж всі інші ринки, взяті разом. Що стосується американського ринку акцій, то він в 2,5-3 рази перевершує ринки євро зони і Японії. Такі масштаби ринку роблять виправданими вкладення навіть у ризикові активи. [5]

- У довгостроковому плані центральні банки та інші інвестори отримують великі доходи від вкладень в американські активи, ніж від вкладень в активи будь-яких інших країн. Причини того, що потоки капіталу (в тому числі з РС) направляються в основному в США, а не в інші розвинуті країни, криються в більшій відкритості та ефективності американських ринків капіталів, а також в структурних особливостях економіки країни, таких як зростання в останнє десятиліття частки США в загальному обсязі виробництва розвинених країн, помірна нестабільність ділового циклу, зменшення ступеня економічних ризиків. Навіть при падінні курсу долара інвестори можуть в значній мірі компенсувати ризик втрати ліквідності за рахунок продовження терміну вкладень. США, таким чином, є домінуючим глобальним суб'єктом пропозиції фінансових активів. Більш того, як це не парадоксально на перший погляд, американський дефіцит поточного платіжного балансу створює потребу багатьох країн в долларовій

ліквідності, що формує істотну і стійку рису міжнародної фінансової системи, заснованої на доларі. [4]

- У політиці диверсифікації золотовалютних резервів, проведеної центральними банками, поки що не відзначається різкого повороту від долара. В останні роки простежується тенденція до скорочення частки долара на користь інших валют – євро й азійських валют. По-перше, необхідно враховувати велику роль коливань обмінного курсу долара. При формуванні валютного кошика центральні банки вважають за краще «купувати дешевше і продавати дорожче». [3]

- Жодна з валют не може в середньостроковій перспективі замінити долар як світового лідера, навіть якщо ця валюта забере частину частки долара в офіційних золотовалютних резервах. Головна причина – складність подолання усталених позицій долара як символу економічної і фінансової потужності США. Переваги валюти-конкурента повинні бути не просто великими, але в багато разів більшими, ніж переваги долара, що виникають з реалізації їм фінансової влади і (що взаємопов'язано) певних обов'язків по організації міжнародної фінансової системи. Чи не випадковим є той факт, що долар зумів витіснити британський фунт стерлінгів в якості резервної валюти лише до початку 1940-х років, хоча США обігнали Велику Британію за основними показниками економіки і торгівлі вже в 1920-х роках.

Проте вже зараз представляється очевидним, що фінансова криза наших днів підштовхне розвиток тенденції до ослаблення позицій долара як лідируючої валюти і до зміни фінансової архітектури світу. Головний виклик, безперечно, буде виходити від євро, що володіє багатьма перевагами з тих, що притаманні долару, але при цьому характеризується меншими ризиками. Однак в здатності виконувати одну важливу функцію резервної валюти, а саме служити засобом накопичення вартості та задовольняти потребу країн світу в ліквідності, євро, схоже, буде ще тривалий час поступатися долару. Тому найбільш ймовірним є такий сценарій розвитку валютних відносин, при якому прискориться процес диверсифікації офіційних інвалютних резервів у напрямку до збільшення частки євро та інших резервних валют і зменшення частки долара. [6]

Отже, поступово буде розвиватися багатополюсна фінансова архітектура світу. Співвідношення потужності валют багато в чому буде залежати від глибини і тривалості поточної світової фінансової кризи, а також від ефективності дій урядів щодо її подолання.

Література:

1. Сучасний стан та перспективи резервної валюти [Електронний ресурс].

Режим доступу до ресурсу:
http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10661/19_%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%87%D1%83%D0%BA_425-428.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

2. Board of Governors of the Federal Reserve System [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://journal.bank.gov.ua/uploads/articles/238-1_ukr.pdf.

3. International Monetary Fund [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/en/Home>.

4. Роль долара США у міжнародній валютній системі: причини домінування та подальші перспективи. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_26/1/11.pdf.

5. Особливості організації ринку цінних паперів у країнах світу [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/84824966.pdf>.

6. Безготівкове суспільство та дедоларизація в Україні: чого бракує для актуальної дискусії? [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://journal.bank.gov.ua/uploads/articles/238-1_ukr.pdf.

УДК 339.72:339.5

Паламарчук Н.О. – к.е.н., доц.

Черкаський державний технологічний університет

ЛОГІСТИКА ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Зростаюча конкуренція на світових ринках змушує підприємства шукати нові засоби у боротьбі за ринок. Одним з таких засобів у сучасних умовах ведення міжнародного бізнесу є логістика. В умовах глобалізації вона дозволяє з теоретичної точки зору – розглянути та проаналізувати всі потоки в процесі торгівлі, а з практичного – ефективно управляти цими потоками з метою забезпечення їх ефективності.

Особливе значення має логістика фінансових потоків. Її основна мета – забезпечити раціональний перерозподіл фінансових ресурсів та сприяти ефективній торгівлі. В умовах ведення міжнародного бізнесу значення логістики фінансових потоків зростає, так як від організації фінансового обігу на світовому ринку залежить розвиток і перспективи підприємства у глобальному середовищі.

Логістика фінансових потоків забезпечує координацію фінансових операцій, що є основою для оптимізації витрат та зростання прибутків. Основним завданням логістики фінансових потоків є їх оптимізація з матеріальним та інформаційним потоками. Це сприяє розвитку міжнародного бізнесу та підвищує його фінансову стійкість.

До основних принципів логістики фінансових потоків можна віднести:

- системність (оцінка зовнішнього і внутрішнього середовища фінансових процесів);

– інтегрованість (повний аналіз логістичного ланцюгу);

– комплексність (оптимальне врахування вхідних і вихідних фінансових потоків);

– синергічність (забезпечується на основі узгодження всіх фінансових операцій і процесів);

– гнучкість (передбачає постійний моніторинг та коригування у процесі досягнення фінансових результатів);

– адаптивність (формується в процесі управління фінансовими потоками в межах гнучкої логістичної системи);

– динамічність (забезпечує прискорений руху фінансових потоків між всіма складовими логістичної системи);

– конструктивність (передбачає безперервне відслідковування руху фінансового потоку і оперативне його коригування);

– багатофункціональність (здатність логістичної системи реалізовувати комплекс загальних управлінських функцій) [1, с. 748].

Основними завданнями логістики фінансових потоків є:

1. Фінансове прогнозування, планування, бюджетування та діагностика діяльності, що реалізується шляхом оцінки ефективності капіталовкладень; розроблення чіткого алгоритму руху потоків грошових коштів; побудови фінансових моделей використання коштів; підготовки і ведення фінансового обліку, контролю та аудиту.

2. Вивчення фінансового ринку: оцінка механізму формування і регулювання вільних залишків на валютних і поточних рахунках з метою отримання додаткового прибутку від операцій на фінансовому ринку із застосуванням високоприбуткових фінансових інструментів.

3. Управління фінансовим капіталом та інвестиціями, яке передбачає управління ліквідністю та платоспроможністю, нерозподіленим прибутком, кредитами та позичками, управління кредиторською заборгованістю, управління випуском цінних паперів (облігацій і векселів), управління фінансовим лізингом; формування та управління фінансовими ресурсами, управління інвестиційними програмами, управління іншими джерелами фінансування.

4. Координація оперативного (поточного) управління матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками шляхом створення чіткого розподілу обов'язків і відповідальності між структурними підрозділами; налагодженої системи управління звітності між відділами; гнучкої системи логістичного адміністрування [2, с. 182–183]:.

Впровадження логістики фінансових потоків дозволяє:

1. Вдосконалити фінансове управління на основі збалансування витрат та надходжень фінансових ресурсів.

2. Забезпечити зростання продажів та зниження витрат як результату ефективного фінансового управління.

3. Ефективно управляти фінансовою заборгованістю та шукати шляхи її поступового зниження.

4. Створювати надійну фінансову основу діяльності підприємства за допомогою раціонального використання фінансових ресурсів.

5. Підвищити ліквідність підприємства [3, с. 144].

Таким чином логістика фінансових потоків дозволяє підвищувати ефективність фінансового управління підприємства, забезпечувати фінансову стійкість та сприяє розвитку бізнесу у міжнародному просторі. Водночас існує ряд проблем щодо впровадження логістики фінансових потоків. Серед них: обмежений доступ до контролю фінансових потоків, складність у плануванні та передбаченні фінансових витрат, потреба у розробці фінансових планів та прогнозів які не завжди точно реалізуються, необхідність впровадження ефективного та гнучкого механізму фінансового управління, постійне вдосконалення бізнес-моделі для забезпечення логістики фінансових потоків. Але забезпечення подолання всіх цих проблем є необхідними, так як реалізація логістичного підходу при управлінні фінансовими потоками дозволяє забезпечувати підвищення конкурентоспроможності та збільшити участь підприємства у світовому ринку.

Література:

1. Остапенко А.С., Повод Т.М. Логістичний підхід до управління фінансовими потоками бізнесу. Гроші, фінанси, кредит. 2019. Випуск 25. С. 746–752.
2. Лещук В.П. Логістичний підхід до управління фінансовими потоками суб'єктів бізнесу в ринковому середовищі. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2014. №4(66). С.181–185.
3. Костецький В.В., Бутов А.М. Управління фінансовими потоками підприємств з позиції фінансової логістики. Інноваційна економіка. 2018. № 3-4. С. 139-145.

СЕКЦІЯ 9. Питання менеджменту і маркетингу фінансового сектору

УДК 330.4

Maryna Leshchenko – PhD

Cherkasy State Technological University

MODERN CLUSTERING METHODS FOR ANALYSIS OF THE GLOBAL INVESTMENT ENVIRONMENT' FACTORS

New trends of the modern world's development, one way or another, affect changes in the global economy and international business. The investment attractiveness issues of national economies deserve special attention, which can be defined as a generalizing characteristic of the socio-economic development level, political stability, environmental security, and other factors. High indicators of investment attractiveness are the main increasing factor of the competitiveness for most countries in the global economic space and ensure high and sustainable rates of socio-economic growth. The issues of studying the factors influencing the foreign direct investment attraction in recipient countries remain relevant in modern researches. Main indicators of the investment environment play an important role - as a combination of economic, legal, social, socio-cultural, financial, natural resource, and other factors that determine the degree of investment attractiveness for each national economy.

We propose to consider a taxonomically-reductive approach to analyze the economic performance of FDI and the factors that shape the investment environment in national economies. We propose to increase the macroeconomic indicators analysis efficiency by creating clusters based on the taxonomically-reductive approach. It is necessary to solve the following tasks: to form the vector of factors reflecting economic indicators; to create a data dimensionality reduction method; to develop a data clustering method; to conduct a numerical study of the proposed taxonomically-reductive approach.

Existing clustering methods have one or more of the following disadvantages [1]:

- clusters cannot have different shapes and sizes;
- they have high computational complexity;
- they require setting the number of clusters;
- it is high sensitivity to noise and outliers;
- they require the definition of parameter values.

In this regard, it is relevant to create a clustering method that will eliminate these disadvantages.

The foreign capital attracting to national economies is largely determined by indicators and factors of investment attractiveness, which form a complex character of a socio-economic object in many ways, reflecting the degree of investing for profit expediency. We have formed the array of the investment attractiveness macroeconomic

indicators of the national economies and determined it through the attracting foreign direct investment indicators (incoming foreign direct investment, net flows, per year, USD). This array includes such indicators: the gross domestic product volume (GDP) per capita (per year, US dollars), inflation indicators (according to the consumer price index, which reflects the annual percentage change in the cost for the average consumer of purchasing a basket of goods and services, per year, %), exports of goods and services indicators (total volume, per year, USD), labor force indicators (labor force is people aged 15 years and older who provide labor for the goods and services production, per year, number of people), income tax indicators (income tax is the amount of income taxes paid by an enterprise, % of the enterprises' commercial profit in a country, per year). All indicators were formed for the 2010-2019 period.

Numerical research of the proposed approach was carried out using the scikit-learn module. The Pandas module was used to fill in missing values through linear interpolation, as well as for table data I/O. The Worldbank database of economic indicators that affect investment was used in the research [2]. The economic indicators of 145 countries over 10 years have been used. The size of the original sample I was 1450. The number of features J was 5. The parameter η , which determines the learning rate, was 100. The maximum number of iterations N was 300. The number of nearest neighbors m was 0.3I.

The proposed taxonomically-reductive approach allows improving the quality of clustering due to:

- the clusters possibility having different shapes and sizes;
- computational complexity reduction;
- adaptive adjustment of the clusters' number;
- reducing sensitivity to noise and outliers;
- parameter values automatic determination.

The proposed method makes it possible to expand the clustering methods scope based on a centroid clustering combination with an adaptive clusters number and nonlinear dimensionality reduction. This is confirmed by its adaptation for an economic task and contributes to an efficiency increase of intelligent computer systems for general and special purposes.

References:

1. G. Gan, C. Ma, J. Wu. Data Clustering: Theory, Algorithms, and Applications. G– Philadelphia, PA: SIAM. VA: ASA. Alexandria (2007).
2. World Bank Open Data: веб сайт. URL: <https://databank.worldbank.org/home.aspx>

УДК 658.8

Борзенкова А. М. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник Алексова Л.А.– (викладач маркетингових дисциплін)

*Відокремлений структурний підрозділ «Боярський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»*

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ

Перехід до цифрових технологій та формування цифрової економіки становлять ключову ознаку сучасного світу. Інформація перетворюється в найбільш цінний ресурс практично для всіх галузей ринкової економіки, створюючи основу для формування якісно нових моделей бізнесу. Відповідно формуються й нові напрямки та інструментарій розвитку менеджменту та його специфічної функції - управління маркетингом. Науковцями вважається, що підвищення конкурентоспроможності сучасних організацій на основі інновацій втілюється саме через реалізацію маркетингового підходу. Він орієнтує керуючу підсистему при вирішенні будь-яких завдань на споживача з одночасним підвищенням якісних характеристик об'єкта при економії ресурсів виробництва [1, с. 49].

Забезпечення ефективності застосування маркетингового підходу в окремих сферах, крім врахування їх специфіки, тісно пов'язане з розумінням сутності маркетингу, його функцій та конкретних видів. Проте в науковій літературі зазначається відсутність загально прийнятого визначення поняття маркетингу. Це пояснюють багатьма завданнями, які він вирішує у різних сферах діяльності.

Зважаючи на розуміння маркетингу як функції менеджменту, очевидно, що його сутність повинна пов'язуватися безпосередньо із сутністю поняття менеджмент та з його функціями.

Слово «Management» в перекладі з англійської дослівно означає «управління», «адміністрування», «вміння керувати». Звідси менеджмент визначають як управління, максимальне ефективне використання і контроль соціальних або економічних систем в умовах ринкової економіки. В процесі розвитку менеджменту він поступово від управління виробництвом розширювався до теорії управління поведінкою людини. Ці зміни стосувалися й розуміння сутності маркетингу як функції менеджменту. Це можна простежити з найбільш поширеного визначення маркетингу як комплексного підходу до управління виробництвом і реалізацією товарів, робіт, послуг, орієнтований на облік вимог ринку і активний вплив на попит з метою розширення обсягу реалізації цих товарів (робіт, послуг). Адже наголошення на активному впливі на попит пов'язане з поведінкою людини.

Важливо те, що в ході маркетингу головна увага зосереджується на інтересах і побажаннях споживачів, передбаченні (прогнозу) їх вимог до товарів,

робіт, послуг, що й забезпечує отримання найвищого прибутку. Як зазначає Пітер Друкер, мета маркетингу полягає в тому, аби настільки пізнати і зрозуміти покупців, щоб товар або послуга точно відповідали їх потребам і продавали себе самі.

Маркетинг, як функція менеджменту, включає аналіз, планування, реалізацію і контроль заходів, спрямованих на формування та інтенсифікацію попиту на товари або послуги і збільшення прибутку. Маркетинг – це сукупність певних загальних функцій управління (аналіз, планування, організація, координація і контроль) і специфічних маркетингових окремих функцій (дослідження ринку, розробка маркетингової стратегії, товарної, інноваційної, цінової, збутової, рекламної і сервісної політик) [2, с. 12].

Цим визначається особлива роль маркетингових досліджень, що охоплюють багато видів діяльності. Серед них: вивчення поведінки покупців і продавців; аналіз можливостей ринку та його окремих сегментів; вивчення якості та привабливості товарів, робіт, послуг та аналіз процесів їх реалізації; вивчення конкурентів; вибір найбільш привабливого сегмента ринку. Фактично маркетинг охоплює процеси від пошуку нових ідей та видів товарів, робіт, послуг до їх використання кінцевим споживачем, що базуються на особливостях розвитку ринку і попиту. "Завдання управління маркетингом полягає у впливі на рівень, час і характер попиту таким чином, щоб це допомагало організації в досягненні поставлених перед нею цілей. Попросту кажучи, управління маркетингом - це управління попитом "[3]. Проте, якщо «... в стабільних системах головне завдання маркетингу – управління попитом на вироблену продукцію, а також розвиток вартості бренду і цінності для споживачів, то в нестійкому і кризовому стані відділ маркетингу повинен керувати новим об'єктом – активами організації"[4. С. 121]. Тобто, мова вже йде про розширення маркетингової відповідальності.

У зв'язку з тим, що менеджмент безпосередньо пов'язаний зі станом соціально-економічного розвитку, на різних його етапах змінюються системи та процеси управління, чим забезпечується їх результативність. Цим пояснюється потреба широкого застосування різних стратегій, підходів та видів маркетингу.

Це особливо важливо з ускладненням внутрішнього і зовнішнього середовища внаслідок воєнної агресії з боку Росії, що здійснило та здійснюватиме найбільший вплив на соціально-економічний розвиток України та його окремі складові. Виникає особлива потреба розвитку специфічних галузей та вирішення конкретних завдань, що потребуватиме виважених управлінських загалом і маркетингових, зокрема, рішень. При цьому основи зміни концепції маркетингу знаходяться у площині як стану, так і взаємодії між суб'єктами ринкового простору, а саме: виробниками (продавцями), споживачами (покупцями) і державою (владою). Це пов'язано з існуванням маркетингової концепції взаємин між учасниками відносин "[5]. У межах цієї концепції маркетингу розробляються різні підходи, такі як управління взаємозв'язками із клієнтами, довірчий маркетинг тощо. Маркетинг стосунків передбачає спрямованість маркетингової діяльності фірми на встановлення

довгострокових, конструктивних, привілейованих стосунків з потенційними клієнтами. [2, с. 33].

Поряд із розповсюдженими ситуаційним та функціональним підходами для досягнення цілей розвитку особливого значення набуває стратегічний підхід, який доповнює і розвиває існуючий перелік управлінського інструментарію.

Не становить виключення і використання також демаркетингу, що спрямований на зменшення надмірного попиту на певні товари і послуги.

У складних умовах відновлення особливого значення набувають фінансовий та інвестиційний менеджмент у поєднанні з цільовим маркетингом, що охоплює певні сегменти ринку, а також з диференційованим маркетингом, що передбачає орієнтацію на декілька сегментів ринку, однак з розробкою для кожного із них окремих пропозицій. Щодо видів діяльності у межах фінансового маркетингу, до них відносять: збір інформації; маркетингові дослідження; планування діяльності по випуску і реалізації фінансових активів; реклама; реалізація фінансових активів. Тобто, фінансовому маркетингу властиві певні специфічні функції. Проте, незважаючи на таку специфіку, фінансовий маркетинг базується на сукупності принципів класичного маркетингу, загальноновизнаних принципів традиційного маркетингу (цілеспрямованість, стратегічна визначеність, комплексність). Це стосується й інших видів маркетингу. Адже маркетинг – це сукупність певних загальних функцій управління (аналіз, планування, організація, координація і контроль) і специфічних маркетингових окремих функцій (дослідження ринку, розробка маркетингової стратегії, товарної, інноваційної, цінової, збутової, рекламної і сервісної політик). [2, с. 12]. Не менш значимими постають й загальноновизнані принципи менеджменту, що здійснюють свій вплив на маркетингову діяльність.

Тобто, лише в єдності загальних та специфічних принципів і підходів до організації менеджменту та його важливої функції - маркетингу можна забезпечити ефективність управлінських рішень та досягти поставлених цілей.

Література:

1. Міждисциплінарний словник з менеджменту / за ред. Д.М.Черваньова, О.І.Жилінської. – К.: Нічлава, 2011. 624 с.
2. Сенишин О. С., Кривешко О. В. Маркетинг : навч. посібник. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. 347 с.
3. Котлер Ф. Основи маркетингу. М., 1990. С. 57.
4. Ставська Ю.В. Взаємозв'язок маркетингових та фінансових показників під час оцінки ефективності господарської діяльності // Приазовський економічний вісник. Випуск 1(12) 2019. С. 120-125.
5. Новошинська Л.В. Бюлетень “Відомості ДКЦБФР” (м. Одеса) Передумови розвитку маркетингу на фінансовому ринку. Наукові записки. Серія “Економіка”. Випуск 10. 2008. С. 272-284.

УДК 336

**Гордополова Н.В. – к.е.н., доц.,
Кривопишина О. О. – здобувач вищої освіти,
Ткаченко А. Є. – здобувач вищої освіти**

ВСП «Торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету»

ВПРОВАДЖЕННЯ МАРКЕТИНГУ У ВІТЧИЗНЯНУ ФІНАНСОВУ СФЕРУ

Проникнення маркетингу у фінансову сферу відбувалося досить повільними темпами, адже її основні представники майже останніми прийняли маркетингові ідеї для їхнього впровадження в даній сфері. В Україні фінансовий маркетинг знаходиться в стадії становлення і тому питання підвищення ефективності маркетингу в цій сфері є актуальними для економіки нашої країни.

Ефективність фінансового маркетингу залежить від декількох факторів, а саме:

- по-перше, від того, на скільки результати маркетингової та фінансової діяльності пов'язані між собою;

- по-друге, чи збалансовані, і в якій мірі, у маркетингу та збуті комплекси фінансових та нефінансових показників.

Як проказали проведені дослідження, розвиток фінансового маркетингу повинен здійснюватися за такими напрямками [1]:

- комунікації у контексті фінансової грамотності;

основні-фінансові компанії пропонують технічне рішення, що допомагає у плануванні бюджету та стратегії досягнення особистих фінансових цілей - сайт, інтернет-банкінг;

- на сайтах розміщуються короткі відеоролики та блок-схеми з практичними кроками та відповідями на питання, якими задається кожна людина.

Основними функціями фінансового маркетингу, під якими можна розуміти види маркетингової діяльності підприємства з реалізації фінансових активів, є такі: збір інформації; маркетингові дослідження; планування діяльності по випуску і реалізації фінансових активів; реклама; реалізація фінансових активів [2].

Закони маркетингу, що діють на ринку товарів, розповсюджуються, звичайно, і на управління фінансовими активами. Отже, необхідним стає поділ ринку на визначені групи інвесторів-покупців та інвесторів-продавців за різними ознаками фінансових активів. За таким принципом, під позиціонуванням фінансових активів слід розуміти їх конкурентоздатність, що свою чергу, передбачає дії власників та управлінців на забезпечення збереження та ефективності використання цих активів.

Ефективність фінансового ринку в стратегічному плані забезпечується створенням нових фінансових активів і нових фінансових ринків, а також, як і взагалі в маркетингу, утриманням чи розширенням частки ринку. Від них залежить обсяг виручки від реалізації фінансових активів інвесторів- продавців, рівень рентабельності і норма прибутку на вкладений капітал.

На фінансовому ринку ми маємо справу з цільовим маркетингом, який вимагає певного сегмента фінансового ринку і розробки фінансових активів і комплексів маркетингу саме для цього сегмента.

Цільовий фінансовий маркетинг охоплює не весь фінансовий ринок і не окремі його ланки (валютний ринок, ринок цінних паперів), а його окремі сегменти. Завдяки цьому при маркетингових дослідженнях зосереджується увага на інтересах і побажаннях споживачів фінансових активів саме цього сегмента, що і забезпечує дічам отримання найвищого прибутку.

Фінансовий менеджмент спрямований на вплив фінансових відносин, на збільшення фінансових ресурсів. Для цього використовуються різні способи управління рухом фінансових ресурсів: системи розрахунків і їх форми; кредитування і його форми; депозити і вклади (в тому числі дорогоцінні метали); операції з валютою; страхування; заставної операції; трансферт; трастові операції; лізинг; франчайзинг і ін.

Фінансові послуги нематеріальні, їх неможливо побачити в прямому сенсі цього слова, тому реклама банків має демонструвати певні образи, що відображають характеристики послуги.

Фінансові послуги «інтелектуальні», тому в їх рекламі може приділятися увага високому інтелектуальному рівню фінансистів, підкреслюватись їх вміння правильно розпоряджатися грошовими коштами.

Література:

- 1.<https://thepresentation.ru/finansy/marketing-i-finansy>
- 2.https://pidru4niki.com/74213/marketing/funktsiyi_finansovogo_marketingu

УДК 339.138

Колєдіна К.О. – к.е.н., доцент кафедри фінансів та кредиту

Харківський національний університет будівництва та архітектури

СТРАХОВИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ЗАПОРУКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

В умовах повномасштабного вторгнення росії на територію України та запровадження у країні воєнного стану страхування продовжує виступати важливою складовою фінансово-кредитної системи України, від ефективно

роботи якої залежить стійкість національної економічної системи.

Так, продовження роботи страхового бізнесу в Україні дозволить призупинити зріст рівня безробіття за рахунок збереження робочих місць у страхових компаніях, підтримати національну економіку шляхом сплати податків, що разом сприятиме зменшенню негативних економічних наслідків російсько-української війни.

Стабільна робота страхового сектора економіки країни призведе до посилення конкуренції на страховому ринку, що загострює для страхових компаній проблему утримання існуючих та залучення нових клієнтів. Вирішенню цієї проблеми сприятиме втілення концепції страхового маркетингу у їх діяльність [1].

Питанням використання маркетингу у страхуванні в умовах ринкової економіки присвячено багато праць, як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, серед яких треба зазначити: Базилевич В., Білик І., Забродська Р., Косар Н., Кузьо Н., Моташко Т., Налукова Н., Приказюк Н. [1-4] та багато інших. Проте, незважаючи на велику кількість досліджень зазначеної тематики, потребують поглибленого вивчення окремі маркетингові ідеї, які доцільно використовувати на ринку для активізації страхових послуг.

Під страховим маркетингом розуміють систему взаємодії страховика і страхувальника, яка спрямована на взаємне врахування інтересів і потреб; комплексний підхід до питань організації та управління всією діяльністю страхової компанії, спрямованої на надання таких страхових послуг і в таких кількостях, які відповідають потенційному попиту [2].

Особливістю страхового маркетингу є те, що страхові продукти дуже різноманітні та кожен тип із притаманним саме йому певним цільовим призначенням на ринку, вимагає особливого підходу до прийняття ефективних управлінських рішень щодо розробки відповідної стратегії стосовно його реалізації. Використання інструментів страхового маркетингу позитивно впливає не лише на діяльність страхових компаній, а й на розвиток усього ринку страхових послуг саме через покращення роботи як окремої страхової компанії, так і оптимізацію відносин, що виникають між виробником та споживачем страхових послуг. Українські страховики впроваджують елементи страхового маркетингу у свою діяльність, проте, за недостатності ґрунтовних теоретичних розробок і рекомендацій у більшості випадків цей процес поки що недосконалий [3, с. 27-29].

Важливою задачею страхового маркетингу є вибір найефективнішого способу просування страховою компанією своїх страхових послуг. Аналіз літературних джерел показав, що виокремлюють два основних канали реалізації страхових послуг (рис. 1). Страхові послуги можуть реалізовуватися через прямий канал та продаж за допомогою посередників.

Рис. 1. Канали реалізації страхових послуг страховими компаніями

Джерело: складено на основі [2]

Дослідження страхового сегменту України показало, що вітчизняні страхові компанії задіюють у своїй діяльності з реалізації страхових послуг як прямі, так і посередницькі канали, проте спостерігається тенденція збільшення частки продажу страхових полісів саме через мережу Інтернет. Все більше страховиків звертаються до цього виду реалізації послуг, що є цілком прогнозованим, оскільки він має ряд переваг для суб'єктів страхового ринку. Серед основних з них можна зазначити наступні:

- реалізація страхових полісів;
- автоматизація продажу страхових продуктів;
- залучення нових сегментів клієнтів;
- цілодобовий доступ;
- економія часу;
- простота та універсальність способів оплати (банківський переказ, платіжні карти, електронні гроші, готівковий розрахунок);
- можливість підтримки контакту з клієнтами та партнерами;
- можливість проводити дослідження страхового ринку;
- мінімізація «людського фактора» (відсутність необхідності, в більшості випадків, спілкування з представниками страхової компанії);
- спрощення процесу страхування за допомогою порівняння, вибору страхової компанії та страхових продуктів;
- автоматичний розрахунок тарифу за допомогою онлайн-калькулятора;
- географічна диверсифікація послуг та клієнтів [4, с. 45-52].

Таким чином, під час війни, розв'язаною країною-агресором на території нашої держави, стабільна робота страхового бізнесу в Україні є запорукою стійкості фінансового сектору країни. Важливою передумовою реалізації страхових послуг вітчизняними страховими компаніями є ефективний страховий маркетинг. Оскільки сучасній страховій діяльності притаманні розвиток технологій та збільшення конкуренції на ринку фінансових послуг, то це вимагає від страховиків пошуку нових, мало витратних та ефективних каналів реалізації

страхових продуктів, що дозволяють пропонувати страхові послуги страхувальникам у зручний для них час та спосіб. Саме через це набуває все більшої популярності продаж страхових послуг через мережу Інтернет.

Література:

1. Білик І.І., Косар Н.С., Кузьо Н.Є. Маркетинг відносин у діяльності компаній на страховому ринку України. *Ефективна економіка*. 2019. №4. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2019/41.pdf (дата звернення 20.05.2022).
2. Базилевич В.Д. Страхові послуги: підручник. Київ: Логос, 2014. 496 с.
3. Налукова Н.І., Забродська Р.І. Страховий маркетинг: сутність, принципи та функції. *Naukowa Myśl Informacyjnej Powieki-2012: materiały VIII międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (Przemysl, 07-15 marca 2012 roku)*. Przemysl, 2012. Volume 2. Ekonomiczne nauki. 112 str. С. 27-29. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/14095/1/%D0%9D%D0%B0%D0%BB%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9D.%D0%86.%20%20%D0%A2%D0%95%D0%97%D0%98%20%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%85%20%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3.pdf> (дата звернення 15.05.2022).
4. Приказюк Н., Моташко Т. Роль інтернету в реалізації страхових послуг. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2014. № 3. С. 45-52.

УДК 658.1

Ломако Є.П. – к.е.н., викл.

Черкаський державний технологічний університет

ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ЙОГО ОЦІНКА ДЛЯ ІНТЕРЕСІВ РІЗНИХ ГРУП КОРИСТУВАЧІВ ІНФОРМАЦІЇ

Розвиток економіки будь-якої країни насамперед залежить від ефективності управління фінансовими організаціями.

Ті чи інші дії керівництва підприємств мають бути влучно обґрунтовані та практично підтверджені розрахунком, оцінкою фінансових можливостей. Отже, після ухвалення управлінських рішень визначальним є аналіз фінансового становища організацій.

Поняття «фінансовий стан організації» є досить поширеним серед аналітиків, проте відсутня однозначність у трактуванні змісту даного терміна, і навіть у методиці оцінки фінансового стану організацій.

Найчастіше автори методологій фінансового аналізу використовують у термінології поняття «фінансовий стан», але як такого визначення йому не

дають.

У фінансово-економічному енциклопедичному словнику наводиться таке визначення: «фінансовий стан підприємства – сукупність економічних та фінансових показників, що характеризують здатність підприємства до сталого розвитку, у тому числі до виконання ним фінансових зобов'язань». Це визначення не відображає сутності поняття «фінансовий стан»:

1. Фінансовий стан – це показники. Так, наприклад, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт автономії – фінансові показники, але вони є лише вимірниками, що характеризують фінансовий стан.

2. У визначенні використовується словосполучення «сукупність показників». Тоді виникають питання: скільки показників включає ця сукупність і за яким принципом показники включаються до сукупності.

3. Крім того, наприклад, кількість виробленої продукції є економічним показником, що характеризує здатність організації до сталого розвитку, але чи може цей показник характеризувати фінансовий стан.

Основною метою комерційної організації є отримання прибутку. Таким чином, у вузькому розумінні під фінансовим станом комерційної організації можемо розуміти можливості такої організації створювати умови для отримання прибутку. Однак здатність створювати прибуток швидше можна охарактеризувати поняттям рентабельність, а рентабельність – це лише одна зі сторін, які треба аналізувати при оцінці фінансового стану організації. Ця сторона діяльності безпосередньо пов'язана з поточним станом організації, здатністю погашати поточні зобов'язання, швидкістю обороту коштів. Отже, здатність отримувати прибуток не єдиною характеристикою фінансового стану, особливо у стадії створення організації, коли першою метою є забезпечення ліквідності.

Слід зазначити, що результати фінансового аналізу відіграють важливу роль у прийнятті управлінських рішень для внутрішніх та зовнішніх користувачів. У цьому спрямованість аналізу кожної групи різниться залежно від своїх інтересів.

Наявність у практиці великої кількості методик оцінки фінансового стану організацій призводить до того, що користувачі результатів аналізу, які переслідують різні цілі, отримують за підсумками аналізу ту інформацію, яка не представляє для них інтересу та ускладнює прийняття управлінських рішень. Отже, необхідно систематизувати характеристики фінансового стану організацій залежно від цілей та інтересів різних груп користувачів (таблиця 1).

Внутрішні користувачі використовують інформацію бухгалтерської звітності для обґрунтування та прийняття управлінських рішень, для розробки стратегії та тактики функціонування та розвитку організації. Внутрішні користувачі, порівняно із зовнішніми, мають можливість використовувати для аналізу дані як бухгалтерської звітності, так й оперативного, статистичного обліку.

Характеристика основних інтересів різних груп користувачів інформації, отриманої під час оцінки фінансового стану організації

№	Групи користувачів	Вклад у діяльність організації	Компенсація за внесок	Інтереси	Спрямованість фінансового аналізу
<i>Внутрішні користувачі</i>					
1	Адміністрація	Організація управління підприємством	Заробітна плата	Успішний розвиток організацій, оптимізація фінансово-господарської діяльності	Усі аспекти діяльності підприємства, що характеризують фінансове становище організації
2	Фінансово-економічні служби	Ведення бухгалтерського обліку, фінансове планування	Заробітна плата	Оперативне управління фінансовими ресурсами, вироблення фінансової стратегії організації	Усі аспекти діяльності організацій, що характеризують фінансовий стан організації, включаючи інформацію про фінансові результати та про потік коштів
3	Служба маркетингу	Управління збутом продукції, контроль та аналітика	Заробітна плата	Об'єктивна картина фінансового стану організації, її партнерів та конкурентів	Фінансові результати (аналіз збуту продукції, його стійкості), ділова активність (у частині оборотності запасів, дебіторської заборгованості), рентабельність продукції
4	Працівники підприємства	Виробництво продукції (товарів, робіт, послуг)	Заробітна плата	Можливість організації щодо виплати заробітної плати, стабільність функціонування	Поточна ліквідність, ймовірність банкрутства
<i>Зовнішні користувачі</i>					
5	Акціонери	Статутний капітал	Дивіденди, зміна ціни акції	Стабільна, ефективна робота організацій, що забезпечує своєчасну, повну оплату дивідендів	Динаміка основних показників; аналіз показників фінансової стійкості, рентабельності

І міжнародна науково-практична конференція
«Сучасні проблеми розвитку фінансових систем»

6	Інвестори / інвестиційні компанії	Позиковий капітал (інвестиції)	Повернення грошових коштів	Отримання високих доходів у перспективі; зведення можливих ризиків збитку (або недоотримання доходів) до мінімуму	Аналіз показників, що характеризують довгострокову перспективу (довгострокова ймовірність банкрутства, перспективна ліквідність), а також показників рентабельності та ефективності інвестицій
7	Кредитори	Позиковий капітал	Відсотки та повернення суми основного боргу	Своєчасна оплата організацією товарів (робіт, послуг), і навіть виплата відсотків із заборгованості	Ймовірність банкрутства, поточна ліквідність, ділова активність (зокрема, оборотність кредиторської заборгованості)
8	Держава	Субсидії (особливо малому бізнесу)	Податки та збори	Узагальнення інформації про фінансовий стан організацій за видами економічної діяльності, регіонів та країни в цілому з метою створення умов для зростання економіки країни; підтримки рівня зайнятості	Усі аспекти діяльності організацій різних видів економічної діяльності, що характеризують фінансовий стан
9	Страхові компанії	Страхові виплати	Страхові внески, страхова премія	Оцінка ризиків та визначення величини страхових внесків	При страхуванні підприємницьких ризиків – насамперед, ймовірність банкрутства, при страхуванні майна організацій, об'єктів застави при кредитуванні суб'єктів малого та середнього бізнесу;
10	Банки	Банківський кредит	Відсотки та повернення суми основного боргу	Можливість повернення суми боргу, а також погашення відсотків за кредитом та оплата за клієнтське обслуговування	Усі аспекти діяльності підприємства, що характеризують фінансовий стан організації, і насамперед ймовірність банкрутства, ліквідність та фінансову стійкість

Власників хвилює як отримання прибутку, так й подальший довгостроковий розвиток організації, що ґрунтується на завоюванні позицій на існуючих ринках збуту та освоєння нових ринків, і навіть зростання добробуту акціонерів, впровадження нових технологій з метою забезпечення високої якості продукції. У зв'язку з цим цій групі користувачів важливим є аналіз усіх сторін діяльності організації.

Зовнішніх користувачів прийнято також поділяти на користувачів із прямим фінансовим інтересом та користувачів, які не мають фінансового інтересу (або з непрямим фінансовим інтересом). До зовнішніх користувачів із прямим фінансовим інтересом слід відносити інвесторів, банки, кредиторів. Для кредитних організацій (банків) не так важливо, щоб позичальник просто був здатний отримувати прибуток, скільки важлива його здатність вчасно погасити суму кредиту та відсотки, тому аналіз насамперед спрямований на дослідження ймовірності банкрутства, ліквідності та фінансової стійкості.

До зовнішніх користувачів інформації з непрямим фінансовим інтересом відносять податкові та фінансові органи, а також структурні підрозділи органів державної статистики та інших користувачів. Для держави важливо проаналізувати фінансове становище організацій різних видів економічної діяльності з метою визначення напрямів розвитку, державної підтримки.

Отже, можна зробити висновок, що залежно від інтересів користувача, на перший план для дослідження виходитимуть показники:

1. Ліквідність як здатність своєчасно погашати зобов'язання;
2. Фінансова стабільність як індикатор фінансової незалежності;
3. Ділова активність, що відображає ефективність використання майна та джерел його формування;
4. Рентабельність як здатність отримувати прибуток;
5. Можливість банкрутства як фінансова незалежність організації.

Література:

1. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства. Київ : Ніка-Центр, 2020. 784 с.
2. Валюх А. В. Аналіз та напрями покращення фінансового стану підприємств України. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 28. Режим доступу: <http://www.market-infr.od.ua/uk/28-2019>.
3. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2003. № 8. С. 65-67.
4. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник. Київ : Знання, 2017. 1072 с.
5. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. 3-є вид., перероб. та доп. Київ: Знання, 2007. 668 с

УДК 338.58

Полонська О.А. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доцент А.В.Гриліцька

Черкаський державний бізнес-коледж

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасних умовах стрімкого розвитку економіки на міжнародній арені особливого значення набуває інноваційна орієнтація діяльності внутрішньо національних організацій: так, одним з ключових факторів кращих закордонних практик економічного розвитку є система взаємодії органів державної влади, комерційних організацій та центрів накопичення та акумулювання знань (навчальних закладів). Результатом, підтверджує ефективність такої взаємодії, є формування так званого інноваційного потенціалу регіону, що, в свою чергу, сприяє значному зростанню конкурентоспроможності на зовнішньому ринку.

У контексті поняття інноваційного потенціалу необхідно визначити основні характеристики сутності «інновації». У загальному сенсі, будь-яка інновація передбачає розробку і поява нових ідей і часто пов'язана саме з процесом винаходу. Відповідно, під винаходом розуміється ідея, схема або модель нового або вдосконаленого пристрою, продукту, процесу або система. Тоді в економічному контексті інновація є успішною комерціалізацією нового продукту, процесу, системи або пристрою [1].

Ресурси являють собою сукупність активів і навичок, що використовуються для створення або вдосконалення конкурентної переваги організації. Безумовно, внесок ресурсів, в контексті фінансового, людського та організаційного капіталу, є вирішальним для інноваційної діяльності. Конкуруючі організації відрізняються наявністю тих чи інших основоположних ресурсів, що тягне за собою і значні відмінності у веденні інноваційної діяльності.

Компетентність організації прямим чином впливає на її здатність розробляти нові ідеї. Поняття компетентності в даному випадку є комплексним і включає в себе такі здібності, як інтеграція ринкових можливостей з технологічними здібностями, нестандартний підхід до вирішення викликів, що стоять перед організацією, наявність неявних знань і експериментування. Компетентність організації зазвичай відноситься до її прикладних розробок, досліджень, маркетингових ресурсів і активів. Роль керівництва полягає в грамотному поєднанні ринкових можливостей з компетентністю організації по генерації інноваційних ідей.

Знання – це основа для виникнення інноваційних ідей в організації. Інновація фундаментально є кумулятивним процесом навчання, пошуку і

дослідження, який мінімізує аспект невизначеності, властивий інноваційної діяльності в цілому. Сутність інновації включає в себе поєднання нових і старих ідей, а також знань, в результаті якого здійснюється виробництво нових продуктів, розробка нових технік, форм організації та нових ринкових ніш. Тому побудова взаємодії з внутрішніми і зовнішніми так званими "учасниками" інноваційного процесу є вкрай важливим для самої здатності генерувати інноваційні ідеї, а згодом і реалізовувати вони. За своєю суттю, така взаємодія є інструментом імпорту зовнішніх знань і кращих практик.

Управління в сучасних компаніях, як правило, орієнтується на використання розумових здібностей своїх співробітників, їх світогляду, моральних підвалин, що в сукупності з результатами розумової діяльності формує інтелектуальний капітал фірми, включаючи інформаційні, технічні, організаційні, суспільні досягнення. У теперішній час інтелектуальний капітал перетворився на самостійний об'єкт економічних і управлінських відносин.

Незважаючи на те, що даний термін широко використовується у світовій практиці, в науковій літературі відомі різні його трактування. В цілому, він являє собою своєрідну інтелектуальну систему, що складається з інформаційних ресурсів, певного рівня знань, кваліфікації та навичок, а також інтелектуальної саме дана інтелектуальна система відповідає за процес створення цінностей [2].

На сьогоднішній день існує безліч трактувань терміна «інтелектуальний капітал». Це обумовлено специфікою професійної діяльності фахівців, які використовують дані поняття: юристів, патентознавців, фахівців з авторського права, маркетингологів, оцінювачів, бухгалтерів, економістів, менеджерів. Як правило, в більшості випадків він використовується як синонім інтелектуальних або нематеріальних активів [3]. Наприклад, К. Брадлі визначає інтелектуальний капітал з позиції процесу, як перехід знань з невлених активів в корисні ресурси, що дають конкурентні переваги людям, компаніям і націям. За В.Л. Іноземцеву, в рамках компанії сукупність інформації і знанні, специфічних за своєю природою і форм участі в процесі виробництва факторів втілюються в ролі інтелектуального капіталу [3]. Т.А. Стіварт вважає, що це придбані ефективні знання, інтелектуальний матеріал, сформований, закріплений за компанією і який використовується у виробництві ціннішого капіталу. Інтелект переходить в майно, коли під дією здібностей мозку створюється щось корисне, що володіє певною формою: бази даних, переліки відомостей, опису процесів та інше.

Складовими інтелектуального капіталу є людський структурний (організаційний) і реляційний (соціальний) капітал [4].

Всесвітній банк в даний час встановив, що фізичний капітал обумовлює лише 16% економічного зростання, природний капітал - 20%, а 64% забезпечуються розвитком людського капіталу. У процесі інноваційної діяльності відповідальна роль відводиться творчим здібностям людей, його інтелекту, кмітливості, умінню знаходити нестандартні рішення складних завдань.

Звідси випливає, що людський капітал - це невід'ємна органічна частина, і в той же час, найвищий ступінь інтелектуального капіталу. Люди, їх інтелект,

знання і навички, якими вони володіють, знаходяться в самому центрі інтелектуального капіталу і складають його фундамент. Людський капітал - це основа успішної модернізації нашої економіки і головний фактор інноваційної активності підприємства. Тому далі піде мова саме про нього.

Людський капітал компанії утворюється зусиллями співробітників, їх вродженими і набутими знаннями, навичками, здібностями, талантом, енергією і компетенцією. Виділяють наступні складові частини людського капіталу окремо взятого індивіда [5]:

1. Знання (форма інформації, яка використовується в економічній діяльності).
2. Здібності (вміння добре виконувати будь-яку діяльність).
3. Навички і досвід, майстерність.
4. Культура (принципи і стереотипи поведінки в рамках існуючих в суспільстві знань, правил, традицій, моралі).
5. Мотивація (задоволеність процесом і результатами, спрямованість діяльності).

Під інноваційним розвитком розуміється зміна якісних характеристик компанії з розширенням можливостей ринку на базі продуктових інновацій. Інновації є двигуном інноваційного розвитку і мають на увазі фінальний результат інноваційної діяльності, який втілений у вигляді нового або вдосконаленого товару, впровадженого на ринку, технології або процесі, які використовуються в практичній діяльності, підході до соціальних послуг [6]. Інновація - це інструмент для досягнення довгострокового успіху. В умовах ринку інноваційний процес розглядається як комплекс діяльності, де нові знання використовують для цілей отримання прибутку. Його не можна відокремити від людських знань, навичок, творчості.

Однією з якісних відмінностей інноваційного підприємства, як вважає ряд авторів, є перевищення ринкової капіталізації компанії бухгалтерської вартості основних фондів, матеріальних і фінансових коштів. При цьому вважається, що перевищення ринкової вартості над бухгалтерської вартістю формується за рахунок недооцінений інтелектуального капіталу підприємства. Компанії, що володіють високим рівнем інтелектуального капіталу, мають велику можливість створити інноваційний продукт. Для українських компаній дуже важливо зрозуміти, що необхідно вкладати в інтелектуальний капітал, щоб створювати нові або поліпшені продукти. Завдяки цьому наша країна може стати однією з лідируючих країн у інноваціях.

Таким чином, зміни в організації пов'язані з людським капіталом. Він впливає на основні результати інноваційної діяльності компанії: менеджмент інновацій, продукт і процес.

Література:

1. Бауліна Т.В. Інтелектуальний капітал як каталізатор інвестиційної привабливості підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2008. № 4. С. 4-6.

2. Бутнік-Сіверський О.Б. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект. *Інтелектуальний капітал*. 2004. № 1. С. 16-27
3. Геєць В. М. Соціально-економічні трансформації при переході до економіки знань. *Суми: ВТД «Університетська книга»*. 2005. С. 16–33.
4. Пархоменко В. Д., Пархоменко А. В. Інформація і знання: Сучасні уявлення, внутрішній взаємозв'язок. *Інформація та інновації*. 2007. № 4. С. 4–14.
5. Ілляшенко С. М. Сутність, структура і методичні основи оцінки інтелектуального капіталу підприємства. *Економіка України*. 2008. №11. С. 16–26.
6. Цибульов П.М. Інтелектуальний капітал – визначальний ресурс економічного зростання. *Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: матеріали бізнес-форуму*. К.: Київ. нац. торг. економ. ун-т, 2008. 68 с.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. Трансформація фінансового сектору внаслідок збройної агресії росії проти України та під впливом світової пандемії COVID-19

Chuban' V.S., Krichker O.Yu. Certain taxes and fees levying in martial law period	3
Tulai O., Alekseyenko L. Forced migration and adaptive measures in the context of geolocal military confrontations	5
Бережна Д.А. Валютне регулювання як складова фінансової оборони України у воєнний період	7
Бережна Л.В. Оцінка міжнародних резервів України у період воєнного стану	11
Бузько А.С. Вплив пандемії на зайнятість населення Черкаської області	15
Дудченко Н.В. Урядова програма державної підтримки бізнесу у воєнний час	18
Кривенко Ю.Ю. Концептуальні засади фінансового законодавства України у воєнний період	20
Куц К.Г. Особливості розвитку банківського кредитування в умовах війни	24

СЕКЦІЯ 2. Питання розвитку фінансової системи

Гриліцька А.В. Фінанси держави – головна ланка фінансової системи	28
Пилипенко І.С. Особливості національної цифрової валюти України	30
Фролов С.М. Проблеми та перспективи розвитку фондового ринку України	32

СЕКЦІЯ 3. Проблеми податкової, бюджетної, інвестиційної, страхової політики в Україні та напрями її вдосконалення

Бразілій Н.М., Доценко Т.П. Особливості формування та обліку резерву сумнівних боргів	36
Бразілій Н.М., Дьомінов І.І. Особливості оподаткування заробітної плати в сучасних умовах господарювання	39
Кулина Г. М. Державні цільові програми та проблематика їх виконання в Україні	43
Слободніченко Н. Р. Значення податків та податкової культури для держави та населення	47
Філіпенко А.С. Роль та місце бюджету участі в діяльність об'єднаних територіальних громад	49

СЕКЦІЯ 5. Макро- та мікропруденційне регулювання банківського сектору

- Пересунько С.А.** Особливості використання криптовалют 54
Пріхно І.М., Хандюк М.В. Сучасні реалії функціонування банківської системи України 55

СЕКЦІЯ 6. Застосування економіко-математичного моделювання та сучасних інформаційних технологій для вирішення актуальних фінансових завдань

- Мельник І.С.** Державна цифрова валюта в Україні: виклики та реалії сьогодення 59
Пасенко В.М., Сахно Т.А. Інноваційно-технологічні аспекти формування конкурентних переваг України та регіонів 63
Чиж В.І., Гавриленко В.О. Використання технологій цифрової економіки у фінансовій діяльності 66

СЕКЦІЯ 7. Причини кризових процесів фінансової системи України та можливості їх нівелювання

- Березіна О.Ю.** Фінансові та інституційні втрати від корупційних дій 69
Гончаренко І.Г. Антикорупційний вектор забезпечення сталого розвитку України 71

СЕКЦІЯ 8. Міжнародна практика розвитку фінансових систем

- Огреба Є.Р.** Перспективи долара як міжнародної резервної валюти 74
Паламарчук Н.О. Логістика фінансових потоків як важлива складова сучасного міжнародного бізнесу 77

СЕКЦІЯ 9. Питання менеджменту і маркетингу фінансового сектору

- Leshchenko M.** Modern clustering methods for analysis of the global investment environment' factors 80
Борзенкова А. М. До питання взаємозв'язку менеджменту та маркетингу 82
Гордополова Н.В., Кривошишина О.О., Ткаченко А.Є. Впровадження маркетингу у вітчизняну фінансову сферу 85
Колєдіна К.О. Страховий маркетинг як запорука конкурентоспроможності страхової компанії 86
Ломако Є.П. Поняття фінансового стану організацій та його оцінка для інтересів різних груп користувачів інформації 89
Полонська О.А. Роль і значення інтелектуального капіталу в інформаційному суспільстві 94

*І міжнародна науково-практична конференція
«Сучасні проблеми розвитку фінансових систем»*

Наукове електронне видання

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ

**МАТЕРІАЛИ І МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

24 - 25 травня 2022 року

В авторській редакції

Гарн. Times New Roman. Обл.-вид. арк. 5,1.

Черкаський державний технологічний університет
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 896 від 16.04.2002 р.
бульвар Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006.

Кафедра фінансів ЧДТУ finance@chdtu.edu.ua